AVGVSTINI
MASCARDI
ROMANÆ
DISSERTATIONES

DE AFFECTIBVS,

SIVE

PERTVRBATIONIBVS ANIMI,

earúmque characteribus.

AVGVSTINI
MASCARDI
ROMANÆ
DISSERTATIONES

FRANCISCO BARBERINO CARDINALI EMINENTISSIMO, S. R. E. VICECANCELLARIO.

AVGVSTINVS MASCARDVS F.

PATERE per me vulgari beneficium tuum, Francisce Cardinalis: nam vnus, atque idem calamus, & obsequium meum prodet, aduersus gratiam, non ingratum, & fœlicitatis sæculum admonebit, quam illi tua liberalitate fe-

cisti. Intelliget nimirum natio literatorum, quid bona ingenia sperare tuo sub patrocinio debeant, cùm tantùm erga me (mutam videlicet literam inter vocales) humanitati tuæ licere volueris. Alia omnia cogitantem, & à prima statim adolescẽtia ad seueriores Philosophiæ, Theologiæ, ac Iurisprudentiæ disciplinas, à Musarum amœnitate traductum; mox Serenissimi Sabaudi Cardinalis aulæ, atque adeò sanctissimi Pontificis Patrui tui cubiculo admotum, mitioribus studijs restitutum, quasi postliminio voluisti. Satis ambitioni meæ factum putassem, si Mureti (at qualis, & quanti Viri!) suggestum, homini in bonis literis peregrino licuisset occupare: verùm augustius id erat, quàm vt beneuolentiam

erga me tuam impleret. Vicisti clementia tua amicorum meorum vota; meq; in primis, quid hactenus ageretur nescientem, beneficij veluti furto deuincire, quàm tentare maluisti. Nouo siquidem exemplo, perhonorifico sanctissimi Patrui tui diplomate iubeor, te curante, non tam ab aula in Lycæum secedere, quàm in aulam vocare studia doctrinarum: vt vnius, atque idem Vrbano Patrono simul, ac Principi, & ingenij cultum, & corporis obsequium deberem; nec vota diuiderem dum doctissimum veneror, & Deo in terris proximum adoro. Quantum hactenus in tanta literarum nouitate profecerim, Dissertationum mearum libellus indicabit. ô ne ludibrium sæculo debeat tam erudito! Vt vt fortuna

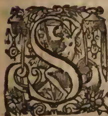
ſe dederit (nam & doctrinam imperio ſuo adiecit) intelliges profectò, Cardinalis Eminentiſſime, non imparem me beneficijs tuis animum attuliſſe: & quidquid de mearum Diſſertationum elegantia, atque doctrina, aut liuor, aut veritas (quàm diſpar iudicum par!) detractum ibunt, totum id obſeruantiæ in te meæ verè, & ex merito adijcias licet.

Vale, & fortunare.

DE MVLTIPLICI ANIMÆ HVMANÆ SIMPLICITATE.

DISSERTATIO PRIMA.

I mortalium mens, cui regnum totius animi à natura tributum eſt, aciem ſuam ad ea, quę in nobis admirabilia poſuit Deus, indaganda conuerteret; nihil nobis eſſet magnoperè deſiderandum, ad abſolutæ ſapientiæ formam in animis exprimendam. Verùm ad cæteras humani generis calamitates oppidò deplorandas, inertia quædam, ſeu ſtupor accedit; quo ad noſtra contemplanda prorſus hebeſcentes, in alienis, ac friuolis perſpicaces, intelligentiam, diuinum naturæ munus, vertimus in infortunium; Perſ. ſat. 4.

Vt nemo in ſeſe tentat deſcendere, nemo;
Sed præcedenti ſpectatur mantica tergo,

fructu diligentiam ſuam à ſapiente contumelioſè ſenſit exceptam; qui patere omnibus larium ſuorum arcana, conſcientiæ confidentiâ volebat. Grauius tamen, licet aliquantò acerbiùs, oculos ſibi Democritus effodit, hoc eſt, ex Plutarchi interpretatione, feneſtras animi, quibus in aliena proſpectus aperiebatur, obſtruxit, vt ſibi tantum vacaret, ac ſuis; Aſpendium imitatus, philoſophum non paulò præſtantiorem, quàm citharœdum, qui canere intus, vt aiunt, conſueuerat. Nec noua contingere alicui feneſtræ appellatio debet, quæ à Plutarcho transfertur in oculos; cum mortem etiam per feneſtras ingreſſam diuinæ literæ ſatis apertè denuncient. Hæc omnia apud me reputans, Clementis item Alexandrini monitis excitatus, qui diſciplinam omnium pulcherrimam exiſtimauit cognitionem ſui, ab ea Rhetorices parte, in qua de perturbationibus animi, Ariſtotele præeunte, tractatur, labores meos auſpicari, vobis vti ſpero non improbantibus, ſtatui. Licet enim præclarus benedicendi artifex de affectionibus animi, in libris Rhetoricorum non agat vniuerſim, ſed ea potiùs quæ ad auditores oratione permouendos apprimè conducunt, ex ampliſſima cœteroquin materie curſim delibet; nos qui pleniorem, atque adeò pro virium imbecillitate

Plutarc. de curioſit.

Cic. action. 3. in Verr. Aſcon. Pedian, &c.

Clem. alex. Pedag. lib. 3. cap. 1.

penitùs absolutam de ijs disputationem institui-mus, latiùs in argumento versabimur. Neque enim alienum ab instituto nostro iudicabimus, aut Philosophantes intra limites conuenire, aut medicorum arcana scrutari, aut Philologorum myrothecia euertere, aut Theologos de rebus grauissimis consulere. Quod vt omnibus futurum spero argumenti varietate iucundissimum, ita doctrinæ soliditate (quantùm quidem ingenij mei tenuitas feret) vobis auguror maximè fructuosum. Quod igitur bene vertat rem cominus aggrediamur. Præclara illa, ac sapientissima apud Platonem heroina, qua in rebus amatorijs magistra ipse Socrates est vsus, Diotima, Amorem philosophum appellauit in conuiuio: verum socrates eundem sophistam potiùs dicendum existimauit. huius ego in sententiam vt non libenter magis, quam iustè discedam, falsa faciunt de hominum anima Amoris documenta, quorum vnum apud Xenophontem inuenire me memini, profectò singulare, atque peruersum. Panthea Abradatæ susorum regis vxor, non tam generis claritudine, aut elegantia formæ, quàm pudicitia supra sexum, vel potius supra omnem mortalium fidem admirabilis, à Cyro capta, Araspi Medo traditur in custodiam. is nobilissimæ fœminæ pulchritudine delinitus,

Xenophon. Instit. Cyri lib. 5. & 6.

lenocinijs illius constantiam aggreditur. verùm vbi sanctiorem eam offendit, quam vt blanditijs capi, aut labefactari posset, (vt est facillimus amoris traiectus in furias,) morantem increpat, & ferrum nil tale metuenti obtrudit, ex custode repente sicarius, & pene latro melior, quam amator. Re ad Cyrum per internuncium delata, Araspes accersitur à Principe, cuius mitissima obiurgatione factum est, vt militaris animus reuertenti subito pudori aditum aperuerit, amorem excluserit. Verum quoniam non tam facilis efferuescenti adhuc cupiditati victoria fuit, quin molestissimum animæ dissidium Araspes experiretur, vt Principi causam probaret: *Duæ*, inquit, *Cyre mihi sunt animæ; hanc philosophiam didici modo apud illũ improbum sophistam Amorem:* & ne temerè inusitatum de duplici anima commentum intulisse videretur, rationes ad positionem confirmandã, vt opinabatur, idoneas in mediũ attulit; *Nam vna*, inquit, *si esset anima, non & bona simul esset, & mala; neq; res pariter honestas, & turpes amaret: neque simul eadem vellet, & nollet facere:* Peruersa omnino, & cæca sententia: sed qui cæca non esset, quam hauserat ab Amore, præceptore vtique, & mente simul, & oculis capto? Vsque adeò contumaces in tuendis erroribus, & nostri

Xenophon. Instit. Cyri lib. 6.

nimium amantes ſumus, vt admiſſorũ etiam ſcelerum culpam, aliquãdo transferamus in Deum; & hebeſcentes iam in terrarum orbis ſenectute ſolis radios conqueramur, dum offuſam oculis caliginem fateri non libet. Quantò ſapientiùs ſanctiſſimus Ethnicorum doctor Apoſtolus, diſſimilem infœlicitati ſuæ cauſam prætendit in re conſimili? *Sentio aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ.*

D. Paul. epiſt. ad Rom. cap. 7.

Illud igitur in argumento tam ſerio ſtatuendum eſt; Animam hominis ſimplicem quidem, atque indiuiduam, ab omni verarum partium diſtriburione longiſſimè poſitam eſſe: à duplici tamen appetitu non abhorrere, quorum alter à ratione, à ſenſibus alter nomen accepit, & recepto à Philoſophantibus vocabulo Appetitus rationalis, & ſenſitiuus appellantur. ille diuinam, hic expertem rationis, & ſenſuum ludibriis obnoxiam partem occupauit; quam quoniam communem nobis cum mutis animantibus natura conceſſit, hominem animalem Apoſtolus nominauit, *Animalis homo non percipit, quæ ſunt Spiritus.* Quod ego de duplici appetitu vobis aperui, à nulla philoſophantium natione reijcitur: licèt enim vnaquæque ad tam exploratæ explicationem doctrinæ diuerſa graſſetur via, vt à nobis poſt paululùm oſtendetur, omnes tamen

Vide Tertull. lib. de anima cap. 15. & 16.

Ariſtot 3. de Anim. cap. 10. text. 17. Magn. moral. lib. 1. cap. 17.

Epiſt. 1. ad Corinth. cap. 2.

Vide Plutarc. de placit. Philoſ. lib. 4. cap 4.

ſiue ex licæo, ſiue ex academia, ſiue ex porticu, conſentientibus fatentur animis, ex vtróque appetitu humanam ánimam quodammodò fuiſſe conflatam, inter ſe non tam appellatione diuorſis, quàm munere, ac loco contrarijs.

Centauros olim ingenioſa excogitauit antiquitas; quorum caput, ac pectus ad humani formã corporis machinata eſt, reliquas in equum partes, inaudita rerum permiſtione transfudit. Quid hac ſuper re quæſitum à doctis viris iampridem ſit, non eſt huius loci commemorare. ſiue enim inter ἀδύνατα monſtrum illud fuerit referendum, ſiue intra naturæ vires collocetur, ad rem qua de agimus nihil. Optimum tamen hominis, ex partibus inter ſe diſcrepantibus coaleſcentis, ſimulacrum erit. Ratio ſiquidem in humani capitis arce, tanquam in nobili Capitolio (vt Timæi enarrator Calcidius memoriæ prodidit) imperium tuetur ſuum; ſentientis animæ ſatellitium, quod belluis à natura communicatum diximus; reliquis monſtri partibus continetur. Neque alio Platonici currus equos arbitror transferendos: ſapientiſſimus etenim philoſophorum Poëta currum animæ fabricauit in Phœdro: Aurigam illi mentem impoſuit, itineris moderatricem, & viarum peritam; ex iugalibus autem equis, qui naturæ bonitate præ-

De Centauris vniuerſim Vide Magiũ. lib. 1. Miſcell. cap. 20. & poſt eum, immo ex eo Delrium ad Sene. Herc. furentem.

Vide Clem. Alexã. ſtromat. lib. 4.

Vide interpretat. Philonis lib de Agricultura.

celleret, rationis appetitum; intractatus, & contumax sensuum motionibus agitatam animæ partem referebat. At nullum est, vt ego quidem opinor, siue in fabulis poëtarum, siue in annalibus historicorum, siue demùm in philosophantium meditamentis, ad duplicem hanc animæ potestatem explicandam argumentum accommodatius, quàm quod ex diuina Moysis narratione desumitur. Rebecca Isacci vxor, iam sterilis, religiosi coniugis votis tandem aliquando concepit; atque vt tarditatem numero compensaret, geminum in vtero fœtum sensit, nec pacatum satis, & per matris cruciamenta maturescentem. Fœcunditatem odisse iam cœperat, planè calamitosam; cum nulla extarent adhuc futuræ sobolis signa, præter ea, quæ presentissimi tormenta doloris exprimerent. Deum idcircò consuluit, vt qui sterilitatis dedecus ademisset, tam fertilem mœroris segetem vellet ademptam. Illi ergo hoc oraculum diuinitus fusum est, *duæ gentes sunt in vtero tuo, & duo populi ex ventre diuidentur, populúsque populum superabit, & maior seruiet minori*. Noui sanctorum Virorum hac super re commentationes, ac placita; legi, quæ ad historiæ fidem ab Augustino, quæ allegoricè ab eodem, ab Origene, à Ruperto traduntur. Verùm cur aliud nobis veritati

Genes. 25.

August. lib. 16. de ciuit. cap. 25. & serm. 78. de temp. Rupert. lib. 7. cap. 4. Origen. homil. 12. in Genes. Vide Gloss.

veritati consentaneum, & historiæ nulla ex parte contrarium, comminisci non liceat? Rebecca anima est, duplici fœtu grauis, vtróque videlicet, appetitu: qui quoniam humanæ naturæ vitio rarò admodum, ad vitam cum virtute traducendam consentiunt, rixari inter se, ac prope in matris vtero digladiari dicuntur. Hinc crebræ illæ de sensuum seditione, atque impetu querimoniæ; quæ ideò iustiores putandæ sunt, quòd non rarò istiusmodi concertationum finis cum rationis clàde copulatur, & maior minori seruire cogitur; quia sensus excusso rationis imperio, per vim quodammodò dominatur. Durius equus Troiano imperio fatalis, & Poëtarum lusibus inclytus (si cogitatis interpretum, otio simul, atque ingenio infeliciter abutentium, fides adhibenda) viscera sortitus est, non minus miraculis referta, quam militibus frequentia; vt Alcibiadis Sileni, non mysterijs consecrati, sed quisquilijs farcti, illius comparatione dicendi sint. Ad libram cuncta non reuoco. Nescio: quis sanè apud Clementem Alexandrinum, in multiplici diuersorum militum permistione, atque vt ita dicam, in vnius vteri populo, illam ipsam designari, in vna hominum anima, discretam potestatum coniunctionem arbitrabatur, de qua hactenùs disputaui. Est igitur, vt inueniatur ali-

De hoc Homer. lib. 4. odyss.

Virg. lib. 2. Aeneid. Senec. in Agamēn. Dictis Cretens lib. 5. Izacius, Triphiodor. Gnopert. Lucret. Pausan. omnes. vide Spondan. in 4 odyss. Basil. apud Clement. Alex. lib. 2. Stromat.

quis in differendo modus, Anima humana natura simplex, potestate duplex, appetitu videlicèt gemino, rationis, & sensus. De Rationis appetitu inquirendum nobis hoc loco non est. sentientis animæ facultatem in duas iterùm distribuimus, alteram qua irascimur, qua concupiscimus alteram. Tria ergo veluti membra in singulis animis constituenda sunt, quæ proprijs philosophantium vocibus appellabimus (vt nominum nouitas apud rudiores, ad ea rectè percipienda, quæ in posterum sumus allaturi, impedimento non sit) Rationalē, Concupiscibilem, atque Irascibilem. Atque hoc est multiforme illud naturæ, an potiùs ingenij portentum, quòd pro templorum vestibulis Ægyptij adhibere soliti sunt, Sphingem intelligo; cuius egregia forma Virginem vultu mentiens, in auem paulatim, inde postrema corporis parte in leonem degenerare videbatur: vt triplici hoc dissentientium partium simulacro, triplicem animæ facultatem nobis ob oculos poneret. qua de re luculentis sanè carminibus, si numerum spectes, vtinam alioqui non lutulentis, Claudianus in quarto Honorij Consulatu, egisse visus est!

Vide D. Thom. 1. 2. q. 82. a. 5. & alibi, & Aristot. lib. 2. de Anim. text. 27.

De Sphinge multa nos in Cebetis Thebani Tabulam.

—— cum conderet artus.
Nostros, æthereis miscens terrena Prometheus
Sinceram patri mentem furatus olympo

Continuit claustris, indignantémque reuinxit.
Et quum non aliter possent mortalia fingi,
Adiunxit geminas. Illæ cum corpore lapsæ
Intereunt, hæc sola manet, bustóque superstes
Euolat: hanc alta capitis fundauit in arce,
Mandatricém operum, prospecturámq; labori.
Illas inferius collo, præceptáque summæ
Passuras dominæ, digna statione locauit.
Quippe opifex veritus cōfundere sacra propha-
Distribuit partes animæ, sedésq; remouit. [nis,
Iram, sanguinei regio sub pectore cordis
Protegit, imbutam flammis, auidamq; nocendi,
Præcipitémque sui rabie succensa tumescit,
Cōtrahitur tepefacta metu: quúmq; omnia secū
Duceret, & requiem membris vesana negaret,
Inuenit pulmonis opem, madidumque fluenti
Præbuit, vt tumida ruerent in mollia fibræ.
At sibi cuncta petens nil collatura cupido
In iecur, & tractus imos compulsa recessit,
Quæ velut immanes reserat dum bellua rictus,
Expleri pascique nequit, nunc verbere curas
Torquet auaritiæ, stimulis nunc flagrat amorū,
Nunc gaudet, nūc mœsta dolet, satiataq; rursus
Exoritur, cæsáque redit pollentius Hydra.

Tripartita verò hæc animæ diuisio, non ita Platoni, atque Academicis arrisit, quin eam Aristoteles quoque ac Stoici suis, vt ita dicam, calculis (Alcinous de doctr. Platon. cap. 23.)

Plutarch. l. 4. de placit. Philosoph. cap. 4. Tertull. lib. de ani. cap. 16. Aristot. lib. de motu anim. cap. 7. Alber. lib. 2. de anim. tract. 1. c. 7.

confirmarint; quod tum à Plutarcho, tum copiosius à Tertulliano didicimus. Licèt enim Aristoteles partes huiusmodi ab intellectu tantùm excogitatas affirmet, & animæ substantiam integram solo corde circumscribat, vt cœlo Deum, facultates tamen illas agnoscit, ex quibus veluti propagines, animorum ægritudines, seu perturbationes enascuntur. Hinc aptè Clemens Alexandrinus ratiocinantem internum hominem vocat, Deo subditum, externo homini imperantem: Irascentem verò feram, ac immanem, non longè à furore autumat domicilium collocasse; Concupiscentem denique cum Protheo comparat, variam, ac versipellem. Atque ex hoc concupiscendi, ac irascendi veluti fonte, vniuersa perturbationum colluuies in animos deriuatur: hæ autem vbi semel effractis rationis repagulis in præceps ferri cœperunt, qui fluctus, quæ tempestates in animis excandescunt; quæ virtutum naufragia, aduersis perturbationum motibus pereuntium lamentamur? impios quasi mare feruere semper, atque intumescere ab oraculo diuinitatis accepimus; & Regis cor sicut diuisiones aquarum à mortalium sapientissimo existimatur legimus in Prouerbijs. Vtrumque diuinè. Qui autem ventorum impetus mare illud emoliuntur, atque conuellunt, quæ vis tam inusitata,

Vide Phil. lib. de agricul. Isai. cap. 57. Prouerb. 21.

quàm efficax aquas diuidit refluentes, nisi hic ipse ægritudinum turbo in animos vel molliores, vel incautos incumbens!

Æoliam ventorum patriam à priscis sapientibus conditam legimus, ab Æolo illorũ principe sic appellatam; qui saxis, vt Virgilius ait, immanibus moderator impositus

Virg. 1. Ænei. Strabo lib. 6. Geogr Dionys. in descript. orbis. Diod. lib. 5. cap. 3. Biblioth.

Luctantes ventos, tempestatésque sonoras

Imperio coërcet suo: nisi tamen Deiopeiæ coniugio, atque Iunonis illecebris delinitus, velut sonitu, ac terrore armatas acies emittit. Æolum ratio refert, perturbationibus imperans, earúmque furias legitimo iure compescens: quæ vbi semel voluptatum capta lenocinio à se ipsa desciuit, atque in alienum concessit arbitrium, fluctus illi statim in animis attolluntur; qui tùm demùm desæuient, cum blandioribus adspirantibus; aut potiùs aurigantibus auris Neptunus emergens; hoc est cum intelligentia diuino perfusa lumine, afflata numine, Æolum de iure violato conueniet; idest Rationem vitijs mancipatam ad meliora conuertet. Vulgare est inter eos, qui Caldaicæ disciplinæ ænigmata volutantes, Magorum doctrinam admirari consueuerunt, Oraculum illud Zoroastris, à Psello primum, mox à viro inter recentiores eruditos benè literato, de Dæmonibus

Vide oracula magica siue Chaldaica.

prudenter expositum; cuius in rem meam interpretationem, sine dubio nouam (quando hoc etiam ilcere mihi pro vestra humanitate voluistis) accipitur. *Tuum vas fere terrestres habitabunt*, inquit Zoroastres. Vas anima est; quæ tum dicitur à belluis habitari, cùm perturbationibus agitatur. Nam quòd terrestres à Zoroastre nominantur; illud potissimum respicit, quod ex Platonis sententia paulò ante docuimus; ægritudines nimirum, earúmque fontes, in animam ex contagione corporis, quod terra demùm est, redundare: cur verò belluarum nomine affectiones intelligantur, præsertim ferocientes; nemo iam nescit, qui philosophantium, aut sanctorum Patrum, atque adeò diuini codicis monumenta non oscitanter euoluerit; vel immanem saltem affectuum tyrannidem cogitauerit qua natura hominum violenter abrepta; quàm feroces illi ludos ludant, infeliciter experitur. Immò quoniã allegoricè hactenùs disséruimus, & ad finem iam declinat oratio, illud etiam animaduertite. Philo Iudæorum Plato, compactile Noemi domicilium animo contemplatus, quo semen piæ gentis, & castas humani generis reliquias vltimas, communi orbis terrarum naufragio subduxerit, ac propagationi reseruauit Deus; vbi omni bestiarum illuuione illud oppleri vidit, sta-

Vide Philõ de agric.

Lib. de plantat. Noe. mihi. pag. 172.

tim in mortalium conditionem planè calamitosam cogitationem conuertens, violentos affectionum motus, immanes quasdam, & indomitas feras, post naturæ labem admissas in homines conquestus est. Qua in re prætereundum non est; quòd ex immundis animantibus mares duæ, fœminæ item duæ in spem generis à Noë mor eceptæ sunt. Cum enim Philo Patonis æmulator, Animæ currui, quem sub initium nominauimus, equos adiunxit, illud bigæ Socraticæ de suo addidit, vt Animosam, atque irascentem facultatem marem appellàuerit equum, fœminam Concupiscentem. Cùm quatuor ergo sint summa perturbationum capita, vt suo loco dictum sumus, belluas duas ad irascentem mares, ad concupiscentem fœminas, ex Philonis sententia referimus, vt prolis specie paternæ pulchritudini ex æquo respondeat. At sentio nimis abiectè me, atque humiliter de hominum animo hactenùs fuisse locutum; cum in illum veluti in Augiæ stabulum, Herculeo sanè labore expurgandum, bestias immanes, rabidásque conieci. cuius quidem imprudentiæ veniam à delicatioribus, qui has sibi sordes appingi molestè ferunt sedulo postulárem; nisi cogitationes meas aliò auocaret Dauidis Regis sanctissimi, ac vatis, non tam imprecatio, quàm consilium;

Lib de agricult.

quo nos de monstrorum fœditate, quæ alimus, grauiter admonet, & ad ea penitus inspicienda cohortatur. *Descendant*, ait, *in infernum viuentes.* Scio Regem sapientissimum Datani, & Abironis casum, qui subito terra dehiscente absorpti sunt, vt viuentes, videntésque perierint, respexisse: quia tamen doctissimus Mediolanensium Antistes Ambrosius, infernum pro sepulchro accipiens, ad necessariam viuentibus commentationem mortis, regij vatis oraculum refert; non erit cur me aliquis reprehendat, si eadem illa verba ad cognitionem sui, ac præsertim ad perturbationes animi pernoscendas transtulero. *Descendant* ergo *in infernum viuentes*, hoc est se ipsos intueantur, ac videant, in affectionibus perturbatis quid monstri alant; tunc enimuero quam propè ab inferorum furijs distent, exploratò cognoscent. quo loquendi genere vsum etiam Persium initio diximus,

Psal 54.

Ita August. Hieron. Liran. &c. in hunc locũ.

Vide Iansenium in Ps. 6. & in cap. 5. Prouerb. & Lorin. in Ecclesiastẽ. cap. 9.

Vt nemo in sese tentat descendere.

Perſ. sat. 4.

Antiquißimi siquidem philosophorum (Macrobij verba sunt Scipionis somnium interpretantis) *aliud inferos esse negauerunt, quàm ipsa corpora, quibus inclusæ animæ carcerem fœdum tenebris, horridum sordibus, & cruore patiuntur; hoc animæ sepulchrum, hoc Ditis concaua, hoc inferos vocauerunt:* paulò pòst, ad

Macrob. l. 1. in somn. Scip. c. 10.

ad ipſam iam perturbationum enumerationem, qua de loquimur, accedens ait, *Pari interpretatione Phlegetontem ardores irarum, & cupiditatum putarunt. Acherontem quidquid feciſſe, dixiſſeuè vſque ad triſtitiam, humanæ varietatis more, nos pœnitet: Cocytum quidquid homines in luctum, lacrimáſque compellit; Stygem quidquid inter ſe humanos animos in gurgite mergit odiorum. Deſcendant* ergo *in infernum viuentes*; intelligant à perturbationum immanitate, humanas animas diuinitatis capaces, in furiarum receptaculum eſſe conuerſas; & quoniam vnuſquiſque noſtrũ cum Iobo Iob. cap. 17. affirmare confidenter poteſt, *Infernus domus mea eſt*, corpus videlicet meum, quod tanquam peregrinanti animæ diuerſorium natura formauit, perturbationum ſæuitia in inferorum carcerem commutatum eſt, alienas domos curioſè perueſtigare nolimus, ſed eiuſdem Perſij monitis obtemperantes, ſibi dictum vnuſquiſque ſaluberrimè putet.

Tecũ habita, vt noris, quã ſit tibi curta ſupellex.

Hoc eſt Delphicum illud fronti velit inſcriptum, *Noſſe te ipſum*, quod primum fuit meæ diſſertationis exordium; atque hic finis eſto. Quæremus in poſterum, quid ſit, quæ ſit, quotuplex ſit animi perturbatio.

De humani animi perturbationibus.

DISSERTATIO SECVNDA.

INfelix ille Nisus, cuius calamitatem virtus nobilitauit, virtutem calamitas non infregit, Troiano excidio superstes, ideo cum Ænea visus est in Italiam nauigasse, non vt magnitudinem animi, ex patriæ ruinis inauspicato nascentem, in Ausonios agros, veluti in solum fortunatius, aliquando transferret; sed vt ab ea tum potissimum ad interitum raperetur, cùm illius desiderio maximè properaret ad gloriam. Iacturam in fortissimo iuuene etiam hostibus deplorandam. Is ergo, nescius à morte se propius abesse, quàm à victoria; in ea concione, quam ad Eurialum, amore sibi, ac virtute coniunctum, postremam habuit, tanquam in exuenda mortalitate vaticinans, hæc ait,

Virgil. Æneid. 9.

—Dij ne hunc ardorem mentibus addunt
Euriale, an sua cuique Deus fit dira cupido?

diuinasti, iuuenum miserrime, diuinasti. Immanis illa tua Rutulos vlciscendi libido, qua ad Æneam in tempore reuocandum, per ipsa obsidentium hostium castra ferebaris, cupido sanè fuit, sed dira cupido; & quam (licet Deum fingas

in animo) carnificem tibi & amicissimo capiti expertus es. hæc florem Troianorum adolescentum Eurialum, vixdum primum vitæ simul, & gloriæ stadium ingressum, peracerbo funere reprehendit; huic heu quantum mœroris, ac lacrimarum debet in perpetuo filij carissimi desiderio, vidua iamdudum, nunc etiam orba consenèscens Mater? Furor Nise fuit cupido tua, non Deus. Illud tamen nobis suo opinionis errore Nisus intelligendum reliquit, cæca mortalium iudicia, suis quodammodo furoribus blandientia, ipsis etiam animi perturbationibus nomen diuinitatis imponere. Cuius appellationis causas, si à Platonicòrum placitis liberet arcessere, non modò Plato ipse in Timæo, atque in Republica, sed Iamblichus, atque Porphirius, & quod incredibile alicui videatur, Apuleius ex Asino repente Philosophus, præstò essent, qui animos nostros in Dæmonum ordinem cooptarunt. Verùm inauditam affectionum apotheosim aliò statuo, nisi vos aliter sentitis, viri clarissimi, quàm ad Academicorum mysteria referendam. Elegantissimus Sicyonij Arifronis Pæan, in postrema dissertatione à Tyrio Maximo allatus est, in quo votum huiusmodi, ipso statim initio à Poëta proponitur.

S. August. lib. 9. de ciuit. Dei. cap. 11. & ibi Viues. Iam. de myster. vide Cæliū. Rhodig. l. 2. cap. 9.

Max. Tyr. dissert. 41.

Diuarum Dea sanitas,

Tecum sit mihi viuere
Vitæ quòd superest meæ.

Querit amænissimo vir ingenio, ecquæ tandem sanitas illa sit, cuius tantopere vates sibi expetit contubernium, quámque vt Dearum augustissimam votiuo carmine veneratur & colit. Multa ille in rem suam ingeniosè; ego ad argumentum, quo de agimus, accommodatè sic dissero. Cùm ad hominis constitutionem duo, corpus nimirum, atque anima, admirabili coniunctione consentiant, in quorum nexu, naturæ, siue Dei potius manu compacta, vitæ totius ratio posita est; quemadmodum corporis omnis coagmentatio, vt ait Tullius, vel calore, vel frigore, vel aliqua impulsione vehementi labefactatur, & frangitur; ita præclara animi compositio, perturbationum quodam quasi æstu agitatur, absorbetur, abripitur; tunc enimuero vtrobique morbus occupatas à se partes vehementer exercet. Hinc funesta apud Medicos nomina febrium, dolorum, vulnerum in corpore, quibus ex æquo ægritudines in animo, cupiditates, angoresque respondent. Delicati ergo fictores nominum, vt in nudis etiam rerum notionibus sibariticè delicias facerent, Pallorem, Orbonam, Febrim in fastos retulerunt; numina videlicèt subitaria diuinitate donata. Et ne animus præ-

Vide S. August. lib. 2. de ciuit. Dei. cap. 14. & lib. 4 cap. 15. & alibi.

termiſſos ab iis, tanquam minorum gentium Deos, morbos ſuos conqueri poſſet, Timorem Lacedæmonij, Angeronam, & Volupiam, de quibus poſt paululum diſſeremus, alij coluere. Vſque adeò verum eſt, quod à Niſo propemodum moriente dictum fuit, ſua cuique Deus fit dira cupido. Diuarum igitur Dea ſanitas, quàm Pæanis initio Sicyonius Poëta laudauit, vtrique morbo adhibet medicinam.

Cic. l. 2. de Legib. Plutarc in Agide & Cleomene. Minut. in Octauio. ex recentioribus.

Gyral. hiſt. Deor. Syntagm. 1. Tiraquel. de nobil. cap. 31 n. 539. & in lib. 1 cap. 13 Alex. ab Alex.

Verùm dum aliud ago, in primum diſſertationis meæ caput incidiſſe, ab eóque penè incogitanter euaſiſſe me ſentio. Dum enim perturbationes animorum, morbos animæ nominaui; nullus penè auditoribus locus relictus eſt anquirendi, quid ſint; ne tamen in re grauiſſima delibare potiùs leuiter momenta rerum, quàm accuratè perpendere videamur, diligentiùs aliquanto verſandum à nobis argumentum tam neceſſarium exiſtimo. Et primò quidem Stoicorum opinionem ab omnibus reijciendam eſſe facilè intelligemus; ſi ea, quæ de perturbationum, gemino quaſi fonte, in ſuperiori noſtra diſſertatione commemorata ſunt, libuerit in memoriam reuocare. Aiunt Stoici perturbationes animi opiniones eſſe, atque iudicia. Hinc ergo ad intelligentis, non ad ſentientis animæ partes eaſdem pertinere velint, nolint; apertè conficiunt. Qua

Vide Piccolom. Philoſoph. ciuil. gradu. 1 cap. 7. & Theophil. Raynaud moralis diſciplinæ diſtinc. 3. q. 1. à 1 Lipſ. lib. 3. manuduct. ad Stoic. Philoſ. diſſert. 7.

in re vtinam constantiam illam, quam in sapiente adamantinam posuerunt, in eorum principe Chrysippo Galenus meritò non requireret: is enim cùm opiniones, atque iudicia in parte rationis compote collocaret, voluptatem, atque dolorem in sentiente; affectiones nihilominus opiniones esse, atque iudicia contendebat. His ita constitutis, aio, Affectiones, seu perturbationes animorum esse animæ sentientis, ex boni, vel mali opinione natas commotiones, quæ quoniam corpus ipsum sic attingunt, atque commutant, vt aliquid patiatur, passiones vulgo, ab ipsis etiam Philosophantibus appellantur. Summa earum veluti capita duo constituunt sapientissimi viri Plato, atque Aristoteles, dolorem, ac voluptatem, ex quibus primò quatuor enascuntur, reliquæ deinceps omnes, certo inter se ordine copulatæ dimanant. Et sanè si quis voluptatis, atque doloris pugnantem semper, distractamque naturam diligenter animaduertat, mirabitur qui fieri vmquam potuerit, vt ab vna, eadémque hominis anima fœtus extiterint genere discrepantes, instituto contrarij, in parentis tantum cruciatibus consentientes, atque conflati. Vidit hoc in Platonis Phœdone Socrates, cui cùm nulla satis idonea ad soluendam dubitationem ratio suppeteret, quasi in nodum vindice

4. De placitis Hippocr. & Platonis.

Vide Alcinoum de doctr. Plat. cap. 31 Porphir. lib. 1. de abstinét. S. Ambr. l. 1. de Iacob. cap. 2. D. Tho. q. 26. de verit. articl. 5.

digniſſimum incidiſſet, tanquam numen è machina, Æſopum aduocat fabulatorem, eiúſque nomine apologo concinnato, Deum, ait, cùm dolorem, ac voluptatem ſemper inter ſe pugnantes conciliare vellet, nec poſſet tamẽ, ita in vnum vtriuſque apices coniunxiſſe, vt alter ab altera diſtrahi nequeat, atque diuelli; diſſidium tamen quotidie in animis recrudeſcit, atque hoſtis hoſtem perpetua rerum viciſſitudine protrudit: qua humani generis calamitate quid fingi, aut excogitari funeſtiùs poteſt: cùm vnus, atque idem animus, & area ſit bellantibus, & præmium belli, victori præda, ſepulchrum victo? Ædem Concordiæ à M. Furio Camillo in Capitolio excitatam, ad deliberandum cum Senatu Magiſtratus delegere: rati videlicèt ipſa loci religione conſilia omnium ad Reipublicæ incolumitatem conſpiratura, quæ cœteroquin diſſentientia, certam perniciem florentiſſimo Imperio allatura videbantur. At quid nobis, rebuſque noſtris fiet, Auditores, quibus vt Plato exiſtimat in libro de Legibus primo, duo in anima à conſilijs Senatores aſſident, voluptas, & dolor; non diſcordes tantum inter ſeſe, continentérque bellantes, ſed aduerſarij rationis, furentes, atque præcipites: illos autem pedárij conſequuntur timor, & confidentia. Vtinam inteſtinis horum diſcordijs eò

Plutarc. meminit dedicat. in Camillo in fine. vide Roſin. antiq. Rom. lib. 2. cap. 18.

iam non deueniſſent plerique mortalium, vt conqueri iuſtè, atque exclamare non poſſent,
Cant. c. *Filij matris meæ pugnauerunt contra me.*

Macrob. 1. Saturn cap. 10. Plin. lib. 3 cap. 5. Solin. cap. 1.

Volupiam, & Angeronam (numina quondam voluptatibus, atque angoribus ſtultè propoſita) non ædem modò, ſed communes etiam aras habuiſſe memoriæ proditum legimus. ego verò infelicem prorſus, & penè deridendam coniunctionem exiſtimaſſem, niſi naturam hominum contemplatus, voluptatem cum dolore copulatam, templum ſibi, atque aram in animis poſuiſſe, non tam doctorum virorum lucubrationibus, quàm experimento didiciſſem. Quod cùm non ſemel animaduertiſſem, ad Ægyptum mentem, cogitationémque conuertere, rei nouitate, propemodum coactus ſum. Terram illam monſtrorum diuinitate nobilem, ac regum molibus inclytam, apud Homerum legeram aliquando, herbis non minus noxijs, quàm ſalutaribus abundantem; ſoli enim illius ingenio indiſcreta fœcunditas eſt; hoc ad animum vtcumque transferens, hanc ipſam, qua de loquimur, voluptatis, doloriſque permiſtionem conſiderabam: ſed rem hactenus non attingo. Omni pluuiarum præſidio deſtitutus regionis tractus, felix quodãmodò in infelicitate ſua eſt; quod illi nunquam cælum obducitur, nunquam ſidera clauduntur,

Plutarch. de audien. Poëtis.

Vide Cœliũ lect. antiq. lib. 27. cap. 6. Tibul. l. 1. eleg 7. Senec. queſt. nat. lib. 4. c. 1. & deinceps.

duntur, sed perpetua serenitate collucent, & cernuntur, & cernunt. Duplex illi aquarum genus ad iacturam sarciendam, natura suppeditauit: alterum quod effossis altè puteis, è terræ visceribus emanat, atque colligitur; alterum quod superfusus aruis Nilus (quem verè Ægypti colonum dixeris) ad alendas segetes, sitimque camporum restinguendam, propinat. Verùm amaræ è puteis vndæ, dulces è flumine in Ægyptiorum commoda deriuantur, vt Plutarchus est auctor. Ægyptus animus est virtutum, & vitiorum suaptè natura vberrimè fertilis; vndis alluitur reciprocantibus; quoties enim superfundente se voluptate suauissimè irrigatur; paulò autem post, doloris liquoribus ita perfunditur, vt amarus ille humor corpus ipsum aliquando peruadens, erumpat in lacrimas? hinc amaræ potissimum lacrimæ sunt; quod sanctissimus multarum victoriarum pugil expertus erat, cùm dixit: *Non peccaui, & in amaritudinibus moratur oculus meus*: atque hoc est Hypanis fluuij prodigium, ab Herodoto primum, mox etiam ab Athenæo posteritati transmissum, qui aliquot dierum via dulcissimus labitur, mox vndas amaritudine toto quatriduo inficit, atque corrumpit; vsque adeo non tragicè magis, quàm verè dictum à Seneca est,

Iob. c. 17.
Herodot. lib. 4. siue Melpom.
Athen. l. 2.

— dolor & voluptas
Inuicem cedunt.

& sapienter à M. Tullio, *voluptatibus maximis finitimum fastidium est:* nimirum necessitatis æternæ lex est, vt Castores hi, alterno semper motu in animis oriātur & occidāt. Vita etenim, quæ à necessitate apud Græcum Poëtam mortalibus propinatur, ex gemino voluptatis, dolorisque cratere delabitur. Extra cogniti orbis ambitum, inter Græcos historicos non incelebris Theopompus, regionem, & amplissimam multitudine populorum, & morum varietate admirabilem, accuratè describit, in extrema autem regione ingens hiatus aperitur, nec maturo satis illustris lumine, nec tenebris tamen omnino cœcus, aut horridus, quem flumina vsquequaque circumluunt, doloris ac voluptatis; ita enim ab incolis nominantur. Vnicuique flumini arbores adnascuntur, proceritate maioribus platanis æquales, flumini verò suo virtute persimiles; doloris siquidem arbores, fructus edunt, quos qui attingunt perpetuò lacrimarum imbre perfusi, tandem moriuntur; at poma voluptatis, senectutem, curasque depellunt, annos iam exactos reuocant in adolescentiam, atque ordine semper conuerso, ad infantiam vltimam repellunt: vt tum demum viuere homines desi-

Vide Causin. l. 1. parabol. hist. n. 48 in Apodosi. Cel. ex Æliano l. 17. c. 35. antiq. lect.

nant, cùm se vixisse non sentiunt. Vtrumque mortalitatis nostræ documentum est. in sublustri hoc humanæ vitæ crepusculo inter alternos voluptatis, dolorisque fluctus, aut nauigamus, aut naufragium facimus. Fructus autem quibus vescimur, & quos nobis vtraque perturbationum arbor emittit, nos ærumnis frangunt, deliciis eneruant; vt in adeptione virtutis, non raro ad primam infantiæ debilitatem, & curas sine curis, voluptatis, quasi Medeæ veneficio recocti redeamus, & vita nobis non sentientibus elabatur.

Est igitur duplex perturbationum origo, ex boni, aut mali existimatione, quam voluptatem dicimus, ac dolorem. Quia tamen, vt docet, Alcinous, boni præsentiâ delectamur, absentiâ concupiscimus; præsente item malo dolemus, imminente metuimus, hinc iam animi quadriga duobus additis equis absoluitur; & quatuor tandem affectionum capita constituuntur. Placuit vehementer etiam Stoïcis hæc distributio, vt Marcus Tullius testatur in Tusculanis: eandem vsurpauit, ex poëta in Æneidos sexto philosophus, Virgilius

Alcin. de doctr. Plat. c. 31. eodem modo philosophatur D. Thom. p. 1. 2. q. 25. à 4. in corpore: & Philo lib. de Decal.

Cic. l. 4. Tuscul.

Hinc metuunt, cupiuntq; dolēt, gaudentque. Virg. 6. Æneid.

adhibuit Horatius in epistolis,

Gaudeat, an doleat, cupiat, metuatque quid ad rem? Horat. epistolarum l. 1. ep. 6.

expreſſit non vno in loco Plutarchus: & communi, vt ſemel dicam, doctorum hominum conſenſione, vſuque recepta eſt.

Non ſum neſcius alias ab alijs perturbationum diuiſiones afferri, ſiue ex duplici ſentiẽtis animæ facultate; ſiue ex rerum, de quibus agunt, diuerſitate deſumptas; multas enumerari à multis intelligo, quarum nulla adhuc in diſſertatione mea mentio facta eſt; noui à Platone in Teeteto penè infinitas dici, nominéque carentes; vndecim Ariſtoteles in libro de moribus; totidem, ſed non eaſdem D. Thomas; Galenus octo; quinque Nemeſius: viginti demum Cardanus, ſatis operosè recenſent. Verum cùm eas Philo pecudibus comparauerit, an ego non ſtultè facerem, ſi prolixius de earum numero laborarem, cùm dictum eleganter à Poëta ſit,

D.Thom. 1.2 q. 23. à 1. & 4. idẽ q.26 de verit. à Piccol. grad. 1. moral. c.11. Ariſtot.2. & hic. c.7. D.Thom. loc.cit. Galen. de curand. animi morbis, Nemeſius l. de hom. c. 17. Cardan. l.14. de ſubtil. Fracaſtor. lib de Sympath. à c.17. Ariſtot. iterũ 2. Rhet. Varef 2. Animat.

Pauperis eſt numerare pecus?

Illud ergo iterum ſtatuo: quatuor eſſe præcipua perturbationum capita, ad quæ reliquæ omnes, certo ordine referuntur, vt à nobis opportunè dicetur. Humanam animam, Æoliæ nomine ſuperiori diſſertatione à nobis deſignatam fuiſſe recordamur; ex qua erumpentes perturbationum venti, omnia ſuſque deque miſcerent; non ineptè, vt opinor, & fortaſſe ſatis accommodatè. Quid vero ſi eandem animam, ma-

Philo lib. de ſacrif.

re, & quidem magnum appellaremus, cuius elationes Dauidi quoque mirabiles visæ sunt? *mirabiles elationes maris mirabilis in altis,* hoc Psalm.91.
est in profundo, siue in mari, *Dominus*; si quid enim est, quod conditoris Dei sapientiam, virtutemque in terrarum orbis opificio commendet, is profectò homo est, diuinum animal, & adorandum, vt Hermes termaximus loqui solet. Hinc regius idem Vates, in sui ipsius contemplatione Deum maximè veneratus exclamat, *Mirabilis facta est scientia tua ex me:* Atqui Psalm.138.
Daniel quatuor ventos in mari magno pugnantes, quatuor scilicet perturbationes animum Dan. c.7.
continenter exercentes vidit. Quemadmodum enim ex innumerabili ventorum multitudine, quatuor tantummodo seliguntur ab ijs, qui terrarum orbem in partes secuere, quos ab [illegible]duersis mundi cardinibus nominant cardinales; ita ex omnibus animi affectionibus quatuor à sapientibus tanquam præcipuæ seponuntur, quarum vel permistione, vel confinio reliquæ continentur.

Eurus ad Aurorã, Nabatæaq; regna recessit, Ouid. 1. Metam.
Persidaq; & radiis iuga subdita matutinis;
Vesper, & occiduo, quæ littora sole tepescunt
Proxima sunt Zephiro; Scythiam, septemque Triones

Horrifer inuasit Boreas; contraria tellus
Nubibus aßiduis, pluuioque madescit ab
Austro.

vtramque comparationis meæ partem, qua & animam cum mari composui, & perturbationes Daniele duce Ventis designaui, venustè complexi sunt elegantissimi Poetarum; quorum locum, ad specimen, vnicum ex Senecæ Medea libet commemorasse,

Variamque nunc huc ira, nunc illuc amor,
Diducit; anceps æstus incertam rapit;
Vt sæua rapidi bella cum venti gerunt,
Vtrinque fluctus maria discordes agunt,
Dubiūq; pelagus feruet, haud aliter meum
Cor fluctuatur, ira pietatem fugat,
Iramque pietas.

Mare igitur anima hominum est. Sed quoniam ab Ambrosio, atque Basilio fluuiorum hospitium mare nouimus appellatum, tantorum Patrum autoritas aliò quidem cogitationem vocat, non tamen à quatuor animi perturbationibus auocat. Cum terrarum orbem vniuersum moliretur Deus, in Mesopotamiæ finibus hortum condidit deliciis omnibus affluentem, Paradisum dicunt; eumque primo humani generis Parenti tradidit, quem excoleret. Quatuor in eo flumina exoriebantur, quorum nomina,

Genes. c. 15.

atque iter diuinæ historiæ diligentissimus concinnator enumerat. Fidei, ac diligentiæ vniuscuiusque nostrum animam permisit Deus, horum deliciarum, ac voluptatum. hoc est omni virtutum genere si velimus, feracissimum; in eo tamen, veluti in vinea allaborandum nobis est, vt fructus tempori, laborique respondeat. hinc illæ infelicis agricolæ lacrimæ, qui custos impositus vineæ, & fratrum suorum digladiationibus oppugnatus, querebatur: *Posuerunt me custodem in vineis, vineam meam non custodiui:* quatuor autem ex domestico Paradiso fluuij perturbationum emanant, quibus anima continenter alluitur; vtinam aliquando non mergeretur, non haberet cur calamitates suas dolenter exequeretur ærumnosus ille, qui dixit, ***Saluum me fac Deus, quoniam intrauerunt aquæ vsque ad animam meam.***

Aliā quatuor fluminum allegoriam vide apud S. Ambr. l. de Paradis. & Philon. lib. Allegor. legis. mihi pag 39.

Cantic. c. 1.

Psalm. 68.

Sed finiendum tandem aliquando est. illud ex hac mea dissertatione colligimus, affectiones nec opiniones esse, nec iudicia, vt Stoïci arbitrabantur, sed animæ sentientis, ex boni, vel mali existimatione natas commotiones. Illas in duo primum capita dolorem ac voluptatem, mox in quatuor, dolorem gaudium, siue voluptatem, cupiditatem, metum à sapientibus diuidi; quamuis alij non desint præclarè Philoso-

phantes, qui numerum mirum in modum augeant. De admirabili autem corporis cum anima cognatione, ac de mutuis vtriusque officijs, in prima statim congressione disputabimus.

De admirabili corporis cum anima cognatione, &c.

DISSERTATIO TERTIA.

CVM multa sint, quæ incredibilem conditoris Dei sapientiam loquuntur, ac prædicant, tum nihil æquè, ac humani corporis habitudo, mortalium mentes admiratione percellit. Vt enim Cœlum ornatum astris, atque distinctum; rata semper, ac permanens solis via; crescentis, ac senescentis lunæ varietas; orbium conuersiones, atque vertigines vmbrarum, ac lucis vicissitudo opificem ita commendent, vt
Psalm 18. regius psaltes olim cecinerit: *Cœli enarrant gloriam Dei,* in humani tamen contemplatione corporis, nescio quo pacto, luculentius elucescit vestigium diuinitatis. Quemadmodum enim inter maxima præclarorum artificum signa diligenter elaborata, minuta quædam sigilla, veluti artis compendia, libentius admiramur; ita

hominum

hominum corpus, quasi contractum vniuersitatis totius, ac ipsius Dei simulacrum, merito præ ceteris diuinæ manus operibus, veneramur. Vere enim Manilius,

—— quid mirum noscere mundum
Si possunt homines, quibus est & mũdus in ipsis,
Exemplumq; Dei quisq; est in imagine parua?

Manil. lib. 4. Astronom.

Tres olim mundos à priscis sapientibus excogitatos philosophantium monumenta testantur; quorum primus ab Angelis, à Cœlo alter, postremus à rerum corporatarum initijs, quæ dicimus elementa, nomen accepit. In tripertita humani corporis distributione, triplicem etiam hunc mundum, in vno tamen homine ingeniosè collectum, intelligimus, si rem libuerit accuratè perpendere. Caput rationis domicilium, ac templum intelligentiæ, angelicus mundus erit; nam & beatæ illæ mentes intelligentiæ nuncupantur. In pectore, vbi cor tanquam totius corporis princeps, ac vitæ moderator, sanguine veluti purpura conuestitur, spiritibus quasi satellitio cingitur, mundi cœlestis originem intuebimur: nam & cœli cor à viris præstantissimis dictus est sol, & vitæ mortalis initia hauriuntur è Cœlo. Elementaris denique, vt ita loquar, mundus, in perpetua rerum enascentium, atque occidentium vicissitudine continenter la-

Vide Cæl. Rhodig. lect. antiq. lib. 2. c. 18. Diuersam mundi diuisionem vide apud Platonem in Timæo, & Conimb. in 1. l. Arist. de Cœlo. quæst. 1. art. 2. apud quos multorum nomina leges, qui de hoc argumento scripserunt.

Vide Ambr. l. 6. Hexam. c. 9.

borans, ad eas pertinebit humani corporis partes, quæ sub pectore à natura constitutæ, vel concoctum, ac modificatum cibum opportunè distribuunt, vel procreatione sobolis, humani generis mortalitati medentur. Vt non barbarè

Cælius vbi suprà.

barbarus nescio quis, in hac terrarum orbis scena, nihil homine diuinius dixerit inueniri. Peri-

Arist. lib. de mundo.

tissimus cælandi artifex Phidias, Mineruam Athenienfibus finxit ex ebore: hanc autem cùm non Deæ magis simulacrum, quàm artis suæ monumentum vellet extare, cùm inscribere non liceret, sui similem speciem inclusit in clypeo;

Vide orac. Magica.

Humanum corpus, machinamentum, vt ait Zoroaster, naturæ confidentissimæ, post multa, sexto tandem die molitus est Deus; quo artificio mirificè delectatus, nomen operi non addidit suum, quod illi fuisset commune cum omnibus; sed animam indidit immortalem, hoc est viuam

Genes. c. 1.

illi impressit imaginem sui: *Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram*, & hoc ipsum tamen corpus tam admirabile, ac Deo dignum, (cuius partes dum integro volumine describit, ac laudat Galenus, sacrum ser-

Galen. lib. 3. de vsu partium c. 10. & l. 7. c. 3. quod est postremum.

monem, atque hymnum scribere se maioribus victimis numini cariorem putat) tam contemptim, abiectéque legimus appellatum, vt tanquam publicus, ac iuratus animæ hostis, acer-

biſſimis ſapienturn omnium vapulet contumelijs: à Gorgia ſiquidem Leontino putreſcens, ruinæque proximum animæ diuerſorium; triſte animi domicilium cauea, pondus à Seneca; à Plutarcho piſtrinum; carcer atque ſepulchrum à Platone; ab antiquioribus etiam inferorum ſupplicijs deſtinatum ergaſtulum nominatur. Vt ergo pars hominis, ſi non melior, certè non mala, multis ipſa per ſeſe periculis obnoxia, alienæ quoque temeritatis inuidia non laboret, quidnam à corpore detrimenti capiat anima, quid rurſus ab anima corpus patiatur, hodierna diſſertatione libet inueſtigare.

Senec Consolat. ad Mart. c. 24. & conſol. ad Heluiam, & in ep. ſæpe. Plutarch in conuiu. ſap. Plato in Cratylo. Macrob. in Som. Scip. lib. 1. c. 10. Clem. Alex. Stromat. l. 3. S. Baſil. Homil. 24. S. Ambr. de fuga ſæculi. c. 5. Bernard. in Pſal. Qui habitat Serm. 3. &c. Ariſt. Phyſiog. c. 3.

Et primò quidem tantam inter animam, & corpus cognationem intercedere συμπάθειαν Græci dicunt, quantam rerum maximè diuerſarum inter ſe patitur ſimilitudo, notius eſt, quàm vt prolixa dicentis induſtria indigere videatur. Docuit id initio Phyſiognomicorum naturæ miraculum Ariſtoteles, cuius argumenta hoc loco cõmemorare non intereſt. Viſum aliquibus eſt, fœdus, & ſocietatem vtriuſque naturæ, gemino Mercurij angue, quo caducæum perficitur explicare; quaſi hac corporis animæque coniunctione, atque conſenſu, cuius beneficio homo componitur, ſceptrum diuinitatis, hoc eſt abſolutiſſimum diuinæ poteſtatis opus extaret; illud

tamen animaduerto, ita in vtriusque coniunctione sitam esse hominis vitam, vt distractis semel partibus, siue consilio siue casu, ea protinus euanescat, & effluat. Animæ corpus ancillatur, corpori anima vitam impertit, ac motum. Verùm illud, dum mutuis inter se officijs contẽdunt, effecere, vt quæ turbas in anima excitant eidémque non raro perniciem creant, à corporis contagione in animam redundare, hostili propemodum commercio credantur: quod vt conficiant Academici, rem altiùs repetunt in hunc modum.

Arist. 1. polit. c. 3. S. August. de Ciuit. Dei. l. 9. c. 9. Ennod. Epist. l. 6. ep. 3. & lib. 8. epist. 13. Salust. init. coniurat. Catilin.

Animas ante corporum effectionem stellarum numero pares in cœlo docent habitasse: inde per lacteum circulum ad hæc inferiora delapsas, alis effractis, nouáque ebrietate trepidantes, ab adolescentioribus Dijs fabricatas, vt loquitur Plato, in corpora tanquam in ergastulum fuisse detrusas; ex hac autem ærumnosa, vt ita dixerim, societate, eam animis labem opinantur adhærescere, vt voluptate atque cæteris perturbationibus, quasi clauis animæ corporibus affigantur, eorúmque formam induant, corporatæque dicantur. Atque hic quasi in salebras offenderim, repente subsisto. Immanitatem sane detestabilem Ætruscorum Valerius Maximus commemorat, à Macrino deinceps (vt sunt ad sæuitiam

Plato in Timæo, & in eum Sebast. Foxius. Origen lib. 1. de principijs. Plato in Phædon. Vide auctorem de diuina Sap. secundum Ægyptios, qui vulgo dicitur Aristoteles l. 1. c. 5. & l. 7. c. 1. Ita Iambl. in Protrep. c. 13. Valer. Maxim. l. 9. c. 2. Iulius Capitol. in Opilio Macrino. Clement Alex. in Protrep. prope init.

prona mortalium ingenia) crudeliter vſurpatam, & à Virgilio in Deorum, hominúmque contemptorem Mezentium, ſapienter, ingenioſéque translatam; Virgil.l.8. Æneid.

Mortua quin etiam iungebat corpora viuis,
Componẽs manibúſq; manus, atq; oribus ora,
(Tormenti genus) & ſanie, tabóque fluentes
Complexu in miſero longa ſic morte necabat.

quo quid dici truculentius poteſt? Atqui Platonici dum animam rationis compotem, ac proximam diuinitati, ita morbido affigunt corpori (ſepulchrum Plato vocat) vt illius pædore, ac ſordibus inquinetur, & à naturæ ſuæ præſtantia, ac maieſtate deſciſcat, nonne * Mezẽtij ſupplicium, feritatis, odijque pleniſſimum, videntur inuehere? Pergo. Animas ita corporibus infuſas dixerim, an ſepultas? aiunt perturbationibus commoueri; quæ ſimul cùm ſenſibus, ex corporis, atque animæ copulatione dimanant. cùm enim ſentientem facultatem, non tam loco diſcretam, quàm natura contrariam, animæ rationis compoti doceant, vt à corpore illam naſci, ita etiam ſimul interire cùm corpore fabulantur. Omnem ergo ſcelerum culpam in corpus reijciunt; cuius vi atque impetu animæ innocentiam tuentes, perturbationum tyrannidem, furorémque prætendunt. Quam in ſen-

Et poſt Platonem S. Hilarius in Pſal.67. S. Greg. Nazianz car. 13. S Chryſ. ad Theod. * Ita S. Aug. l.5. contra Petil. c 15.

Anchises apud Virg. l. 6 Æneid.

tentiam discedere visi sunt, præstantissimi Poëtarum Virgilius, & Horatius. Alter enim in Æneidis sexto, de animis differens,

Igneus est ollis vigor, & cœlestis origo
Seminibus, quantū nō noxia corpora tardāt,
Terreniq; hebetāt artus, moribūdáq; mēbra.
Hinc metuunt, cupiuntque, dolent, gaudéntque nec auras
Respiciunt clausa tenebris, & carcere cæco.

Horat. l. 2 Satyr. 2. Vide Henrici Steph. Schedias. l. 1. Schedias 4.

Horatius verò,

Hesternis vitijs animum quoque prægrauat vnà,
Atq; affigit humi diuinæ particulam auræ.

Plutarch. opus ne suauiter quidē viui Sec. Epicur.

Nec à Platonicorum opinione Plutarchus aberrat: in eo siquidem libro, in quo desidiosos Epicureorum mores exagitat, sententiásque conuellit, perturbationes ex sola corporis consuetudine transcribit in animas, quarum veneficio, in libello de Socratis genio, in belluas degenerare creduntur. Ex fœcunda, vt videtis, errorū segete, quędam certum in locum arbitror seponēda, ne simplicium mentibus, specie veritatis imponant; quædam vt mendacij comperta disertè reijcimus. Nam quod diuinæ particulam aurę humanam animam appellauit Horatius, Stoïcorum commentum est, à Philone primùm, mox etiam à Gnosticis, à Manichęis, à Priscillianistis,

Philo lib. quod deterius potiori insidietur. Epitec. apud Arria. l. 1. differt. 14.

intolerabili opinionis errore receptum, ab Augustino autem doctissimè iugulatum. Diuina siquidem natura, nec rerum vicissitudines nouit, nec violari, aut diuidi potest: *Ego Dominus & non mutor.* Conditas autem animas ante corpus, in quod pœnę nomine, tanquam in ergastulum detrudantur, Platonicus error est, quem tamen hausit Origenes, veterum Patrum magister infelix; verùm & à Concilio Bracharensi primo, & à Cyrillo Alexandrino, inter cęteros Christianę Religionis antistites, tribus ac viginti rationibus solidè, ac luculenter falsitatis arguitur. Cętera quę in speciem elegantiæ, & ad orationis lenocinium de adolescentibus dijs humani corporis architectis, de stellarum ęquali cum animis numero, & affinitate dicuntur, fabulæ sunt, ac somnia Platonicorum, ad aucupandam sapientiæ reconditioris auram excogitata.

Tribuitur etiam Tertull. sed falsò. vide Pamelium in Antidot. ad Parad. n.3.
Malac. 3.
Lib. de hæresib. c. 6. 46. & 70. & Concil. Bracar. 1. c. 5. idem August. l. de Orig. animæ c. 2. S. Thom 1. p. q. 90. a. 1. & l. 2. contra Gent c. 85.
Lib. de principijs c. 7. refert in ep ad Ioan. Hierosol.
Conc. Bracar. 1. c. 6.
D. Cyril. l. 1. in Ioan. c. 9. vide præterea SS. Hieron. in epist. ad Pammac. August. ep. 28. ad Hieron. Leon 1. ep. ad Tarib. &c.

Illud igitur nobis superest indagandum; vtrum ea, quæ in copus improbè, ac contumeliosè iactantur, cùm veritate, vlla ex parte consentiant. nam quominus de carceris nomine mihi arbitrer laborandum, faciunt diuini codicis testimonia, quibus analogicè, aut eadem, aut non absimilis humani corporis appellatio continetur: *Educ de custodia animam meam; Quis me li-*

Psalm. 145.
S. Paul. ad Rom. 7.

berabit de corpore mortis huius, &c. Negotium potiùs iustè facessere videtur illud oraculum,

Sap. 9. *corpus quod corrumpitur aggrauat animam*, quæ ipsissima sunt Horatij verba,

Satyr. 2. l. 2. *— corpus onustum*
Hesternis vitijs, animũ quoq; prægrauat vna.

Vide Tert. lib de anima c. 53. S. Ambr. l. 5. in Lucam S. Bernard. ep. 166. S. Hieron in c. 4. ep. ad Ephes. S. Ambr lib. de bono mortis. c. 3. S. Basil. Hom 24. S. Greg. Nazian. car. 1. Plutarch. consolat. ad Apoll. & in Catone maiore. Senec. ep. 65.

ne longum faciam, ita statuo: interituri corporis cùm immortali anima nexum, ad rerum contemplationem impedimento esse non ambigo; cùm enim anima, suaptè natura, à rerum corporatarum concretione segregata sit, nisi nostræ mortalitatis pondere retardaretur, libenter in meditatione conquiesceret. Sæpissimè tamen velit, nolit, auocatur, & ad corporis curam intempestiuè traducitur; atque hoc tandem incommodi in illam redundat à corpore. Grauia sunt, & planè paterna Dædali præcepta, quibus Icari adolescentis imperitiam ad volatum informat, sed illud ad argumentum, quo de agimus accommodatum,

Ouid. Metamor. l. 8. *—medióque vt limite curras*
Icare, ait, moneo, ne si demißior ibis
Vnda grauet pennas.

Vide Marsil ad Phœdrũ Plat. & prœm. de Christiana relig. &c.

alas animæ vtique ad volandum affinxit inter Poëtas philosophus, inter philosophos Poëta Plato; quas ille aptari sibi vehementer optabat,

Psalm. 54. cùm diceret, *Quis mihi dabit pennas, vt colũbæ,*

&

& volabo, & requiescam? Verùm cognati corporis labe madefactæ, ad volatum explicari non possunt. quotusquisque enim est, qui ab humanarum rerum ludibrijs, ab illecebris voluptatum, à sensuum lenocinio, tàm seriò, atque constanter mentem auertat, vt corporis contagione infici se, atque corrumpi non sentiat, atque animam corpori quodammodo non immisceat? Decãtatum vulgo est Siculæ crudelitatis inuentum, æneus Phalaridis Taurus; quo qui includebantur, subditis ignibus morientes, non eiulatus humanæ sono vocis exprimere, sed in Tauros propemodum commutati, mugitus edere cogebantur. corpore excipitur anima, non humanæ sæuitiæ, sed diuinæ prouidentiæ machinamento; cuius contubernio mores quandoque induit ita corpori proprios, vt in naturam corporis, in Platonis Phœdone, quodammodo commigrasse dicatur; at dicatur tantum. quemadmodum enim siderum princeps sol, non ideo luce, cuius fons est, & origo, destituitur, quod è putrescentibus terræ lacunis, in nubem coacti vapores, illius radios mortalium oculis eripiunt; ita etiam anima, licet vitio imbecillitatis humanæ, nubeculas nescio quas à corporis fæce contrahat, quibus lux illi pristinæ venustatis obducitur, anima tamen est, & spontè contractas è

Valer. Max. lib. 9. c. 2. Plin. l. 34 c. 8. Cic. in Pisonem.

F

corporis contubernio, sordes, sponte deponet, modò ipsa non desit sibi, nec corporis societatem in crimen vocet. Atque hoc est, de quo disserendum initio statuebam: corpus nimirum in conquisitione virtutis animæ non obesse, licet ipsius negligentia factum sit, vt illius pondere, veluti sarcina prægrauetur. Nam *corruptio corporis est* (verba habetis Augustini, sententiam Platoni, atque Virgilio communem, exagitantis) *corruptio*, inquit *corporis est, quæ aggrauat animam peccatricem, sed anima peccatrix fecit esse corruptibilem carnem*; quo in argumento multus est Ioannes, cognomento Chrysostomus, Apostoli ad Ephesios epistolam eloquenter enarrans. sua tamen è contra corpus animæ necessaria instrumenta suppeditat, quibus illa si careret, æuum otiosè, stolidéque transigeret. Et ne à perturbationum disputatione discedam (quò labores meos collineare professus iampridem sum) rerum simulachra per sensus hausta, ad imaginatricem traiicit, cuius deinde facultatis impetu icta anima, atque perculsa, vehementius commouetur; hinc sanguinem, atque ex illo spiritus veluti addictam sacramento militiam corpus in procinctu habet, quibus anima iam perturbationibus agitata, ad ipsum corpus impellendum abutitur. His autem

de rebus ſingillatim ſuo loco dicturi ſumus.

Profligatis iam Platonis erroribus, Galeni hac ſuper re ſententia perpendenda eſt: cuius doctrinam viro philoſopho prorſus indignã ipſi etiam diſcipuli, in Magiſtri verba iurare ſoliti, tueri ſalua dignitate, ac religione non poſſunt. Cùm enim arctiſſimum inter corpus, & animam neceſſitudinis vinculum, amentiam in pueris, in ſenibus deliramenta, obliuionem, atque furorem in multis animaduertiſſet, ex calidi, vel frigidi hauſtu pharmaci in animis enaſcentia; eò tandem deuenit, vt neſcire ſe quid ſit anima, aliſcubi faſſus ſit; mox illam in corporis temperatione poſuerit, cum corpore perituram. Quod mirandum ijs videri meritò poterit, quibus Galeni ingenium, eruditio, doctrina, rerum vſus, omnia in eo ſumma, fuerint antè perſpecta. Vſque adeò erroribus patet humana cognitio, vt nulla ſit ſine ignorantiæ permiſtione ſcientia. Hanc opinionem cùm ille altius imbibiſſet, librum edidit luculentum cæteroquin, ac benè doctum; in quo animi perturbationes, ac mores à ſola corporis temperatione pendere, demonſtrare contendit. Verùm cùm opus illud fundamentis adeò caducis, atque fragilibus innitatur, ipſum etiam corruat neceſſe eſt. qua de re cum de imaginatrice facultate diſſerendum à nobis erit, nec pauca,

Lib. 7. de vſu partiũ c. 8. lib. quod animi mores c. 3. de vtil. reſpir. c. 5. & alibi ſæpe.

Lib. quod animi mores c. 3.

nec, vt speramus, vulgaria in medium proferemus. Illud tamen non negauerim, quod sapienter, ac sæpè ab eodem Galeno memoriæ proditum est, & à Græcis, Arabibus, Latinisque medicis confirmatum; corporis cruciatibus, atque doloribus animam quoque, vt ita dixerim, sauciari. quoties enim in phrenitide, in pestilentibus febribus, in atræ bilis intemperijs, cùm vel calidiore, vel nimis denso, atque incomposito, vel graui, ac turbulento veluti fumo cerebrum afflatur, ita anima cùm oculis elanguescit, vt nec alios internoscat, nec sui ipsius recordetur æger? Contrà verò, tanquam corporis imperatrix anima, ita cumlibet illud agit, ac versat arbitrio suo, vt illius valitudinem quodammodo habeat in potestate. Testatur non vno in loco Galenus, perturbationibus animi maximam vim ad corporis ægritudines, velut è longinquo, arcessendas, inditam esse; & se non aliam ægrotis medicinam adhibuisse non rarò, quàm vt affectiones incompositas, & efferuescentes rationis lege compescerent.

Galen. l. quod animi mores c. 5. & deinceps.

Vide Dionem Crysost orat. 3. de Regno præclarè ad hanc rem Arist. Phisiog. init. & c. 4. & Isidor Pelus. lib. 4. epist. 225.

Lib. artis paruæ c. 85. lib. de præcogn. per pul. c. 6 l. 1. de tuenda sanitate, &c.

Venerem ingenioso planè commento, fingit Porphyrius, Erotem genuisse, pulchrum oppidò pusionem, & qui matrem elegantia formæ, ac pretio venustatis argueret. Themidis tamen oraculo monita Anterotem edidit, amorem amori

Vide Præter Mythologos, Cælium Calcagninum in Anterote, siue de mutuo amore.

omni ex parte germanum: tanta autem in fratribus consensionis, seu simpathiæ vis fuit, vt altero crescente cresceret alter, ægrotaret ægrotante, decumbente decumberet, moriente moreretur. Corporis atque animæ simulacrum, in vtroque amore, facile reperiemus, si mutuam illam morborum corporis atque ægritudinum animæ coniunctionem, de qua Galeno duce disseruimus, perpendemus.

Palleat omnis amãs, color hic est aptus amanti. Ouid. l. 1. de arte amandi.

annon ab anima corpus aspergitur, vt ex animæ incendio in vultu supersit cinis?

Obstupui, steteruntque comæ, & vox faucibus hæsit. Virg. 2. Æneid.

an non rigor ille capitis, & vocis interclusæ silentium, timentis animæ tyrannidem loquitur? Priuigni arteria, nunc ad naturæ modulos attemperata, nunc sine lege subsiliens, an non ab adolescentis anima, nouercæ vel absentia, vel præsentia perculsa commouetur? Quæ omnia cùm ad trutinam sedulò reuocanda sint, vbi de singularibus affectionibus disputatio instituetur, illud in præsentia statuisse sufficiat. Corpus animæ ad perturbationes excitandas, rerum simulachra, sanguinem, spiritusque sufficere, & longam ægritudinum iliadem cum illa communicare. Animam contra, imaginatricis excita-

Vide, integrum opusculũ Aloys. Luisin. de compescen. animi affectibus, per moralem philos. & medendi artem.

tam vi, sanguinis, ac spirituum satellitio corpus aggredi, ac commutare. ex qua rerum vicissitudine multa in posterum, eáque præclara, inter disserēdum, à nobis problemata explicabuntur.

Vtrum animi mores certis corporis signis internoscantur.

Hoc est de Physionomia in vniuersum.

DISSERTATIO QVARTA.

SPECVLVM Veneri sacrum, inter ineptas muliebris mundi delicias solitum numerari, cum literata priscorum fama nostrorum temporum oculata consuetudo consentiens, satis illuminatè declarat. Si quid enim est, quod ad extorquendam mortalium fidem sub aspectum cadat, & quodammodo incurrat in oculos, speculum illud est, cuius consilia tum demum ad veritatem propiùs accedere iudicantur à fœminis, cùm magis oculis placuere, quàm menti. Consulitur illud, vt alicubi queritur Tertullianus, tanquam oraculum de pulchritudine: omnia veluti Phœbades curiosè scitantur oculi, expectatæ & ipsi pars optima fœlicitatis: voti rea sistitur fœmina, decretoriam vocem de muto tripode relatura; dignissima vel hoc nomine quæ

Vide Tertull. lib de veland. Virgin. c. 12.

fallatur, quòd vitream planè gloriam, hoc eſt fragilem, ac ſemper contabeſcentem aucupatur à ſpeculo. Præclariùs Socrates, atque Pythagoras, generoſum, ac maſculum Philoſophantium par, in ſapientiæ inſtrumentum, ac cenſum ſpeculum retulere, vt Plutarchus, atque Laërtius prodiderunt: illud ſubinde, adoleſcentum præſertim oculis ſubijcientes, vel monitorem verecundiæ, vel virtutum cotem, vel ad excolendam animi pulchritudinem inuitamentum. Vſque adeò à falſis etiam rerum imaginibus vera in nobis ſpecies virtutis effingitur; & ab vmbris lucem mutuari licet, dum cœcutire ſpontè non libet. Verùm vt cauſæ à viris doctiſſimis afferantur idoneè, quamobrem in ſpeculum intuentes officij admoneri ſe putent, grauior illa certè, & congruentior veritati videtur, quæ à Galeno, Plauto, atque Apuleio prætermiſſa, à Seneca indicatur potiùs leuiter, quàm exponitur. ***Inuenta ſunt ſpecula, vt homo ipſe ſe noſceret***, inquit in quæſtionibus naturalibus Seneca. Grandia polliceris ô Aulicorum ſapientiſſime, atque præclara; & vereor, vt promiſſa cum fide repræſentare nobis repoſcentibus poſſis. Quid enim? notitiam ſui, tam arduum, quàm neceſſarium generis humani bonum, è cœlo, vt inquit ille, delapſum, & magnificè pro templo-

Plutarch. Laërt. & Galen. in ſuaſor. ad artes.

Apud Apolog. 2. Plaut. in Epid. Galen. in ſuaſor. ad artes. Phædrus fab. 46. Sen natur. quæſt. l. 1 c. 17. vide eundem 2. de Ira in fine.

rum foribus inſcriptum: tu in obiecti contemplatione ſimulachri tam facilem, obuiámque nobis obtrudis, vt ad eam comparandam oculos in ſpeculum conieciſſe ſufficiat? Nimirum Phyſiognomorum artē appellat hic locus. Monemur enim, certiſſimam ex totius oris caracteribus, latentium in animis ægritudinum fieri coniecturam, idémque apud Senecam eſſe ſpeculum intueri, atque proprias animi perturbationes, prauáſque propenſiones, ex ſui vultus meditatione rimari. quo de argumento, cùm me diſputaturum in prima ſtatim congreſſione receperim; hodiernæ diſſertationis argumentum eſto, vtrum latentes animi morbi certis corporis ſignis internoſcantur.

Hierem. c. 17. Cor hominis mortalibus inſcrutabile, vnius Dei oculis expoſitum eſſe, dictum olim accepimus à viro, cuius oracula non tam probamus, quia vera, quàm quia diuina veneramur; atqui miſerabilis omnino fuiſſet conditio ſocietatis humanæ, ſi abditos pectorum ſenſus, odio quandoque in mutuam perniciem armatos, tanquam collocatos in inſidiis latrones, timere ſemper, nunquam explorare potuiſſet. Æquiſſimum ergo fuit, certa indere corporibus quaſi ſymbola, quibus decernere de animis, cognita veluti cauſa, liceret. Si enim gentilia quædam ſigna

ſigna in poſteris impreſſa diuinitus, ad notitiam ſtirpium legimus in annalibus, vt Seleucidarum anchora, lancea Draconteorum, Pelopidarum ex ebore humerus, apud Dionem Chryſoſtomum, atque Sineſium patefaciunt: immò verò ſi naturæ conſtans æmulatrix ars, teſſeras excogitauit, Cæſaris Venerem genitricem, Pompeij Herculem, Larem Marij, Apollinem Delphicum Syllæ, Antiochi ſanitatem, quibus & militem imperator, & imperatorem miles, & ſocium ſocius, perturbatis etiam ordinibus, recognoſceret; an non decuit animorum veſtigia, & caracteres ita in corporibus expreſſiſſe, vt feneſtra illa Socratica non indigeret genus humanum, qua veluti admiſſo in viſceribus ſole, & opaca mentium caligine rareſcente, in retruſis etiam pectoris anfractibus nuda veritas cerneretur? Nimirum verè potiùs quàm tragicè in Medea cum Ioue rixaretur Euripides, quod cùm indicia ad aurum explorandum mortalibus, diuino beneficio non deſint, deeſſent tamen ad inueſtigandas hominum voluntates.

Dio Chryſoſt. oratione 4. de regno. Sineſ. Appian. Alex. in Syriac. &c. De his vide Lipſium de militia Romana l. 4. Dialog. 12. hoc eſt vlt. in fine & God. Stevvec. ad lib. 2. Veget. c. 7.

Patet ergo per corporis notas, quaſi per rimas, ſi non oculis, certè menti traiectus ad animum. Statutum id non ſemel accepimus à ſummis philoſophantum capitibus, Pythagora, Socrate, atque Ariſtotele: receptum autem apud medico-

Proclus in Alcibiad. 1. Ælian. l. 2. var. hiſtor. Panegyr. Conſtant.

filij Hyppocrates l. 2. de morb. popular. Sect. 5 & 6. Galen. l. 5. de decret. Hyppoc. & Platonis c. 5. & alibi. Siren. de fato l. 9. c. 59. vide Menochiũ in Hieropolit. l. 2. c. 30. n. 8.

rum principes Hippocratem atque Galenum; probatum ab hiſtoricis elegantiſſimis Plutarcho, Philoſtrato, Suetonio, atque Laërtio; & quod caput eſt, grauiſſimo ſacrorum codicum teſtimonio confirmatum: quorum omnium ne ſententias vobis in aceruum congeſtas obtrudam, facit conſuetudo, quam in meis diſſertationibus adhibendam decreui, quædam ſcilicet ſeligendi, non adeò peruulgata, atque omnium oratione contrita.

Argumenta porro, quæ ad certiſſimam hanc coniectandi artem fulciendam adhibere ſapientes ſolent, vt numero varia, ita pondere diſſimilia cenſenda ſunt. Eorum ego aliqua curſim, & propemodum enumerans delibabo: vos ſingula diligentiùs, pro veſtra prudentia perpendetis. Et primò quidem Galeni ſententiam, à me ſuperioribus diebus, ex hoc eodem loco reiectam, iterum non exagito; illud attigiſſe ſufficiat, ſi anima humana nihil eſſet aliud, quàm corporis temperatio, quæ recepto iam apud medicos vocabulo complexio nominatur; adeò facilis eſſet de hominum moribus coniectura, atque oculos aperire, vel claudere. Semel etenim inſpecto colore, qui ex diuerſa tum ſanguinis, tum cæterorum permiſtione humorum, in corporibus efloreſcit, ipſa quodammodo anima cerneretur.

Veriùs ergo, atque ſapientiùs opinantes, Galeni quidem documenta non reſpuunt, ſi falſam illam de anima opinionem excipias, immò perturbationes animorum, ac mores, à temperatione proficiſci, vltrò fatentur, niſi libera hominis voluntas obnitatur, & naturæ impetum virtutis ſoliditate debilitet. Atqui cùm varia corporum temperatio, ex varia item tum elementorum, tum humorum permiſtione naſcatur; ex hac autem facultatum vires (qualitates appellant philoſophi) vel acuantur, vel retundantur; hinc procul dubio fit, vt cognitis qualitatibus, elementa primùm, atque humores internoſcantur, ex quibus deinceps perturbationum, morúmque notitia, conuerſo ordine, ſed tamen quaſi per gradus eruitur: qualitates verò ita in corporibus apparent, vt ſola ſenſuum teſtificatione prodantur. Præterea; licet anima in ſanguine collocata non ſit, quicquid apud Marcum Tullium, atque Lactantium opinetur Empedocles (cuius in ſententiam Poëta fortaſſe diſceſſerat, cùm dixit:

Cic. 1. Tuſcul. Lactant de Opif. Dei c. 17. Ariſt. 1. de anima tribuit hãc ſententiam Critic. Galen. l. 2. de decret. Hipp. c. 8. hoc eſt vlt. in fine.

Purpuream vomit ille animam,)

Virg. 9. Æneid.

illo tamen dum operatur, tanquam adminiſtro tam neceſſario vtitur; ita ſpiritus, puriſſimo, ac maximè tenui ſanguinis flore conflatos, cogitur adhibere, vt quicumque à ſanguinis, atque ſpi-

rituum in singulari homine conditionibus, eiusdem mores vellet, perturbationésque colligere, næ ille ab instituto, nisi me fallit animus, non aberraret. His addatur; nobiles olim huius artis interpretes, postquam naturæ arcana sedula peruestigatione venati essent, opinionem illam altiùs imbibisse, vt certos esse in anima caracteres crederent, quibus ex æquo certa in corporibus signa respondeant. Cùm enim anima ideò condita sit, vt corpori vitam impertiens, hominem ex vtroque perficiat; quemadmodum hæc anima huic tantùm corpori congruit, ita huic corpori quædam symbola à rerum natura sunt indita, quæ huius, non alterius animæ proprietates, vt loquuntur, intimas, sentientis facultatis patefaciunt; quod satis apertè libro contra Celsum primo testatur Origenes vbi Loxo, Polemone, Zopyroque laudatis, omnes animas habere corpora sibi congrua, atque accommodata, eorum fretus auctoritate pronuntiat.

Vide Panegyr. ad Cōstant. fil.

Lib. Physiog.

Verùm vt è molestis Philosophantium senticetis euadam, illud cum Aristotele plausibiliter statuo, in mutua corporis, atque animæ consensione (sympathiam Græci dicunt) præcipua Physiognomicorum argumenta esse collocanda. Qua de re cùm luculenter vobis audientibus aliàs disseruerim, ad vnum illud prouoco, quod

ipsa nouitate, Auditorum, vestri præsertim similium, hoc est humanissimorum, animos sibi conciliabit. Vitream domum quadrato opere à Firmo exædificatam memoriæ prodidit Vopiscus, ita bitumine, alijsque medicamentis ex arte illitam; vt conceptas rerum imagines ad interiora conclauia traijceret; quidquid ergo fieri à prætereuntibus contingebat, ipse domi sedens in parietibus otiosè contemplabatur; quod & in Domitiani Cæsaris porticu apud Suetonium: & in Fortunæ Seiæ templo, apud Plinium phengite lapide distinctis, vsu venisse crediderim. Magnum profectò artis simul, & naturæ miraculum. Corpus humanum animæ domus est, qua veluti diuersorio vtitur dum adhuc peregrinatur. Vitreum illud, an lapideum appelles, ex apta, aut præpostera humorum compositione tibi decernendum est. Cui enim purior sanguis, tenuis, atque pellucidus, eius item mollior caro, corpúsque gracilius; ac proinde ingenium acutum, habile, & maximè ad disciplinas idoneum; sed & anima rerum contemplatrix, & huiusmodi corpore non circumsepta, sed circumfusa, tam facilè obiecta rerum simulachra intuetur; vt ad ipsa, tanquam per vitrum, patere sibi prospectum sentiat, & ad ea quodammodo egrediatur; quod si domicilium nacta lutulentum, inter agendum

Vopis in Firmo.

Suet. in Domit. c. 14

Plinius l. 36. c. 22.

obſtupeſcat, aut torpeat, tunc enimuero *corpus*, inquit Tertullianus, *animam conſepto ſuo obſtruit, & obſcurat & cõcretione carnis infecat:* quæ igitur ſpes vitreæ claritatis? pergit doctiſſimus Afer, *vnde illi veluti per corneum ſpecular, obſoletior lux rerum eſt.* Diuinè ergo, vt ſemper, hominum ſapientiſſimus Salomon, *Corpus, quod corrumpitur, aggrauat animam;* & quia de corpore tanquam de animæ domo, ſed lutea, non chriſtallina loquebatur, ſubdit appoſitè, *& terrena inhabitatio deprimit ſenſum multa cogitantem.* Hoc animæ domicilium Phyſiognomus curiosè perluſtrat; ſi qua ſe ad animæ latebras inueſtigandas via patefaciat; quod cùm forma, colore, apta partium diſpoſitione, ſanguinis perſpicuitate, ſpirituum copia, atque ſplendore vitreum inuenit, nullo negotio de ingenio, de propenſionibus, atque affectionibus animi diſertè pronuntiat, vt à nobis ſuo loco dicendum erit. Sin autem in corpus impingat obeſum, varium, nec explicatum ſatis, & colorum indiſcreta permiſtione confuſum, non tamen hæret in ſalebris, ſed ipſa conandi neceſſitate ſuperbior, ſolida permeat, illuſtrat obſcura, colligit varia, confuſa diſponit, donec in imo latentem, aut potiùs conſepultam animam aſſequatur.

Tertullian. lib. de anima c.55.

Cap.9.

Linceo Messeniorum Regis filio, adeò firmam, atque acrem oculorum aciem fuisse, inter poëtas Apollonius, ac Pindarus, inter historicos Pausanias, Plutarchus, ac Plinius tradidere, vt non per quercuum tantùm stipites, atque per lapides cerneret, sed in ipsa etiam terræ viscera oculos penetraret, quæque apud inferos fierent peruideret. Nugæ sunt, & credulæ deliramenta vetustatis. Ex certo stirpium, atque herbarum genere, ex telluris notis, ac signis, ingenium, atque indolem soli, Linceus conijciebat; hinc eruta primum metalla latentibus fodinis ex terræ facie feliciter, & planè physiognomicè patefactis; ita vetus Cassandræ Scholiastes interpretatur. atque hoc argumenti genus ad occultas fontium scaturigines deriuandas, Paulo Æmilio in Perseum, Pompeio in Mithridatem pugnantibus profuisse Plutarchus est autor. Physiognomus non aurum, aut aquas in terræ visceribus, indicijs sponte fruticantibus, indagat; sed ægritudines animi, eiusque propensiones, ex sola corporis inspectione rimatur. Quæ conijciendi ratio tam efficax semper est habita, vt Pythagoras adolescentes, qui se in eius disciplinam conferebant; Cæsar in suam perniciem conspirantes; Nazianzenus Iulianum religionis desertorem, Zopyrus Socratem frustra deriden-

Apoll. 1. Argonaut. Pind. Nem. Od. xi. Pausan. in Corinth. Plutarch. lib. aduersus Stoïcos. Plin. l. 2. c. 17. histor. natur. Lucian. in Hermot. & Icaromene. &c. Vide Martin. Delr. disquisit. Magic. l. 1. c. 3. q. 4. & Comment. in Medeam Senec. De aquarũ signis Vitruu. l. 8. architect. c. 1. & ibi Philan. Cassiod. l. 3. variarum ep. 53. quæ est vlt. Stevvec. ad lib. 4. Veget. c. x. apud quem alios multos reperies. Ælian. lib. 2. variarum histor. Plutarch. in Cæsarem. Nazianz. oratione 3. & 4. & in eum Elias Cret. Cic. lib. de fato. Sueton. in Tito Flau. init. Veg. l. 2. c. 6.

te Alcibiade; Titum, ac Britannicum Metoposcopus nescio quis; milites demum Vegetius, ad primum militiæ tirocinium admittendos, corporis habitudine, atque oris characteribus metiri soliti fuerint; rectè enim affirmauit Ambrosius, *mentis habitum in statu corporis cerni,* *cùm virum ex visu, & ab occursu faciei sensatum cognosci*, docuerit Ecclesiastes.

Lib. 1. offic. l. 18.

Cap. 19.

Inter illustria Indorum instituta, quibus ad omnem honestatem populorum mores conformabant, illud mihi memoria dignum sempiterna visum est; quod à Phraota Rege Apollonius apud Philostratum didicit. certos, & quidem sapientissimos ex vniuerso ciuium ordine seligebant, qui prope Hypasim fluuium, adolescentes Philosophiæ candidatos, primò in quæstionem de maiorum aut sceleribus, aut virtutibus vocarent; quibus si labem nullam adhæsisse compertum esset, tunc in ipsius adolescentis mores diligenter inquirerent. Huius autem quæstionis testes; & quidem oculatos, ne dum idoneos, suos ipsi primum oculos iudicabant; accuratè igitur adolescentes, & curiosè lustrabant. *Oculi namque* (verba sunt Philostrati) *mores hominum indicant: Multa etiam in superciliјs, genisque posita sunt, ex quibus sapientes, & naturæ periti, imagines veluti in speculo aspicientes,*

Philostr. l. 2. c. 12. vitæ Apollon. Tian.

tes, quæ mens illis, quódve ſit ingenium contemplantur. hactenus Philoſtratus. Atque ita ſenſim in ſpeculum iterum impegi, quod vobis ipſo meæ diſſertationis exordio propoſueram; quod cùm Phyſiognomo imaginem offerat ſui, ad animi notitiam comparandam, vtinam nullo perturbationum frangatur impetu, nullo voluptatis temeretur afflatu. Tarentinum neſcio quē narrat Ariſtoteles, infirma, atque hebeti oculorum acie fuiſſe; qui tamen cùm ambularet, antecedere ſimulachrum ſui obuerſo in ſe ore continenter videret. Fortunata oculorum debilitas, Aquilis omnibus acrior, atque conſtantior; quæ ad aliena cœcutiens, ſuas ipſa tenebras explorabat. an tanti fuiſſet oculos, veluti emiſſarios, atque alienæ pulchritudinis prædatores, longè proijcere, vt domum ex vaga peregrinatione redeuntes deficerent, nec proprias animi turpitudine cernerent? Fruſtra ille ſibi oculos eruit, qui vmbras à frōtis luce, ingenio inter philoſophandum offundi metuebat; noſter hic Tarentinus veram philoſophandi artem felicius in oculis ſitam eſſe didicerat, quos ſemper habuit in imaginis ſuæ meditatione defixos: quam aſſiduè ille etiam intuebatur, qui dixit: *Anima mea in manibus meis ſemper.* Et quoniam apud Hypaſim fluuium Indorum adoleſcentum indo-

Ariſtot. l. 5. Meteor. c. 4. vbi de Iride. Vide Petr. Vict. l. 25 var. lect. c. 22.

Vide Plutarch. de curioſit.

Pſalm. 118.

H

Ita Hieron. l. 1. aduersus * Iouinianum. les explorabatur, hoc est ad * rusticum speculum, de quo elegantissimus Pastor,

Virgil. Bucol. Eccl. 2. *— nuper me in littore vidi*

Cùm placidum ventis staret mare; illud autem ad morum inspectionem, & coniecturam accommodatum Salomon in Prouer-

Cap. 27. bijs fassus est, *Quomodo in aquis resplendent vultus prospicientium, sic corda hominum manifesta sunt prudentibus*; peruidendum etiam atque etiam est, ne falsis rerum imaginibus illudamur, venenum in pharmacis delibantes.

Ouid. 3. Metamor. Narcissus sanè in hoc vndarum speculo, formam, quam amauerat, perdidit; & æquum fuit, vt qui à sui notitia superbiam hauserat, non modestiam, in fonte flammas biberet, non liquores.

Hæc habui, quæ in vniuersum de Physiognomicorum arte dissererem; peculiares autem notas tunc vberiùs explicabo, cùm de peculiaribus affectionibus agetur. Statim verò de vultus humani partibus ad animi perturbationes indagandas distinctè tractabitur.

De perturbationum, ac morum coniectura ex vultu.

DISSERTATIO QVINTA.

QVI Palladem ſapientiæ præſidem è Iouis capite ſecuris ictu diffracto proſiluiſſe nugantur, næ illi, vt arbitror, inſaniunt operosè; truces potiùs carnifices numinum, quàm artifices fabularum. Nimirum inauſpicato illo obſtetricandi genere, cruentam nobis ſapientiam obtrudunt, è patris vulneribus emicantem; vt tum primum ſapere incipiat genus humanum, cùm Iuppiter fabulatorum intemperijs ſauciatus, capite luit conceſſa mortalibus munera diuinitatis. Bacchi prodigia non commemoro; (qui vt è tenebricoſo materni ventris ergaſtulo adhuc immaturus erumperet, natalis luce fulminis indigebat) ſed ſuem apud Martialem, apud Philippum canem, Leænam apud Auſonium, per vteri vulnera à venatoribus temerè impreſſa, viam fœtibus aperuiſſe fortunæ ludibrium fuit; quod in Iouis caput tam conſtanter, ſerióque transferre, hominis eſt, nimis inſipienter in inueſtigatione ſapientię delirantis. Sapientiam ego Dei munus, ac prolem eſſe ſempiternam non

Vide Lucian in Deorum Dialog & Gal. 3 de decretis Hippocr. præter Mythologos.

Pind. Olymp. Od. 11. Ouid. 3. Metam. &c.

Martial. lib. ſpectacul. Epigr. 12. 13. & 14. Florileg. L. 1. c. 35. quod eſt de animalibus. Auſon. Epigr. 2.

canego: illud confidentiſſimè nego, è diuini capitis ſacrario eruendam per vim; perinde quaſi quemadmodum fulmina, niſi vulneratis, vt ita dicam, nubibus, non intermicant, ita ſapientia integro Dei capite, cum mortalibus communicari non poſſit. Qua de re, vt ſine piaculo diſſerentes, à ſacris tanquam prophani non iubeamur exeſſe, æternam illam rerum omnium molitricem ſapientiam veneremur, non attingamus; obductiſque cœli adytis, iocularia, atque factitia numina vetuſtatis aggrediamur ex æquo. Vnicuique mortalium caput ſapientia fœtum, & graue perinde, ac Ioui eſt. Ad prolem tamen è latebris educendam nullis ſecuribus in cerebrum adactis, Ioue feliciores indigemus. Molliùs cum hominum genere actum eſt, tantùmque natura indultum mortalibus voluit, vt ſola oculorum obſtetricatione, in hanc lucem euocare ſapiẽtiam poſſint. Struthiocamelum pullos ſuos obtutu tantùm ab ouis excludere ſolitum, multorum conflata mendacijs fama teſtatur. Somnia ſunt atque imperitæ deliramenta multitudinis: miræ etenim magnitudinis auis, ac penè implumis, oua, quæ fouere non poteſt ipſa per ſeſe, calentibus arenis obtecta, vitali ſolis lumini alenda permittit; locumque ſubinde contemplatur, in quo cum pullis amor etiam,

Refert Cauſin. parabol. hiſt. l. 5. parab. 105. ex Plin. lib. 9. c. 10. ſed apud Plinium ne verbum quidem.

deliciæque parentis nidulantur. Vnis hæc prodigia Physiognomis natura concessit, vt efficaci oculorum in alienum caput coniectu, sapientiam inde eliciant delitescentem, cuius oraculo intimos animorũ mores, retrusas pectorum perturbationes, arcana cordium sensa rimantur. *Sapientia enim hominis lucet in vultu eius*, inquit Ecclesiastes. Videtis iamdudũ opinor, quò collineet oratio mea. extrema siquidem dissertatione de Physiognomia egimus in vniuersum, statuimúsque ex totius corporis habitu, satis certam de hominum moribus elici coniecturam. Quia tamen eximijs, ac diuinatricibus dixerim, an diuinis? naturæ tesseris, caput, eiusque partes leguntur inscriptæ; vnde singularis, ac maximè propria Physiognomiæ pars, quæ Metoposcopia dicitur, dimanauit; admirandum nos etiam diuinæ manus opificium accuratiùs contemplemur, vt dum *stultus in tenebris ambulat, sapientis oculos in capite eius esse*, quod Salomonis effatum fuit, experimento discamus.

Ecclesiast. c. 8.

Ecclef. c. 2.

Qui rerũm hanc vniuersitatem, quam mundum dicimus, cum humani corporis structura studiosè contulerunt, vt cætera omnia diligentissimè persecuti sint, in eo certè industriam desiderari patiuntur suam, quòd diuinandi artem in vtroque mundo persimilem, in minori melio-

rem, omisere. cœlum etenim, volumen ingens, ac bene doctum, grandioribus siderum characteribus inscriptum, disciplinam continet, non tam veritate commendatam, quàm curiositate vendibilem: cuius beneficio, seu potiùs veneficio, credula natio diuinatorum, fata mortalium ambitiosè dispensat. Humanum caput contractum quidem cœlum, sed luculentum est; suumque solem, sua sidera nouit, quorum fatidico lumine, abdita pectorum prudentioribus recluduntur. Neque hîc ego rectas sex frontis lineas, septimam triplici angulo definitam commemoro, quas septem inerrantibus stellis respondere, vulgares Metoposcopi fabulantur; illud potiùs animaduerto, à sapientissimis philosophantium graues in medium afferri causas, quamobrem cœli nomine caput humanum nobilitatum sit. Et primò quidem; quia rationalis, ac diuina pars hominis ancillantibus imperans facultatibus, tanquam numen regnat in capite; æquissimum visum est caput appellatione cœli cohonestari, vt non semel somniator obseruauit Artemidorus, & illo non paulò præstantior autor Calcidius Platonici Timæi doctissimus Scholiastes. Nec leuis hac super re censenda est Eustathij coniectura; is enim primum Iliados librum enarrans, caput ideò cœlum à priscis appellatum in-

Ita illud appellat Plin. lib. 11 c. 37. de capitis excellentia, & principatu multa congerit Tiraquell. ad lib. 2. Alex. ab Alexan. c. 19 quem consule.

Vide Cælium lib. 2. c. 18 & l. 3 c. 23. & l. 14. c. 18. & alibi. Spondan. ad lib. 1. Iliad. Homeri. Artemid. Onirocrit. l. 2. c. 38.

terpretatur, quod ad illius similitudinem compactum, locum in corpore nactum sit, quem in maiori mundo cœlum, corporum omnium nobilissimum sortitum est. Atque huc Ægyptiorum commentum arbitror referendum, qui diuino Serapidis simulachro, in humanam speciem efformato, cœlum capitis loco imposuerunt. Venerabile, sacrum, atque adeò diuinissimum in homine caput est, vt Plato in Timæo, Aristoteles in Problematis docuerunt; siue quòd iusiurandum per caput concipiebatur à priscis, quod discimus ab Athenæo; siue quòd in solo capite, ac vultu totum hominem esse opinabātur, quod memoriæ prodidit Apuleius. atque hæc potissimum ratio impulit Metoposcopos, vt in vnius contemplatione capitis, ac vultus, artis suæ fundamenta collocarent. Si enim inter Iurisconsultos peritissimus Paulus, de funeribus disputans, eum locum religiosum videri, ait, in quo non integrum cadauer, sed caput conditum sit; eo videlicet nomine, *quòd caput*, inquit, *eius imago fiat, & inde cognoscimur*; si sola Principum capita, ac ductos ære, vel marmore vultus, veluti numina coli solita legimus in Ambrosio; an non ex capite de animo, eiusque moribus Physiognomus iure decernet, cùm caput animi totius simulachrum sit? sed ne à cœli imagine

Vide Pieriū in hierol. l. 22. c. 4.

Aristot. probl. sect. 33.

Athen. lib. 2.

Apul. de dogm. Platonis.

L. cùm in diuersis. ff. de relig. & sumpt. funer. hoc est D. l. xi. tit. 7 lege 44.

Ambros. l. 6. Hexam. c. 9.

discedamus, præit illud Physiognomo admirandum in modum, ad diuinationem perturbationum; & stellis pictum, & sideribus interstinctum. Nam primò quidem facies, præcipuum humani cœli sidus, ex pluribus in vnum coalescentibus stellis mira arte conflatum, quas animorum latebras non illustrat? quæ pectorum arcana non prodit? *Ex visu cognoscitur vir, & ex occursu faciei cognoscitur sensatus.* Medicorum antistes Galenus, in humani corporis fabrica solertissimum naturę sese ostentantis ingenium admiratur: quemadmodum enim primi nominis artifices, præter opus institutum, atque palmare, ad artis lenocinium quædam veluti paterga conficiunt ad ornatum, vt in columnis corymbos, in gladiorum capulis emblemmata, atque sigilla, in quibus quanta, quanta est opificis sese effundit, ac iactat industria; ita rerum omnium natura machinatrix, cùm nullam humanæ fabricæ partem illaboratam, ac sine rithmo composuit; tum faciem præcipuè delegit, in quam artis suæ thesauros, copiásque congereret. Si hæc ad naturæ lasciuientis ornatum amplificandum à medicorum præstantissimis excogitantur, eleganter mea quidem sententia dicuntur, ac splendidè. at si eò referuntur, vt humani vultus cælestem, prorsúsque fatidicam

Vide M. Tull. 3. de Orat. & de petit. Consul. Plin. l. 11. c. 37.

Ecclesiast. c. 19.

Galen. l. 10. de vsu part. c. 13.

fatidicam vim exaggerato loquendi genere patefaciant, vereor ne ieiune nimis, ac leuiter Galenus in argumento verſetur. quid enim? an temerè ſapientiſſimus naturæ magiſter Deus, in hominum facie notas illas animorum indices explicauit? non magis quam in cœlo ſtellas; quæ vt extimam ſupremi mundi faciem interſtinguant, atque ornent, neſcioquid tamen ad vtilitatem fructuoſius mortalitati propinant, dum eam in abditarum rerum notitiam, tanquam in diuinitatis penetralia deducunt. Nobile olim apud Hebræos diuinationis genus in ſacris literis legimus, & priuatim, & publicè commemoratum; pars erat pectoralis tunicæ ſacerdotis, opere quidem multiplici diſcriminata, ſed quaterno præcipuè lapidum ordine ita conformata diuinitùs, vt vel eorum ſubita illuſtratio, aut hebetatio, vel commutata in literarum ordinem diſpoſitio oracula conciperet, ac conſulentibus funderet, hinc tanquam mente, & ratione prædita rationale iudicij dicebatur. Hominum vultus rationale illud eſt, coniectoribus opportunum, cuius fatidicas notas, hoc eſt pretioſos ſacerdotis lapides, dum Phyſiognomus contemplatur, ea in ſingulorum frontibus legit, quæ altiùs in pectoribus deliteſcunt; præclarè enim poëta inter noſtrates elegantiſſimus,

De quo in Exod. c. 27. & alibi. vide Salian. (poſt Riber. in Ioſue. & Marc. Delr. in diſq. Mag.) in annalib. Eccleſ. vet. teſtam. ad annum mũdi 2504. an. 545. vſque ad num 553.

Vide Plutarch. de ira cohib. Latin. Pacat. in Panegyr. ad Theodoſ Cic. pro Piſcio Comœdo.

Il cuor negli occhi, è ne la fronte hô scritto.
Lib.11.c.37. quare *facies homini tantùm*, inquit curiosus naturæ interpres Plinius, *cæteris os, aut rostra; frons & alijs; sed homini tantùm tristitiæ, hilaritatis, clementiæ, seueritatis index.* Obuersatur adhuc oculis gemina illa theatri lux, quam superioribus diebus, siue in Sueuorum Principum funeribus ingeniosus nobilium adolescentum dolor tragicè nobilitauit; siue in ludicro etiam argumento ingenium lepidissimi poëtæ Nymphis canentibus addixit; atque ex ea recordatione suboriri mihi in animo sentio, nescioquid arcanum, ac nouum, quod cogitationem tamen à vultus humani diuinatione non auocat. Mimum hîc agimus. AA. Mortalium vnusquisque personam, quam diuino consilio semel induit, exuere in hac vitæ fabula, nisi, noua illi diuinitùs imponatur, non potest: ad extremum actum vbi cum laude peruentum est, reducto siparío plausus merentem sequitur, immeritum sibilus explodit. Atqui decantatum iam, atque protritum apud Philosophantes, genus imaginis, tanquam nouum vobis obijcio. Audio; nondum enim, quò digitum intenderam progressus sum. Mobile nos ipsi, ac viuens theatrum inuicem sumus: scena vnicuique explicatur in vultu: actores prodeunt ægritudines; spectacula sæpè

edimus luctuosa, atque feralia, doloribus anxij, perturbationibus agitati; sæpè voluptatibus frangimur, atque lætitia gestientes, comicè, hoc est intemperanter vultus deformamus in risum. Nec aliò fortasse respexit Apostolus, cùm suam simul, ac sociorum conditionem disertè declarans, *Spectaculum*, inquit, *facti sumus Deo, Angelis, & hominibus*; quæ verba licet ad bestiarios referenda esse Tertullianus existimet, ad fabulam tamen, qua de loquimur, Chrysostomus opportunè detorquet, aitque *theatrum facti sumus Deo, Angelis, & hominibus*. Diligentes igitur, spectatores in hanc vultus Scenam continenter intuentes, ex varijs actorum gestibus, hoc est ex diuersis perturbationum vestigijs, quid intra proscenium lateat, quæ scilicet in pectoribus affectiones animi debacchentur, non minus verè, quam ingeniosè diuinant.

Epist. 1. ad Corinth. c. 4. Tertull. de pudic. c. 14.

—— in vultus dolor
Processit omnis,

de Dianira apud Senecam Nutrix.

Senec. Herc. Oet. act. 2. init.

Nec vnus habitus durat, aut vno furit
Contenta vultu: nunc inardescunt genæ,
Pallor ruborem pellit, & formas dolor
Errat per omnes;

Et ne mutos in scenam produxisse videretur actores, de eadem Chorus hæc habet,

In fine.

—licet ipsa neges,
Vultus loquitur quodcumque negas.

Sed præceps iterum è cœlo delapsus sum; quòd si casus ita innocens fuit, vt ad nouum adhuc iter reseruer, humanitatis indulgentia vestræ est, non fortuna temeritatis meæ: mollissimo etenim illius receptus sinu foueri possum, collidi non possum. pennis igitur non homini datis viam redordior, & cùm capitis cœlum vultusque sidus hactenus descripserim, in nubes superciliorum, de quibus Horatius,

Deme supercilio nubem

Hor. l 1. ep. 18 vide Pet. Victor. var. lect. l. 16. c. 14.

volens, nolens impingo; quarum obiectu quia solem, lunámque sentio laborare; dabitis mihi hanc veniam, vt funestam caliginem ab oculis depulsurus hæream, tantisper in tenebris, amator potiùs luminis, quam contemplator. Supercilia superbiæ arcus, quibus non tam promerita fulciuntur, quam triumphat ambitio, animi affectiones non excipiunt, sed suspendunt. altis hisce, abruptisque vultus partibus, vt ait Plinius, tanquam rupibus affixæ prostituuntur, ac pendent. Illis Physiognomus arrogantiam, mœrorem, hilaritatémque metitur; inde ad geminum humani cœli astrum, oculos videlicet, bene ominata transitione delabitur; quos ne stellas, vt delicias poëticè facerem videar appellasse,

Lib. 11. nat. hist. c. 37. vide Petr. Vict. lib. 8. var. lect. c. 1.

testem dabo satis, opinor, locupletem Ambrosium, in iis libris, in quibus primam huius vniuersitatis molitionem sex diebus ab initio definitam, Basilium æmulatus, eleganti stilo persequitur; *quod ergo sol, & luna in cælo, hoc sunt oculi in homine; sol, & luna duo mundi lumina, oculi autem quadam in carne sidera fulgent desuper.* hæc autem sidera mirum quantum ad explorandos animos momenti Physiognomis afferunt; hæc enim *est vna pars corporis, quæ quot animi motus sunt, tot significationes, & commutationes possit efficere,* inquit in tertio de Oratore M. Tullius; *oculos enim natura nobis, vt equo, & leoni setas, caudam, aures ad animorum motus declarandos dedit*; in hoc etiam Dioscuris sidera faustiora, quod illi malaciam imminentem, hæc tranquillitatem ab affectionum temperatione, tempestatem ab sæuitia portendunt. Quòd si dum de gemino frontis sidere loquimur, appellatione solis abstinendum censetis, quia vnicus, atque adeò solus est sol, à Pythagorę vt opinor sentẽtia non aberrabitis, qui vt apud Laërtium legimus solis ianuas oculos nuncupauit. Sol igitur animus erit, qui quoties extra se statuerit egredi, affectionum quadriga, quam Platonis artificio aliàs composuimus, alte subuectus, per oculorum ianuas viam sibi patefaciet,

Crassus apud M. Tullium 3. de Oratore.

Laërtius lib. 8.

atque consternet: quod temerè fortasse dictum, quis arbitraretur, nisi præsto essent liquidissima Quintiliani verba dicentis *per oculos maximè animus emanat.*

Quintil. l. 11. c. 3.

In Achaia ad Cereris delubrum oraculum describit Pausanias, fide maiore, quam nomine; inter cætera, quæ sacris operaturi adhibere necessario debebant, ad Numinis responsa postulanda, vbi odores Deæ adoleuissent, inspicientes in speculum, ex imaginibus, periturus ne, an victurus æger esset, diuinabant. Physiognomus arcana scitatur oracula: mortalium vnusquisque ægritudine detinetur; perturbationes enim animorum omnibus insitæ ægritudines à Philosophantibus rectè dicuntur. In oculorum igitur speculo, læthali ne, an facili laboremus morbo coniectat; & sic de vita, aut de morte decernit. Nec abire longiùs me sinit deplorata amicissimi capitis ægritudo, quæ quoniam immaturo nimis funere doctissimi viri decora anteuertit, dissertationis quoque meæ filum immaturè præcidit, vt ægritudinis, ac mortis nomina postremò compellem, quarum imagines in animo luctuosè circumfero.

Pausan. 17. hoc est in Achaicis.

In Hieronymi Aleandri funere extemporalis eiulatio.

DISSERTATIO SEXTA.

QVAS ego de affectionibus animi dissertationes, annua studiorum instauratione ineunte susceperam, eas ipsis animi affectionibus exigentibus, intercidi, summoperè doleo AA. Optandum siquidem erat, vt qui ad aliorum ægritudines persanandas, remedia in Philosophantium myrothecijs studiosè conquiro, tentatæ (vtinam & non prostratæ) valetudinis meæ argumenta non proderem. Verùm quià omnis mortalium virtus debilitate vallatur, ità fatis iubentibus contigit, vt doloris viribus impetitus prius caderem, quàm casus pericula præuiderem. Nimirum lutum sumus à Prometheó lacrimis maceratum, quicumque in hanc mortalitatis aleam à natura, pene dixerim nauseante, proijcimur; hinc tam facilè liquescimus in ploratum: quod mihi in tam acerba calamitate vtinam accidisset, non importunam odissem animi mei firmitatem, obstinatè de amicorum lacrimis triumphantem. Hieronymum Aleandrum, at qualem, quantumque Virum! ex hac

vita in cœlum abeuntem vidi, oculis vt ita dicam corneis, atque rigentibus. At ego tamen, qui rudimenta hæc infelicium literarum ad animi ſolatium adhibere conſueui, ita me hoc doctiſſimi, atque amiciſſimi capitis deſiderio afflictum ſentiebam, vt nulla me felicem efficere fortuna poſſet, nulla calamitas miſerum; vſque adeò ſita eſt in deſperatione ſecuritas; & tamen tacui. Ignoſcite importunæ animi vel conſtantiæ, vel ſtupori. Pſammenytum Ægypti principem à Cambyſe ſuperatum, & in vinculis habitum, ad amici quondam fœlicis, tunc autem ſtipem emendicantis aſpectum collacrimaſſe tradit Herodotus; eundem verò filij ceruicibus imminentem carnificis gladium ſine lacrimis contemplatum. Nimirum quoddam doloris genus eſt tam cruentum, atque atrox, nullâ vt vultus teſtificatione prodatur. Cùm humanæ conditionis fines calamitas ſupergreditur, quaſi ius ſuum natura perdiderit, dolori imparem ſe fatetur. Amicum morientem vidi, Virum multiplici quidem eruditione, morum candore, ſuauiſſima vitæ conſuetudine, liberalitate, moderatione, conſtantia, virtutibus omnibus prædicandum, ſed in amicitiæ iure colendo tam religioſum, propoſitique tenacem, vt paucos hæc Vrbium Regina dederit illi fortaſſe pares, neminem ſuperiorem,

Herodot. in Talia, ſeu lib. 3. c. 14. ex edit. Frãcoſ. Claud. Mar.

ſuperiorem, & tamen ferreus, in tam inuiſo funere tenui lacrimas,

Ergo illudis adhuc, mentémq; angoribus ægram
Sæue dolor, tacito pergis corrodere morſu?
Cur latebras crudelis amas, cur viſcera cæco
Vulnere depaſtus, nondum eluctaris in auras?
Exere funeſtas tandem, dolor, exere vires.
Cordis & anguſto erumpens è limite, totus
In vultus, oculoſque ſubi: tu verba quærenti
Suffice, turgentes animi teſtantia fluctus.
Siccine decipior? ſic ſpes intercipit omnes
Præuertens libitina metum? tam ſedulus inſtat
Fatorum furor à tergo? proh flebile vulgus
Mortales, furijs ſignum lacrimabile ſortis.
Scilicet ille abijt, qui me ſecum abſtulit; ille
Muſarum cultor, diuinæ Palladis hæres,
Candida, quem docto pauit ſapientia lacte,
Seu quæ Plimpeo perfundit nectare mentes,
Seu quæ Socraticas illuſtrat moribus artes,
Aſtreæ ſeu digna ſoror, quæ iura recludit.
Ille abijt, ſuperi vos ô rapuiſtis in aſtra
Iamdudũ emeritũ, & cælum virtute rogantem.
Nõ equidẽ inuideo; quis enim cæleſtibus vnquã
Inuideat, cladéſque ſuas ferus imputet aſtris?
Sed tamẽ, heu veſtras fugiẽs Aleander in oras,
Iuſtitium indixit Muſis, artéſque diſertas
Extulit, vt ſecum ſocia condantur in vrna.

Respicit insigne Academiæ Humorist.

Iam video atrata pendentes æthere nubes,
Dulce olim lacrimis violãtes agmen aquarum;
Iam qui fatidicas lãbit chorus inclytus vndas
Cigneos iterat miserando in funere cantus.
Ipsa etiam passo circum pia busta volatu
Gloria contractis mærens ingloria pennis,
Nescio quid taciti designat murmure vultus.
Sed quid ego aspicio? sensim dediscere luctum
Incipit, & rursum manifesta in luce renidet.
Iam tumulo incumbens, auique perosa fugacis
Imperiũ, æternos quas iam transcribat in annos
Eripit, & cursum meditatur in ardua chartas.
Gloria siste gradũ, quo te nouus impetus vrget?
Siste, nec ingenij monumenta perennia tanti
In cœlum rapias, mortalibus inuida votis;
Scilicet æterno quo sculpta adamante legantur,
Hostilisque aui rabies ludatur hiantis.
Sidereis animata notis, & perlita multo
Sole, iterum nobis diuina volumina pandit

De regionibus suburbicarijs aduers. Anon.

Gloria, doctrina præcox, & posthuma merces.
Aspice Præfectus fines hinc Vrbicus vrbis,
Inde suburbano descriptos limite campos
Cedere in imperium Romani Præsulis olim

Tabulæ Eliacæ explicatio.

Gaudet, & Italia sacras imponere metas.
Cernis vt Eliaca facũdum in imagine marmor
Prouocat ingenij conantis in ardua vires?
Noctibus ô quantis vigilata volumina soli

perfunctus N.N. ne diutiùs differam vadimonium, iterum me vobis sisto, & scenam impleo, vestrę spectator humanitatis, spectaculum infantiæ meæ. Ad sum ego qui fueram sapientiæ mācipatus, atque aliò tantisper auocatum domesticis curis animum, ad intermissa reuoco meditamenta doctrinæ, tam fructuosè vtinam, quàm libenter. Quamquam regnatricem hanc Vrbem humanorum cordium iucundè rapacem, nunquam ita, corpore peregrinante, deserui, vt animum illa ab se nunquam aberrantem aliquando deseruerit. Mecum hæc iuris adyta, hæc sacraria doctrinarum, publicum hoc sapientiæ domicilium, hæc eloquentiæ templa circumtuli: in hoc etiam Stilponi par, quod bona mihi feceram, quæ ferebam. L. Cornelius Sylla aureum Apollinis sigillum Delphis à se furto sublatum, in sinu semper bellaturus gestasse memoratur, vt olim flagitij pretium, sic in posterum omen fœlicitatis. Deorum scilicet cultor eximius, ne auersum semel diuinum aurum sibi elaberetur è manibus, pectori tantùm suo religiosum credidit furtum: & auratum potiùs, quàm auritum delegit numen, cui auaritiæ vota narraret. Romā ego vbique locorum auspicatius in sinu habui, testem amoris mei, tesseram beneuolentiæ vestræ: cum ea familiariter, tanquam cum Æge-

Plu. in : Val lib.

Respicit insigne Academiæ Humorist.

Iam video atrata pendentes æthere nubes,
Dulce olim lacrimis violātes agmen aquarum;
Iam qui fatidicas lābit chorus inclytus vndas
Cigneos iterat miserando in funere cantus.
Ipsa etiam passo circum pia busta volatu
Gloria contractis mœrens ingloria pennis,
Nescio quid taciti designat murmure vultus.
Sed quid ego aspicio? sensim dediscere luctum
Incipit, & rursum manifesta in luce renidet.
Iam tumulo incumbens, auique perosa fugacis
Imperiū, æternos quas iam transcribat in annos
Eripit, & cursum meditatur in ardua chartas.
Gloria siste gradū quo te nouus impetus vrget?
Siste, nec ingenij monumenta perennia tanti
In cœlum rapias, mortalibus inuida votis;
Scilicet æterno quo sculpta adamante legantur,
Hostilisque aui rabies ludatur hiantis.
Sidereis animata notis, & perlita multo
Sole, iterum nobis diuina volumina pandit

De regionibus suburbicarijs aduers. Anon.

Gloria, doctrina præcox, & posthuma merces.
Aspice Præfectus fines hinc Vrbicus vrbis,
Inde suburbano descriptos limite campos
Cedere in imperium Romani Præsulis olim

Tabulæ Eliacæ explicatio.

Gaudet, & Italiæ sacras imponere metas.
Cernis vt Eliaca facūdum in imagine marmor
Prouocat ingenij conantis in ardua vires?
Noctibus ô quantis vigilata volumina soli

perfunctus N.N. ne diutiùs differam vadimonium, iterum me vobis ſiſto, & ſcenam impleo, veſtrę ſpectator humanitatis, ſpectaculum infantiæ meæ. Ad ſum ego qui fueram ſapientiæ mācipatus, atque aliò tantiſper auocatum domeſticis curis animum, ad intermiſſa reuoco meditamenta doctrinæ, tam fructuosè vtinam, quàm libenter. Quamquam regnatricem hanc Vrbem humanorum cordium iucundè rapacem, nunquam ita, corpore peregrinante, deſerui, vt animum illa ab ſe nunquam aberrantem aliquando deſeruerit. Mecum hæc iuris adyta, hæc ſacraria doctrinarum, publicum hoc ſapientiæ domicilium, hæc eloquentiæ templa circumtuli: in hoc etiam Stilponi par, quod bona mihi feceram, quæ ferebam. L. Cornelius Sylla aureum Apollinis ſigillum Delphis à ſe furto ſublatum, in ſinu ſemper bellaturus geſtaſſe memoratur, vt olim flagitij pretium, ſic in poſterum omen fœlicitatis. Deorum ſcilicet cultor eximius, ne auerſum ſemel diuinum aurum ſibi elaberetur è manibus, pectori tantùm ſuo religioſum credidit furtum: & auratum potiùs, quàm auritum delegit numen, cui auaritiæ vota narraret. Romā ego vbique locorum auſpicatius in ſinu habui, teſtem amoris mei, teſſeram beneuolentiæ veſtræ: cum ea familiariter, tanquam cum Æge-

Plu. in S. Val. lib.

Respicit insigne Academiæ Humorist.

Iam video atrata pendentes æthere nubes,
Dulce olim lacrimis violãtes agmen aquarum;
Iam qui fatidicas lãbit chorus inclytus vndas
Cigneos iterat miserando in funere cantus.
Ipsa etiam passo circum pia busta volatu
Gloria contractis mœrens ingloria pennis,
Nescio quid taciti designat murmure vultus.
Sed quid ego aspicio? sensim dediscere luctum
Incipit, & rursum manifesta in luce renidet.
Iam tumulo incumbens, auique perosa fugacis
Imperiũ, æternos quas iam transcribat in annos
Eripit, & cursum meditatur in ardua chartas.
Gloria siste gradũ, quo te nouus impetus vrget?
Siste, nec ingenij monumenta perennia tanti
In cœlum rapias, mortalibus inuida votis;
Scilicet æterno quo sculpta adamante legantur,
Hostilisque aui rabies ludatur hiantis.
Sidereis animata notis, & perlita multo
Sole, iterum nobis diuina volumina pandit

De regionibus suburbicarijs aduers. Anon.

Gloria, doctrina præcox, & posthuma merces.
Aspice Præfectus fines hinc Vrbicus vrbis,
Inde suburbano descriptos limite campos
Cedere in imperium Romani Præsulis olim

Tabulæ Eliacæ explicatio.

Gaudet, & Italia sacras imponere metas.
Cernis vt Eliaca facũdum in imagine marmor
Prouocat ingenij conantis in ardua vires?
Noctibus ô quantis vigilata volumina soli

perfunctus N. N. ne diutiùs differam vadimonium, iterum me vobis sisto, & scenam impleo, vestrę spectator humanitatis, spectaculum infantiæ meæ. Ad sum ego qui fueram sapientiæ mācipatus, atque aliò tantisper auocatum domesticis curis animum, ad intermissa reuoco meditamenta doctrinæ, tam fructuosè vtinam, quàm libenter. Quamquam regnatricem hanc Vrbem humanorum cordium iucundè rapacem, nunquam ita, corpore peregrinante, deserui, vt animum illa ab se nunquam aberrantem aliquando deseruerit. Mecum hæc iuris adyta, hæc sacraria doctrinarum, publicum hoc sapientiæ domicilium, hæc eloquentiæ templa circumtuli: in hoc etiam Stilponi par, quod bona mihi feceram, quæ ferebam. L. Cornelius Sylla aureum Apollinis sigillum Delphis à se furto sublatum, in sinu semper bellaturus gestasse memoratur, vt olim flagitij pretium, sic in posterum omen fœlicitatis. Deorum scilicet cultor eximius, ne auersum semel diuinum aurum sibi elaberetur è manibus, pectori tantùm suo religiosum credidit furtum: & auratum potiùs, quàm auritum delegit numen, cui auaritiæ vota narraret. Romā ego vbique locorum auspicatius in sinu habui, testem amoris mei, tesseram beneuolentiæ vestræ: cum ea familiariter, tanquam cum Æge-

Plu. in : Val. lib.

Respicit insigne Academiæ Humorist.

Iam video atrata pendentes æthere nubes,
Dulce olim lacrimis violātes agmen aquarum;
Iam qui fatidicas lābit chorus inclytus vndas
Cigneos iterat miserando in funere cantus.
Ipsa etiam passo circum pia busta volatu
Gloria contractis mœrens ingloria pennis,
Nescio quid taciti designat murmure vultus.
Sed quid ego aspicio? sensim dediscere luctum
Incipit, & rursum manifesta in luce renidet.
Iam tumulo incumbens, auique perosa fugacis
Imperiū, æternos quas iam transcribat in annos
Eripit, & cursum meditatur in ardua chartas.
Gloria siste gradū, quo te nouus impetus vrget?
Siste, nec ingenij monumenta perennia tanti
In cœlum rapias, mortalibus inuida votis;
Scilicet æterno quo sculpta adamante legantur,
Hostilisque aui rabies ludatur hiantis.
Sidereis animata notis, & perlita multo
Sole, iterum nobis diuina volumina pandit

De regionibus suburbicarijs aduers. Anon.

Gloria, doctrina præcox, & posthuma merces.
Aspice Præfectus fines hinc Vrbicus vrbis,
Inde suburbano descriptos limite campos
Cedere in imperium Romani Præsulis olim

Tabulæ Eliacæ explicatio.

Gaudet, & Italia sacras imponere metas.
Cernis vt Eliaca facūdum in imagine marmor
Prouocat ingenij conantis in ardua vires?
Noctibus ô quantis vigilata volumina soli

perfunctus N.N. ne diutiùs differam vadimonium, iterum me vobis sisto, & scenam impleo, vestrę spectator humanitatis, spectaculum infantiæ meæ. Ad sum ego qui fueram sapientiæ mãcipatus, atque aliò tantisper auocatum domesticis curis animum, ad intermissa reuoco meditamenta doctrinæ, tam fructuosè vtinam, quàm libenter. Quamquam regnatricem hanc Vrbem humanorum cordium iucundè rapacem, nunquam ita, corpore peregrinante, deserui, vt animum illa ab se nunquam aberrantem aliquando deseruerit. Mecum hæc iuris adyta, hæc sacraria doctrinarum, publicum hoc sapientiæ domicilium, hæc eloquentiæ templa circumtuli: in hoc etiam Stilponi par, quod bona mihi feceram, quæ ferebam. L. Cornelius Sylla aureum Apollinis sigillum Delphis à se furto sublatum, in sinu semper bellaturus gestasse memoratur, vt olim flagitij pretium, sic in posterum omen fœlicitatis. Deorum scilicet cultor eximius, ne auersum semel diuinum aurum sibi elaberetur è manibus, pectori tantùm suo religiosum credidit furtum: & auratum potiùs, quàm auritum delegit numen, cui auaritiæ vota narraret. Romã ego vbique locorum auspicatius in sinu habui, testem amoris mei, tesseram beneuolentiæ vestræ: cum ea familiariter, tanquam cum Æge-

Plu. in
Val. lib.

vita in cœlum abeuntem vidi, oculis vt ita dicam corneis, atque rigentibus. At ego tamen, qui rudimenta hæc infelicium literarum ad animi solatium adhibere consueui, ita me hoc doctissimi, atque amicissimi capitis desiderio afflictum sentiebam, vt nulla me felicem efficere fortuna posset, nulla calamitas miserum; vsque adeò sita est in desperatione securitas; & tamen tacui. Ignoscite importunæ animi vel constantiæ, vel stupori. Psammenytum Ægypti principem à Cambyse superatum, & in vinculis habitum, ad amici quondam fœlicis, tunc autem stipem emendicantis aspectum collacrimasse tradit Herodotus; eundem verò filij ceruicibus imminentem carnificis gladium sine lacrimis contemplatum. Nimirum quoddam doloris genus est tam cruentum, atque atrox, nullâ vt vultus testificatione prodatur. Cùm humanæ conditionis fines calamitas supergreditur, quasi ius suum natura perdiderit, dolori imparem se fatetur. Amicum morientem vidi, Virum multiplici quidem eruditione, morum candore, suauissima vitæ consuetudine, liberalitate, moderatione, constantia, virtutibus omnibus prædicandum, sed in amicitiæ iure colendo tam religiosum, propositique tenacem, vt paucos hæc Vrbium Regina dederit illi fortasse pares, neminem superiorem,

Herodot. in Talia, seu lib. 3. c. 14. ex edit. Frācof. Claud. Mar.

superiorem, & tamen ferreus, in tam inuiso funere tenui lacrimas.

Ergo illudis adhuc, mentémq; angoribus ægram
Sæue dolor, tacito pergis corrodere morsu?
Cur latebras crudelis amas, cur viscera cæco
Vulnere depastus, nondum eluctaris in auras?
Exere funestas tandem, dolor, exere vires.
Cordis & angusto erumpens è limite, totus
In vultus, oculosque subi: tu verba quærenti
Suffice, turgentes animi testantia fluctus.
Siccine decipior? sic spes intercipit omnes
Præuertens libitina metum? tam sedulus instat
Fatorum furor à tergo? proh flebile vulgus
Mortales, furijs signum lacrimabile sortis.
Scilicet ille abijt, qui me secum abstulit; ille
Musarum cultor, diuinæ Palladis hæres,
Candida, quem docto pauit sapientia lacte,
Seu quæ Plimpeo perfundit nectare mentes,
Seu quæ Socraticas illustrat moribus artes,
Astreæ seu digna soror, quæ iura recludit.
Ille abijt, superi vos ô rapuistis in astra
Iamdudũ emeritũ, & cælum virtute rogantem.
Nõ equidẽ inuideo; quis enim cælestibus vnquã
Inuideat, cladésque suas ferus imputet astris?
Sed tamẽ, heu vestras fugiẽs Aleander in oras,
Iustitium indixit Musis, artésque disertas
Extulit, vt secum socia condantur in vrna.

perfunctus N.N. ne diutiùs differam vadimonium, iterum me vobis sisto, & scenam impleo, vestrę spectator humanitatis, spectaculum infantiæ meæ. Ad sum ego qui fueram sapientiæ mãcipatus, atque aliò tantisper auocatum domesticis curis animum, ad intermissa reuoco meditamenta doctrinæ, tam fructuosè vtinam, quàm libenter. Quamquam regnatricem hanc Vrbem humanorum cordium iucundè rapacem, nunquam ita, corpore peregrinante, deserui, vt animum illa ab se nunquam aberrantem aliquando deseruerit. Mecum hæc iuris adyta, hæc sacraria doctrinarum, publicum hoc sapientiæ domicilium, hæc eloquentiæ templa circumtuli: in hoc etiam Stilponi par, quod bona mihi feceram, quæ ferebam. L. Cornelius Sylla aureum Apollinis sigillum Delphis à se furto sublatum, in sinu semper bellaturus gestasse memoratur, vt olim flagitij pretium, sic in posterum omen fœlicitatis. Deorum scilicet cultor eximius, ne auersum semel diuinum aurum sibi elaberetur è manibus, pectori tantùm suo religiosum credidit furtum: & auratum potiùs, quàm auritum delegit numen, cui auaritiæ vota narraret. Romã ego vbique locorum auspicatius in sinu habui, testem amoris mei, tesseram beneuolentiæ vestræ: cum ea familiariter, tanquam cum Æge-

Plu. in S. Val. lib.

ria ſua Numa, ſæpiſſimè fabulabar, non de amicorum magis fide ſollicitus, quàm de ſalute. Vindemiales interim ferias, ſine ambitu, patrio ſub cœlo, in meorum contubernio, hoc eſt in veræ non adumbratæ amicitiæ comitatu, otiosè tranſegi. Hilaritatem illam ſimplicitatis, candoríſque pleniſſimam, temporum vitio ab aulis exulantem, inter autumni delicias vrbaniſſimè ruſticantem inueni. Et ne aliquid ad vindemiæ feſtiuitatem deeſſet, conuiciorum plauſtra ab ebrioſis hominibus in me contumelioſè iactata, aut audiſtis vos etiam, aut audire ſi libuit potuiſtis, Quirites. Quæ amicorum literis ad me perlata cùm eſſent, infelici nebulonum petulantiæ vehementer indolui; quæ cùm proprij mœroris alimenta in aliena fœlicitate poſuerit, veneno paſcitur voluntario, criminum ſuorum ſimul machinatrix, & vindex. Illa ego vindemialis licentiæ iurgia, proborum hominum miſeratione digniora, quàm odio, ad autorem Eliogabalum referebam; cuius in vita cùm nihil vnquam fuerit à turpitudine, ac fœditate ſeiunctum, qui fieri poterat, vt in verbis honeſtatem, in oratione verecundiam præſeferret? Atque vtinam imitatores, nimis oppidò diligentes, hodieque non haberet ſcelerum princeps, principum ſcelus; non eſſet cur in delubris errantes potiùs, quàm

Ælius Lamprid. in Eliogabalo.

Dant lucem, quam fronti adimunt, vitámque labantem
Scribentis, semper victura in marmora fundũt?
At quæ gemmato mihi ludit in æquore Nauis? Nauis Ecclesiæ in gemma.
Illa ne, quæ digiti vibrata micantis in auro,
Et scopulo pretiosa suo, cœlestibus auris
Fœta, procellosis victrix luctatur in vndis?
Illa tuo quondam dubijs emersa tenebris
Auspicio, puppi libros suspendit ab alta,
Ingenij monumenta tui, doctique laboris;
Illa coronatas pelagi plaudentibus vndis
Aduertens proras, te vitæ marmor arantem
Excipit, & tecum sirenum præterit oras,
Et portum subit æterna statione quietum:
Sed nimis heu properas Aleander, corripe gressũ
Dum licet, & mœstis sociorum allabere votis.
Nos tua turba sumus, tua turba precãtia iactat
Verba, heu crudeles incassum iacta per auras.
Scilicet ire libet? libet ire, & cominus astra
Cernere, quin pedibus cœlum calcare beatis;
I, felix quocunque vocant te fata Deusque;
Sed lacrimas tecum nostras, animósq; sequaces
Ire iube; liceat iustum effudisse dolorem;
Errantes liceat ventos onerasse querelis:
Magna voluptatis pars sit tua corpora saltem,
Tristes exuuias, fletu lauisse supremo.
Tristes exuuiæ, carum, at miserabile pondus,

orantes Sicophantarum greges, ludicram, in calumniarum ſeria commentatione operam luderent; ea temerè viris honeſtiſſimis appingentes, quorum ipſi ſupplicia, deteſtabili morum immanitate venantur. Quæ cùm ego in patria ſedulò cogitarem, tum maximè in Vrbe me eſſe ſentiebam, vbi furias illas ſola fortunæ, atque conſtantiæ ſoliditate domabiles, in me qualis qualis opinione virtutis armaueram: quas vno in vrbem reditu velint, nolint, ita compeſcui, vt nunc demum vana eſſe mendacij machinamenta fateantur, & doleant. Erubeſcerent etiam ſi liceret, ſed quis pudor ſit illis, quorum à fronte frons abeſt? Verùm vt hæc omnia me ab vrbe nunquam digreſſum, vrbanæ dixerim an inurbanæ dicacitatis obiectu teſtata ſint, aſſidua tamen de perturbationibus animi meditatio, de quibus anno ſuperiore multa diſſerui, plura in poſterum explicanda reſeruaui, ita me in hanc aulam compellebat, vt iam tum à ſordido vindemiæ ſpectaculo, mentem ad vos, vocémque traduceret. quod vt tunc animi ad obſequia veſtra properantis præſagio factum eſt, ita nunc demum ex inſtituti mei ratione libentiſſimè perſequor. Et quoniam quæſitum olim à nobis fuerat, vtrum certis quibuſdam ſignis à natura deſcriptis in corpore, ad occultas animorum ægri-

tudines indagandas via coniectoribus aperiretur; controuersia de Physiognomicè vtcumque profligata, vobis spectantibus, atque vt spero non improbantibus, manum porrigo Chiromanti.

Inter docta fœminarum deliramenta, quibus sapere satyram suam docuit Iuuenalis, illud eruditæ genus illecebræ non omittit, quod Chiromantes attingit,

Iuuenal. Sat. 6.

—sortes ducet, frontemque manumque
Præbebit vati.

nimirum tam altè insita mortalibus est à natura sciendi cupiditas; tam effrenatè in diuinationem ferimur, specie diuinitatis, vt intolerabili opinionis errore, veritatem ipsa vix intelligentia perceptibilem, ac semper lubricam, manibus tenere nos, arctéque constringere somniemus.

Actu 1.

Lenam nescio quam apud Plautum in Asinaria, oculatas meretricum manus appellasse iam didici; hoc autem quia nullius sequi fidem consueuere, sed præsenti tantùm pecuniæ, quam tangerent credere: at è manibus tam constanter doctrinam haurire, tanquam à libro, illasque identidem intueri, areolis tumescentes, notis inscriptas, lineis exaratas, planetarum tum caracteribus, tum potestatibus designatas, ac proinde fatorum interpretes, hominis est oculos lapidibus

dibus appingentis, aut vltro in alieno lumine caligantis. Longas Regibus, atque Principibus manus esse in loco docuit ingeniosissimus poëtarum: verè, sed pro principum fortuna, atque superbia satis angustè. Præclariùs Seneca, vtinam veriùs, vt potè in aula diutiùs educatus, & proximus Principi. Is ergo dum Neronis clementiam nondum in sæuitiam degenerantem commendat, ipsum ita loquentem inducit. *Ego ex omnibus mortalibus placui, electúsque sum, qui in terris Deorum vice fungerer; ego vitæ, necisque gentibus arbiter; qualem quisque sortem, statumque habeat in manu mea positum est.* Magnificè. Atqui vniuscuiusque mortalium manibus suas sortes Chiromantis inscribit, non aliunde à Principum arcessendas imperio. vtrumque stolidè; *in manibus enim tuis sortes meæ*, Rex vatum cecinit, Deum alloquens, sortis cuiuscumque arbitrum, & artificem. Quia tamen curiosa hæc natio præstigiatorum, diuinatricem manuum inspectionem obstinatè propugnat, atque vbi rationibus destituitur, Aristotelis, adeóque diuini Codicis testimonijs rem vrget; vt ipsos proprijs in castris veritatis armis cædamus, age, & eorum ineptias ita afferamus in medium, vt ineptire illi, si velint, desinant, nos nunquam velimus incipere.

Ouid in ep. Helenæ ad Paridem.

Senec. de clement. l. 1. c. 1.

Psalm. 30.

Et primo quidem, ne per ingenij lasciuiam nodum reperisse potiùs, quàm inuenisse dicamur, nobilis inter Chiromantes nugator artem sine arte ita definit, *Est*, inquit, *Chiromantia scientia quædam, qua ex sensibilibus manuum signis, hominis fortunam, propensiones eius varias, naturalésque affectiones cognoscere possumus.* Cùm enim sapientissimus huius vniuersitatis molitor Deus, volucribus, cæterisque animantibus nescio quas præsensiones indiderit, quibus, aëris, vt ita dicam, seditiones, cæli grauitatem, ac serenitatem, & sibi præuideant, & alijs certo corporis motu prædicant; an non decuit hominem, animal admirandum, vel vt loquitur Zoroaster, naturæ miraculum confidentissimæ, imminentia sibi vel commoda, vel discrimina persentiscere, atque in manuum caracteribus, ipsis oculis quodammodo contemplari? an lineas illas numero multiplices, sectionibus varias, figura diuersas, ordine dissipatas, quibus hominum manus, non tam naturæ ludentis ingenio, quàm Dei futura docentis imperio exarantur, frustra mentiemur, otioséque descriptas? an non infantes, in hanc mundi auram recenter expositi, fortunæ manus priùs explicant, quàm soli oculos; vt parentibus futuras vitæ vicissitudines, quas verbis adhuc non possunt, hac velu-

Ioannes Taisnier l. 1. Chirom. c. 1.
Antiochus Tybertus l. Chirom. c. 2.

ti manus oſtentatione prænuncient? Nimirum eaſdem vires, quibus cœlum ad mortalium, vel felicitatem, vel perniciem natura ditauit, ſic in manus hominum tranſtulit, vt præter lineas, ipſis etiam planetis areolas, monteſque diſtinxerit; ex qua cœli, manuſque admirabili conſenſione facultas demum diuinatrix erumpit: Ita videlicet Chiromantes philoſophantur; ampullosè nimirum, ac ſplendidè; vt potè qui planetas ipſos, ſine magica excantatione cœlo excludant, manibuſque concludant: quos ideo errantes iure appellauit antiquitas, quia errantibus viam ſternunt, & ad errorum tenebras, ipſa luminis infelicitate deducunt. Hominũ manus ego etiam, cum viris ſapientiſſimis, tanquam exquiſitum diuinæ mentis artificium exoſculor, & admiror; ſiue enim organum organorum, deflexa tantiſper Ariſtotelis voce à doctiſſimo Aquinate, nominentur; ſiue rationis, & ſapientiæ miniſtræ à Lactantio dicantur, quæ in ſolo homine, vt Galenus obſeruat, reperiuntur; meritò apud Arrianum Stoïcorum princeps exclamat μέγας ὁ Θεός, ὅτι ἡμῖν χεῖρας δέδωκεν, *magnũ, & pollentem Deum eſſe, qui nobis dederit manus*. Non inde tamen illas diuinatione, atque adeo diuinitate donauerim. Sit hæc inſana Chiromantum apotheoſis, qui dum tam perditè de manibus argutan-

Ariſtoteles de part. anim. l. 4. c. 10.
Galen. l. 1. de vſu part. c. 1. init.
Arrian. l. 1. c. 16.

tur, næ illi ex tot intersectæ manus veluti proscissæ telluris sulcis, mendacia, in messem colligunt, sponsionibus diuites, euentu mendici; & (vt est genus hominum semper infaustum) non rarò in infœlicitatis denuntiatione fœlices. Vitalis scilicet linea illa est; hæc à natura nomen, hæc ab hepate mutuatur; mensalis illa dicitur, hæc rascetta (audite monstra vel ipso nomine barbara, & detestanda;) Saturninam hanc appellant, sorores alias; quæ artis insipientissimæ, si Deo placet, vaticinationes absoluunt. Quid quod galaxiam, seu lacteum circulum, ad mentis leuitatem significandam, ab extrema manus linea ad auricularem producunt, non tam minuto inoculatũ sidere, atque distinctum, quàm densa præstigiarum nube suffusum, ac cœcum? quid quod Veneris cingulum comminiscuntur? ain verò? cingulum illud Cupidinis igne temperatum, atque recoctum; in poëtica, hoc est in vanitatis officina, fabrefactum ab Homero blanditijs, illecebris, voluptatibus libidinosè conflatum? Illo ipso, inquam, hominum arctissimè manus coarctarunt, vt necessitatem intemperantiæ prætenderent, dum voluntas venereis quodammodo vinculis alligata, vel ipsis manibus inuita protrahitur in libidinem, mancipium impuritatis. Perditissime nebulonum, an non oportuit suspēdio

Homer. Iliad. 14.

ſum te Iunonis laqueum, in quem collum indueres, tibi compoſuiſſe, dum hæc opinionum portenta, vniuerſæ nequitiæ faber, tam impudenter excogitas? Video tamen, quorſum Chiromantes euadat: ad occultam ſiderum vim, tanquam ad delirantium commune perfugium, prodigia refert ſua; atque ideo manum ſtellis infarcit. recidit eodem. Ad cælum quidem feruntur vota mortalium, ſed cui olim vertice ferire ſidera, aut digito cœlum tangere contigiſſet, is humanæ ſortis conditionem ſupergreſſus, fœlicitatem ſuam in tuto locauerat. Chiromantis ſtellas manibus è cœlo diripit, quarum igne, luteis, ac planè lutulentis commentitiæ artis ſimulachris, Prometheo melior, vitam inſpiret. Quòd ſi diuinæ Apocalypſeos concinnator, in Dei filij manu ſeptem olim ſtellas contemplatus eſt; totidem vnicuique noſtrum Chiromantis benignè largitur. Verùm ſidereas horum ineptias libenter exagitarem, ſtiloque confoderem, ſi extra hodiernæ diſſertationis anguſtias euagari me, vel loci maieſtas, vel Auditorum dignitas pateretur. Illud tantùm attigiſſe ſufficiat, ad lubricam Chiromantum fidem ob oculos collocandam. In areolis, ſiue regionibus Planetarum in manibus deſignandis, tam variæ ſunt, tam deſcrepantes, diſtractæque ſententiæ, nullum vt ego Planeta-

Apocalypſ. c. 2.

De hac Chiromantum inconſtantia vide Georgium Raguſeum l. 2. de diuinat. epiſt. 2.

rum, arbitrer descensurum, ad occupandas sedes, vel ipsa ambiguitate suspiciosas, ac formidandas; quid enim si loco cedere eorum aliquis cogeretur? Cocles siquidem (detestata religiosis auribus nomina ignominiæ causa liceat vsurpare) Tricassus ab Indagine, Taisner, alijque monti pollicis Venerem, auricularis Mercurium, Trianguli spatio Martem præficiunt: at Ruffus Ephesius, Tibertus, atque Cardanus montem pollicis Marti, auricularis Veneri, triangulum Mercurio tribuerunt. Facessant igitur inconstantis ludibria disciplinæ, à sapientibus viris explosa, religiosis legibus execrata, & ad pernoscendas latentes animorum perturbationes, firmioris adhibeantur argumenta doctrinæ. At Aristoteles Chiromantum artem suo veluti suffragio commendasse audio, & cum doctissimis ætatis nostræ Philosophis duplicem statuo Chiromantiam. Alteram quam Physicam dicunt, Physiognomices cognatam, ac partem: sideralem alteram, & Astrologiæ peccatis obnoxiam. Primam tanquam bonæ, ac malæ valetudinis indicem, & quæ humanorum constitutionem corporum, præsertim linearum longitudine, atque profunditate metitur, Aristoteles meritò probat; secundam ne nomine quidem, aut appellatione dignatur. Si ergo ex

Vt lib. 1. de histor. animal. c. 15. Martin. Delr. disq. Magic. l. 4. c. 3. q. 5. & Georg. Ragus. loco cit. Vales. de sacra philosoph. c. 32. Pineda in c. 37. Iob.

latitudine linearum, ac longitudine plurimum inesse homini caloris; ac sanguinis ingeniosè conijcias; quæ calorem, ac sanguinem comitantur iisdem lineis ducibus deprehendes. Si manum hispidam, atque asperè vbique fruticantibus pilis hirsutam tanges, cum sanctissimo, ac cœco sene, manum Esau, hoc est mores agrestes ac planè subrusticos recognosces, nec blanda tibi vox delicati adolescentis imponet. at optimus veritatis interpres Iob ait, *qui in manu omnium hominum signat, vt nouerint singuli opera sua.* Iob. c. 37.
In Iobi historia verba illa non diffiteor inueniri; verùm nec à Iobo dicuntur, & in eorum interpretatione aut fallit, aut fallitur Chiromantis. rem pluribus non inuoluo. Franciscus Valesius in sacra Philosophia, Martinus Delrio in magicis disquisitionibus, & Ioannes de Pineda nuperrimus Iobi Scholiastes, solidè docent, verba hæc non magis ad Chiromantes pertinere, quam horrida cœli tempestas agricolarum laboribus inimica, ad lineas, aut ad areolas Iouis, Martisuè pertineat.

Valesi. de sacra philosoph. c. 32. Delrius loco cit. Pineda ad c. 37 Iob. v. 7. fusissimè.

Atque hactenus de peregrino Chiromantum studio disputauimus; vtinam vobis extra chorum saltare visi non simus. In orbitam igitur redeamus; & oratoriam Chiromantiam, non peruulgatam quidem; atque protritam, elo-

quentiæ tamen mirabiliter ancillantem obiter explicemus. Aio igitur genus quoddam Chiromantiæ apud Rhetores reperiri, cuius beneficio retrusæ cordis affectiones nullo negotio declarantur. Si manus inspiciatur quotiescumque oratoris administra, vel vocem in dicendo subsequitur, vel ipsa etiam loquitur sine voce, quicquid in animo delitescebat erumpit. Singularis res est, atque admirationis plus habitura, quàm fidei, manus vis, ad arcana pectoris explicanda: vt non immeritò apud Cassiodorum Theodoricus Italiæ Rex, gestuum artem, musicam mutam, quæ ore clauso manibus loquitur, appellarit. & loquitur profectò, imò declamat. Hinc Apollonius Philostrati mendacijs, quàm propria virtute nobilior, cùm Pythagoræorum silentium toto quinquennio religiosissimè coleret, Pamphiliam tamen, atque Ciliciam seditione laborantes, sola manus tacita oratione composuit. omitto hîc loquaces, atque argutas manus, linguosos digitos, & si qua sunt alia, ab autoribus de manuum eloquentia commemorata; Telestem, ac Memphim, cæterosque apud Athenæum, ac Lucianum gestus artificio memorabiles; hoc loco prætereo; taceo apud Ægyptios linguam, subtusque manum solitam pingi, ad absolutæ persuasionis imaginem efformandam;

Vide Cæl. Rhodig. lect. antiq. l. 4. c. 5. Cassiod. Variarum lib. 1. epist. 40.

Philostr. lib. 1. de vita Apoll. c. 11.

Vide Gell. lib. 1. c. 5. De hoc argumento vide Cresol. vacat. Autum. l. 2. toto capite 9. qui tam multa congerit, vt aliqua hîc addere superuacaneum sit.

efformandam; Artemidori etiam somniatoris laruas commemorare supersedeo; qui Oratori in agendis causis laboranti victoriam portendit, si noctu dormiens Briareus fiat; pluresque, vt ille interpretatur, manus ornauerit ad dicendum, vt ego opinor, armauerit ad pugnandum. Ipsissima tantùm coronidis loco Quintiliani verba perlegere satis sit, qui cùm optimus dicendi artifex fuerit, ea vel experimento discere potuit, quæ posteritati reliquit imitanda. is ergo in rem nostram accommodate, *Manus verò, sine quibus trunca esset actio, ac debilis, vix dici potest, quot motus habeant, cùm penè ipsam verborum copiam persequantur. Nam cæteræ partes loquentem adiuuant, hæ (prope est vt dicam) ipsæ loquuntur. An non his poscimus? pollicemur? vocamus? dimittimus? minamur? supplicamus? abominamur? timemus? interrogamus? negamus? gaudium, tristitiam, dubitationem, confeßionem, pœnitentiam, modum, copiam, numerum, tempus, ostendimus? Non eadem concitant? supplicant? inhibent? probant? admirantur? verecundantur?* Instit. orat. l. 11. c. 5.

Quæ omnia cùm oratoriam Chiromantiam, & admirabilem simul inter linguam, manúmque cognationem intercedere liquidò probent, futuræ dissertationis argumentum esto; vtrum

loquentis oratio, & scribentis stylus dici possint animi caracteres, quam tamen non nisi longo proximam interuallo vobis futuram esse prænuncio.

De morum, ac perturbationum coniectura ex voce.

DISSERTATIO OCTAVA.

CVM sapientissimus rerum omnium molitor Deus tantam nobis Naturæ maiestatem indiderit, vt homo ab Ægyptiorum sacerdotibus adorandum animal appelletur; faciem tamen operosiùs explicauit, veluti speculum diuinitatis, ab anima in corpus emanantis; vel cæterorum, quæ sunt in homine compendium miraculorum. Quemadmodum enim in cœlum illustri nocte contuentes, tot inter astrorum ignes, virtute dispares, & loco seiunctos, interualla etiam sine lumine contemplantur; lactei verò circuli, angulos vel repositos (galaxiam Græci dicunt) multiplici, ac maxime conferto siderum globo illuminatos vident; ita si quis humani præsertim corporis structuram animaduertat, reliquarum quidem partium ornamenta nonnulla numerabit, at faciem prodigiorum

omnium comprehensione prorsus admirandam, tacita veneratione suspiciet. Longùm esset in singulis immorari, & multa nos hactenus hac superre, in Physiognomicis delibauimus. Illud tantùm hoc loco perpendite, quod Augustino doctissimo pariter, atque sanctissimo diuinæ Ciuitatis conditori tam admirabile visum est. *Sic habere singulos singulas facies, vt nisi inter se similes essent, non discernerentur species eorum ab animalibus cæteris; & rursus nisi inter se dissimiles essent, non discernerentur singuli ab hominibus cæteris.* A quibus Augustini verbis nec discrepat in Epistolis Seneca, nec in naturæ historia Plinius dissentit, sed vterque in tam præclara faciei molitione diuini artificis ingenium adorat. Quod hactenus de facie dictum est, si ad hominis vocem hodierna dissertatione traduxero, næ ego viam insistam, non popularem illam quidem, ac multitudinis vestigijs penè contritam, summis tamen viris Quintiliano, ac Plinio fœliciter vsurpatam. *Vt enim facies* (ait præclarus eloquendi artifex Fabius) *quamquam ex paucißimis constat, infinitam habet differentiam: ita vox, & si paucas, quæ nominari possunt, continet species, propria cuique est.* Plinius verò, *Vox*, inquit, *in homine magnam vultus habet partem; agnoscimus*

S. August. de Ciuitate D.i lib. 21. c. 8.

Senec Ep. 113. Plin. lib. 7. c. 1.

Quintil. l. 11. c. 3.

Plin. lib. 11. c. 51.

illud iam quærendum nobis obijcitur, vtrum vox etiam in homine latentes animorum ægritudines prodat. Vocem ego cùm dico, ſonum intelligo, non ſermonem, nam peculiaris de ſermone diſputatio inſtituenda eſt.

Et ſanè Philoſophus plures in ſpecies vocem diſtribuit, tum libro de hiſtoria animalium quarto, tum multo luculentius in ea operis parte, quæ ſupereſt de rebus auditione percipiendis inſcripta; multus etiam in hoc argumento eſt Ptolomæus Harmonicorum primo; ſed omnium copioſiſſimè in Onomaſtico Iulius Pollux viginti fermè vitia vocis enumerat, quibus totidem etiam virtutes ex æquo reſpondent. Omitto hîc lepidiſſimum eorum commentum, qui fabulas interpretantur (Mythologi à Græcis appellantur;) Ii nouem Muſas decimo cum Apolline à veteribus inductas ideo fuiſſe teſtantur, atque cum decachorda etiam cithara Apollinem pingi ſolitum, quòd decem omnino humanæ vocis modulamina muſices præceptores obſeruent. Elegantiſſimis quippe Rethorum aliā vocis partitionem video placuiſſe: nam Fabius quidē Ariſtoxenū, & Pythagoricos imitatus, eam quantitate & qualitate definit; Tullius verò tribus omnino ſonis, inflexo, acuto, & graui, omnem vocis varietatem circumſcribit: id autem à priſcis

L. 4. hiſtor. anim c. 9.
l. 2. de anima c. 8.
opus de audib. initio.
Ptolom. 1. Harm.
Pollux l 2. c. 4 n 26. Onomaſt.
Vide Fulgent. lib. 1. Mytholog.
Quintil. l. 11. c. 3.
Cic. in Orator.
Vide Creſol. vacat. autū l. 3. c. 4.

fortasse artis musicæ institutoribus hauserat: apud quos organum tres olim habuisse intentiones, grauem, mediam, & acutam discimus; quæ tribus tantùm Musis apud eruditam antiquitatem locum fecerunt, quibus Hipate, Mese, Nepe nomen erat. Quoniam verò inania hæc rerum nomina, ad modulationem subtiliter excogitata, ab argumento quo de agimus videntur aliena, ijs in præsentia prætermissis, grandem tantum, atque vt loquitur Tullius, penè tragædorum vocem; mox etiam demissam, ac propè surdam, in domestica consuetudine, perpendemus: tum quia innumera penè sunt inter summam, infimámque in ordine posita diastemata, quæ magnam illam vocum varietatem complectuntur: tum quia duplici hac vocis differentia (quod maximè ad institutum facit) ad eruendam animorum notitiam vtitur Clemens Alexandrinus.

Lib. 1. de Orat.

Lib. 2. Pædag. c. 7.

Et inconditus quidem clamor, quo domesticus præco amicorum aures obtundit, homines præsertim rusticos, iracundos, superbósque eadem nota apud Theophrastum in caracteribus arguit. Hinc Stratyllax in Truculento Plautina tam proteruè latrat potiùs, quàm canit, vt Astaphiũ ancilla non optimæ cœteroquin notæ, nec moribus modestissimis, rus illud merum auersata testetur.

Theopht. Ethic caract. cap. de ru icitate siue 4.

Erubui mecaſtor miſera propter clamorē tuum. Plaut. in Trucul. act. 2. ſcen. 2.

Et initio Moſtellariæ Grunio, cuius non ſermonem modò verbis, ſed terga verberibus excipit Tranio, tam illiberali voce vias implet, vt obſeratas domini fores velle perfringere, valentiſſimæ vocis impetu vocalis aries videatur. Hos ego circumforaneos Stentores obſeruaui incuriosè per vias errabundos, de rebus, vt ipſi putant, ſerijs, tanta vocis contentione conferentes, vt auxiliares laboranti lunæ copias, ad æra quatienda, excitatas fuiſſe ſuſpiceris: arcana omni ſilentio ſepelienda in os etiam nolentibus ingerunt; inertiſſimo vocis ſtrepitu alienis curis interueniunt; impunita vehementis loquacitatis iniuria fora, domos, cœlum exſurdant; & perinde quaſi in Nili catadupis degerent, populares ſuos, quos ſurdaſtros arbitrantur, inurbano clamore tranſuerberant. At hoc ſi neſcitis, Tibicines non eſt ſurdos explorare, ſed facere. Carneadem Cyrenenſem dialecticum in paucis acutum μεγαλοφωνότατον fuiſſe Plutarchus eſt autor; vt cum gymnaſij moderator commonefacere cogeretur, vt clamoribus temperaret: quæſiuit ille vocis modum, ac fines; at ſocios quibus cum loqueris habes (inquit gymnaſij princeps) qui modum voci præſcribant. Nimirum oraculum illud eſt, quod à Clemente Ale-

Idem in Moſtellar. ſtatim initio.

Plutarch. de garrulitate.

Clem. Alex. Pædag. l. 2. c. 7.

xandrino, si animum aduertere velimus, accepimus, ita vocem in familiari consuetudine moderandam, vt amicorum auribus seruiat, capiti non insultet; responsum prouocet, non dolorem. Atqui ventosa hæc loquentiæ organa, tacere, aut intus cum Aspendio canere sibi videntur, si ad proximos tantùm pertingat clamor; si blaterantibus ipsis, aut aues impunè superuolent; aut literarum studiosus in rerum contemplatione conquiescat; aut in tota vicinia obdormiscat æger. Mentior, Auditores, si hæc ipsa de clamore commentatio, medios inter nebulonum clamores exorta non est: rem paucis accipite. In obscurissimum vrbis angulum mea me fortuna coniecit, vt Cynicum opinor faceret, quem Stoïcum propemodum inuenisset. Ex cubiculo satis angusto (Diogenis dolium cogitate) in subiectam Cauponam prospectus patet, in quem omnis sycophantarum colluuies confluit ad comitia; Senatum diceres Silenorum, concilium Coribanturn; tantæ ibi concertationes, tam incondita vociferatio. Nulla ibi clepsidra, calices multi: neque enim ad aquam, sed ad vinum declamatores perorant. Insanis illis vocibus ebrietati præluditur; quæ vt venalis vni tantùm contingat, aut alteri, in ludum descenditur; nullis hìc talis vini regna sortiri placet; nullus

nullus Veneris iactus aut infelix, aut faustus; fortuita manuum proiectione numeros colligentes, ipsis clamoribus sitim exacuunt; hinc iam maioribus poculis agitur, & plusquam Græco more alter alterius hilaritati propinat. Hìc ego quid facerem à literarum studijs continenter auocatus, nisi petulantes ebriosorum voces vlciscerer? Vlciscor, vt possum, Viri clarissimi, & à popina tandem, in quam me clamor plane subrusticus impulerat, ad institutum redeo. Vocis magnitudinem Heroibus à poëta Græcorum maximo adscribi solitam, testatur eruditissimus Scholiastes; siue enim id pulmonis viribus fiat, siue caloris exuberantia contingat, quod Galenus tamen inficiatur, granditatem in voce peculiarem generosæ naturæ notam Aristoteles interpretatur; vt mirum sanè videri omnibus debeat, cur Eustatius nobilis in primis Homericæ poëseos enarrator, animalia maximè timida φωνητικώτερα cæteris animantibus existimarit; cum Leonem, ac Taurum ita vocis magnitudine, vt præstantia indolis cætera omnia superare philosophus fateatur. Vtcumque sit, superbia atque iracundia elatæ veluti vocis tuba triumphum sibi occinere gloriantur; cuius rei causam à naturæ contemplatoribus repetitam tunc exactiùs explicabimus, cùm de vtraque

Spondan. ad lib. 8. Iliad. Homer. & ad lib. 16. Aristoteles de gener. animal. l. 5. c. 7. vide Cæl. l. 19. c. 12.

Vide Orat. Demosth. de corona, & Gregor. Nyssen. Oratione 2. de creat. hominis.

N

impotentis animi perturbatione differemus.

Iliados lib. 5. Apud Homerum Iuno, numen, vt semper, contumax, ac superbum, Troianis irata, quòd vincerent, ad integrandum ferocius prælium Græcos clade perterritos adhortatur; at quonam vocis habitu? quo & fœminam, & superbam, & tunc maximè indignantem decebat, Stentoreo. ita disertissimè testatur vates. Iam de Martis cum Diomede congredientis vociferatione quid dicam? quid de clamore desilientis è curru Hectoris? Nimirum sapientissimè Ioannes cognomento Chrysostomus, clamorem equum esse dixit iracundiæ, non rarò impunè volitantem: Clemens verò Alexandrinus elati animi, atque arrogantis indicium.

Ibid. propè finem.

Chrysost. homil. 15. in epist. ad Ephes.

Clem. Alex. loco cit. Pædag.

Clamori affinis excreatio censenda est. Non hìc ego amantium excreationem persequor, de qua Tibullus primo, mox etiam Ouidius, folles, & flabella cupidinis cecinerunt, & Tibullus quidem.

Tibull. lib. 1 eleg. 6 & ex eo, vt videtur, Ouid. 2. de Trist.

Non frustra quidam iam nunc in limine perstat
Sedulus, ac crebro prospicit, ac refugit,
Et simulat transire domũ, mox deinde recurrit
Solus, & ante ipsas excreat vsque fores.

Ouidius verò,

Scaliger legit *cur.*

Scit cui latretur cùm solus obambulet ipse,
Cui toties clausas excreat ante fores.

non inquam hoc ago, vt ab huiusmodi excreatione quid sibi velint amatores diuinem. aperta res est, nec coniecturis ad veritatem extorquendam eget. de illa potiùs excreatione nũc disputo, cùm aut ab imo pulmone pituita trocleis adducitur; aut cùm iam defluxit in fauces, valido cum sonitu longè proijcitur; quod & Libanius in sexta declamatione plurimum odisse se dicit: & indecorum maximè atque importunum in sapientum corona Lucianus existimat. Atque hìc iterum negotium mihi esse video cum doctissimo critico, qui commentarios sanè luculentos ad Ethicos Theophrasti caracteres dedit. Hominem ego tanti facio, quanti virum penè supra fidem eruditum decet; verùm quò ille reconditiora, & à vulgi sensu magis remota depromit, eò diligentius peruidenda sunt, ne aut incautis specie nouitatis imponant, aut nos in aliena iurasse verba videamur. Fœdum hominem, & spurcis omninò moribus Theophrastus describit, atque ait: *Dum vltra mensam vult expuere, eum qui pocula in conuiuio ministrat, conspuit.* ad hæc criticus. *Nihil hoc fœdius*, inquit, *nihil turpius, verùm præterea notandum est, non* δυσχέρειαν *tantùm hìc esse, sed fastum, & conuiuarum contemptum.* Hactenus ferendus est, & cum Clemente Alexandrino aliqua ex parte

Vt loquitur Fabius lib. 11. Institut. cap. 3.

Lucian. in Cataplo, siue Tyranno.

Casaub. ad Theophr. charact. c. 19. siue de fœditate.

Clem. loco cit.

consentit, sed statim tanquam ex tripode fundit oraculum: *Olim in conuiuijs, aut alijs congreßionibus procul ſpuere ſignum habebatur eminentiæ*: At ego eminentiam istam tuam in re literaria veneror, dum sententias ore rotundissimo procul expuis; quas non quidem hauseris aliunde, sed ex cerebri tui frigiditate deduxeris. quem pro sententia testem dabis? nam Theophrastus tuus de hac eminentiæ ostentatione, ne somniauit quidem. At Plautus magnificè conscreare dixit, Quintilianus clarè excreare; tu videris. ego sanè stultissimus omnium screare, ac spuere rem omninò diuersam arbitrabar, quam tu pro eadem sumis, vt video. Stultitiæ tamen autores meæ Grammaticos, non quidem antiquissimos, quos possem referam, sed recentis memoriæ virum, non surdæ (vt tamen multi sentiunt) in literis famæ, Dionysium Lambinum ad Comœdias Plauti. Nec felicius ariolaris in Sotadis, ac Alexandrini Clementis auctoritate detorquenda. Vterque siquidem de fœditate, de eminentia neuter: licet illud etiam Clemens addat, *conniuarum enim habenda eſt vtique ratio*; quod tamen ne ad eminentiam fulciendam quoquo modo peruertas, subijcit statim, *ne prænauſea talem auerſentur turpitudinẽ, quæ arguit intemperantiam.* Sed diutius quàm par

Lambin. ad Milit. Glcric. f. scena Cohibere intra, &c.

Loco cit. Pædag.

esset in sordibus volutamur; quæ ne moribus adhærescant, nisi vos aliter sentitis, vsurpari in loco verbis identidem possunt. ad reliqua pergo.

Elatæ adhuc vocis incommoda persecuti sumus, & Tullius interim vocem in Oratore condemnat mollem, atque muliebrem; quæ vtcumque in foro, aut in curia robur, ac vires orationis eneruet, non minus tamen in familiari conuictu, loquentis animum effeminatæ cuiusdam, ac supinæ teneritudinis accusat. triplici illam præsertim nomine, vt sexcenta alia prætermittam, à politissimis Latinæ linguæ scriptoribus designatam video: aut enim tremulam appellant, aut fractam dicunt, aut balbutie deformem notant; Tibullus, Lib. 3. de Oratore.

Vidi ego qui iuuenum miseros lusisset amores,
Post Veneris vinclis subdere colla senem: Tibull. l. 1. eleg. 2.
Et sibi blanditias tremula componere voce,
Et manibus canas fingere velle comas.

Seniculum hìc delirantem, vt videtis, notat, & tanquam in prato sub anni renascentis initium vitulantem; dubitari ergo meritò posset ad ætatem ne, calore propemodum defectam; an potiùs ad animum amoris igne recoctum tremula vox referenda sit; cùm præsertim summus non loquendi tantum, sed etiam sentiendi magister Fabius, fœmineum animi habitum fractis, se-

nilem tremulis verbis contineri sentiat. *Non enim puerum quem in hoc instituimus, aut fœminea vocis exilitate frangi volo aut seniliter tremere.* Verùm cùm Tibullus amatorem describat amicæ beneuolentiam blanditijs aucupantem, de homine vtique voce mellito, vt Lucianus appellat, aut etiam vsq; ad obscænitatem dissoluto intelligēdus est. Hinc apposite Persius.

Quintil. Instit. l. 1. c. 11

In Rhetor. præcept.

Satyr. 1.

Hîc neque more probo cernas, nec voce serena
Ingentes trepidare Titos, vbi carmina lumbum
Intrăt, & tremulo scalpŭtur vbi intima versu.

Quòd si exactius versare argumentum libet, eâdem fortasse ratione tremula, & fracta vox ab autoribus vsurpatur: cùm enim virilis, ac vegetus vocis sibi constantis terror præ mollitudine tenuatur, & tremit simul, & frangitur; hoc est concursu quodam oris, & affectata colluctatione verborum, canticum videtur, vt loquitur Apuleius, semihiantibus in conatu labellis eliquare: quod quid est aliud quàm omnem virilis animi dignitatem voce proscribere, atque vt fœminam induas, virum exuere? Hinc acerbè declamator Seneca suorum temporum, vtinam non nostrorum, labem deplorans: *Ad muliebres inquit blanditias vocem extenuare, mollitie corporis certare cum fœminis, & immundissimis se excolere munditÿs nostrorum adole-*

L. 1. Floridorum.

Sen l. 1. Controuers. in præfat.

ſcentium ſpecimen eſt; & in Eutropium Claudianus,

—verbiſq; ſonat plorabile quiddam
Vltra nequitiam fractis.

Sed omnibus etiam apertiùs Iuuenalis,

Hîc turpis Cybeles, & fracta voce loquendi Iuuenal. Satyr. 2.
Libertas;

Libertas inquam, quæ in prophanis, atque turpiſſimis magnæ Matris ceremonijs ita omnem profligauerat verecundiam; vt in ijs è veterum memoria repetendis, ipſum quodammodo proſtituatur ingenium. Quid quod vocem non infringunt tantùm aliqui, ſed abrumpunt? vſque adeóne pudet homines eſſe moribus incorruptos, ætate conſtantes, vt per ſummam animi laſciuientis inſaniam, vel relabamur in pueritiam, vel ebrietatem fingamus ſicci non vino feruentem, ſed vitijs æſtuantem? Balbutire diſcimus ad delicias; ac primum temulentiæ ſpecimen, ſi Plutarcho, atque Ariſtoteli credimus, Plutarch. in Symp. Ariſtotel. Problem. ſect. 3. Problem. 31. balbuties eſt. Nimirum delicatuli Veneris puſiones, & amaſij Gratiarum, in Minutio Fœlice legerunt olim, loquelam *dimidiata verba tentantium, ipſo offenſantis linguæ fragmine dulciorem eſſe*; Minut. in Octau. penè initio. & Alcibiadem totius quondam Græciæ delicium, tam ſuauiter, inter loquendum hæſitaſſe, vt voci eius, Plutarchi teſtimo- Plutarch. in Alcib.

nio, vel balbutire decor accesserit. Hinc ille apud Horatium,

Horat. Sat. 3. l. 1.

Balbutit scaurum,

hoc est amantium more fractè, ac tremulè scaurum nominat; quæ loquendi nequitia vtinam à fornicibus aliquando in domos ingenuas non irreperet. cùm pueriles quidem, ad argutias illius ætatulæ prouocandas, balbutire vir grauissimus Ioannes Chrysostomus, illiberalis, & fracti animi non putat indicium: sed

Horat. Sat. 3. l. 2.

Quid cum balba feris annoso verba palato,

aut

Pers. Sat. 1.

Rancidulum quiddam balba de nare locutus?

an non comicam Thaïdem, vel Malthacem, vel Glyceram tenella voce imitaris? Atque hæc vocum imitatio, quam festiuus nobis Luciani genius, in præceptis Rhetorum reliquit, Helenæ factum mihi reuocat in memoriam, quod fingitur ab Homero. Equus ille fatalis, odio potiùs, quàm ingenio Palladis fabrefactus, constiterat armatis, atque armis grauis: ad cæcas vteri latebras explorandas deligitur Helena; quæ quoniam principes in Græcorum exercitu probè nouerat, vt eorum aliquem extra equi viscera pelliceret, vxorum voces admirabili flexibilitate mentitur; ac prope fuit, vt dolus hac arte detegeretur. Voluptas Helena est, quæ varia vocum

Homer. Odyss. 4.

imitatione,

imitatione, hoc eſt diuerſis ſenſuum illecebris mortalium animis lenocinatur, vt perdat; niſi aures canoræ fraudis blandimenta reijciant: ex quo illud etiam intelligendum eſt, molles, & effæminatas voces non loquentis modò intemperantiam prodere, ſed audientium etiam temperantiam labefactare.

Quoniam verò Aurora, licet ſol ipſa non ſit, plurimum tamen de ſole trahit, illiuſque dici poteſt imago potiùs, quàm prænuncia, ita vox etiam, quæ ſermonem antecedit, ſermonis exprimit caracterem; poſtquam de voce, quod opportunum viſum eſt, in medium protulimus, de ſermone deinde pauca dicemus; cùm multa, quæ in ſermonem cadunt, ex diſputatione de voce percipi poſſint. Ita etiam in Ioannem, qui vox fuerat diuinum Verbum antecedens, *ego vox clamantis*, tam multa diuini Verbi ornamenta confluxerant, vt de eo dubitatum ſit à pleriſque vox ne eſſet, an Verbum.

De coniectura ex Sermone.

DISSERTATIO NONA.

INTER multa, eaque præclara diuinationis genera, quibus Tireſias, atque Melampus in

Ita ex Porphyr. Cæl. lib. 17. c. 15.

O

ius affectatæ diuinitatis à posteris rapiuntur, illud maiori certè admiratione, quam fide à veteribus memoratur, quòd animātes inter se colloquentes intelligere putabantur. Nullas hìc fatidicas aues è Dodonæa quercu fundentes oracula; canem nullum in Ægypto latrantem; nullum ex Vlyssis socijs circæo veneficio brutescentem; nullum rudentem in asino Lucianum, aut Apuleium nominabo. Illas ego animantium voces, quas vnicuique tam varias amœnissimum naturæ deliciantis ingenium adscripsit, illas inquam familiares olim vatibus fuisse lego, ac prope vernaculas; vt nullibi vnquam vel rugiret leo, vel lupus vlularet, vel barriret Elephantus, vel equus hinniret, vel crocitaret coruus, vel turtur gemeret, vel ex minutioribus auicula minuriret, quin lepidissimi bestiarum interpretes, patrio sermone sonos, quos acceperant, redderent; perinde quasi Græca Latinis, Latina Græcis inuerterent. Hinc Æneas Harpyarum prodigio territus, Elenum de suo in Italiam aduentu sciscitatus,

Virgil. 3. Æneid. *Troiugena interpres Diuûm, qui numina Phœbi,*
Qui tripodas, Clarij lauros, qui sidera sentis,
Et volucrum linguas, & præpetis omina pennæ.

Idem l. 10. Et in diuini operis decimo.

Tertius ille hominũ, diuúmq; interpres Asilas,
Cui pecudum fibræ, cæli cui sidera parent,
Et linguæ volucrum, & præsagi fulminis ignes.

Hoc autem ad oscines aues referri non posse, quæ auspicium canentes faciunt, ex Augurum disciplina (vt auctor est Festus,) Pacuuianum illud in Chryse, ab ipso M. Tullio in libris de Diuinatione laudatum magnificè testatur, Cic. lib. 1. de Diuinat.

Nam istis, qui linguam auium intelligunt,
Plusque ex alieno iecore sapiunt, quàm ex suo,
Magis audiendum, quàm auscultandũ censeo.

Hinc alitum colloquia apud Plinium, affatus in Statij Thebaïde, & eiusdem generis pleráque ab erudito Virgilij Scholiaste, in Græcis præsertim autoribus obseruata. Cerda ad 3. & 10. Æneid. Virgil.

Apollonius Thianæus, impostor ille dæmonum contubernio nobilis, & supra Christi diuinitatem, ab insanis elatus, cùm siue hirundinem, siue passerem (in hoc enim à Porphyrio dissentiunt Eunapius, atque Philostratus) minurientem audisset, socijs serio, ac sanctè dixit, commoneri voce illa reliquas volucres de aselli casu, qui frumento onustus ante Vrbis portam incautus offenderat. O tuam Thianæe diuinæ proximam potestatem, qui asinum concidisse passerculo docente didicisti! An tanti erat loquendi te, atque intelligendi vim cum belluis Vide Cæl. l. 17. c. 13 ex lib. 3. Porphyr. de sacrific. rem tamen paulò aliter narrat Philostr. in vita Apollon. lib. 4. cap. 1.

habuiſſe communem, vt caput iſtud tuum prodigiorum ferax, in corruentem aſinum impingeret? Vſque adeò ne cum inertiſſimo Medaurenſis philoſophi iumento, terrarum orbis collabebatur vniuerſus, vt per aues emiſſarias fueris ad fulciendas ruinas euocandus? Illud autem ex te ſcire aueo, Thianæe; cùm tam exactè animalium calleres linguas, verba ne tua viciſſim intelligebant aſinus, lupus, leo? num tu cùm diuinitatis affectator humanitatem exuere ſomniabas, in beſtiam per incuriam abijſti? Sed inſanire vobis cum inſaniſſimo capite videbor, ſi diutius pergo. Paracam, Vrbem fuiſſe Philoſtratus auctor eſt, in qua ciues hepate, aut corde Draconis veſcerentur, ad animantium voces intelligendas. Plinius verò ex Democrati ſententia, ſerpentem ait ex confuſo auium ſanguine procreari, quem quiſquis ederet, animalium colloquia intellecturus ſit. Somnia hæc ſunt, & deceptæ deliramenta vetuſtatis. Vtinam ego in pernoſcendis hominum vocibus eruditus, vana hæc poſſem beſtiarum interpretamenta negligere; non eſſet cur tantopere laborarem in hodiernæ diſſertationis argumẽto verſando. Quærendum enim eſt, vtrum hominis ſermo animi character ſit, quod quàm arduum ſit, atque quàm pluribus difficultatibus impeditum, ij opinor

Philoſtr. lib. 3. Vitæ Apoll. c. 3. Plin. l. 10. c. 49.

intelligunt, qui flexuoſos humanarum cogitationum labyrinthos intelligunt.

Atque in prima ſtatim velitatione in poëtarum phalangem incurro; qui vt ſunt oppidò confidentes, nihil ori commune cum corde aiunt, ac proinde à ſermonis impuritate de morum turpitudine conijci tuto non poſſe: loqui ſe quidem paulò petulantiùs, vt ludicer artis genius expoſcit, verùm vitam per ſummam morum innocentiam tranſigere. Martialis,

Innocuos cenſura poteſt permittere libros, Lib. 1. epigram. 5.
Laſciua eſt nobis pagina, vita proba.

Quam in ſententiam, vt oris impudicitiam eleuet Catullus, phaleucios neſcio quos obtrudit, ab hominum conſortio penitus proſcribendos. Quid multa? ipſe nequitiarum omnium architectus Ouidius,

Plinio Iuniori tribuit pentamenium

Auſonius, in fine centonis nuptialis.

Lib. 2. Triſt.

Crede mihi, diſtant mores à carmine noſtro;
Vita verecunda eſt, Muſa iocoſa mea eſt.

Prætereo hîc Apuleium, ac iuniorem Plinium, Solonis ſe, Platonis, Æditui, aliorúmque tum exemplo, tum auctoritate tuentes: nam in eo nunc non laboro, vt animi meditamenta, non tam expreſſa verbis, quàm membranis impreſſa, ad intimos cordis receſſus, nos recta deducere patefaciam. neque ſi maximè liceret, feſtiuas Parnaſſi apes irritarem: vt enim mellis opificio

Vide Raderum ad lib. 1. Martialis Epigr 5. qui multa eruditè congerit in hanc ſententiam, quam tamen reijcit.

mortalium voluptati allaborantes, innocentes auiculæ videantur; ſi quis tamen eas imprudenter extimulet, aculeum exerunt omni draconum cauda ſæuiorem. Hinc de illis dictum accepimus.

—genus irritabile vatum.

Non ſum tam auidus offenſionum, mihi credite, non ſum. de ſermone igitur ſermo eſt, quem animi perturbationes atque habitum prodere ita in confeſſo eſt apud omnes, vt verendum mihi ſummopere ſit, ne in argumento tam peruio exorbitem ab inſtituto; aut in ipſa materiæ fœcunditate ſterileſcat ingenium. Quid ſi ſatietati veſtræ occurrendum eſt? Quis enim veſtrum tacita dudum cogitatione non percipit orationem à Solone ſimulachrum, ſiue idolum animi dictam eſſe; à Democrito imaginem vitæ; ab Ariſtide, ac Seneca, qualis hominum ſermo eſſet, talem etiam cenſeri vitam? cui ignotum illud Socratis effatum eſt, loquere, vt te videam; & ſexcēta alia tam crebris non doctorum modò virorum, ſed vulgi etiam ſermonibus vſurpata, vt ea vobis in præſentia commemorare, hominis ſit, operosè delirantis, & humanitate veſtra turpiter abutentis? Aliò igitur mihi video deflectendum, ne videar ineptire. Mercurius ille Termaximus craterem nobis ſtatuit liquore redundan-

Vide Senec. epiſt. 114. & in eam Lipſium item epiſt. 115.

tem, quem mentem appellat; in eum animę cùm primū labuntur in corpora sese deijciunt; Verùm inde guttas sane pauculas aliæ delibant, pleniùs aliæ perfunduntur; sed quæ ingenio florentissimo futuræ sunt, in mentis liquorem penitus sese demergunt, optabili sanè naufragio, ac maximè fortunato. Quod ille ad fabulæ venustatem ingeniosè, ac penè poëtarum in morem excogitauit, ad rei veritatem fructuosè nobis indidit Deus, dum mentem in homine, veluti vitreum, ac perennem sapientiæ fontem; vt Philo Iudæorum Plato existimauit, ad honestæ vitæ incolumitatem, & pulchritudinem deriuauit. Verùm nescio quonam auerso mortalium fato factum sit, vt putris etiam, ac melleus voluptatis liquor stagnarit in pectore; quo vtinam non tam sæpè mortalium insania se prolueret. liquoris vtriusque notitia ab animis erumpit in verba, & per sermonis incile traducitur. Zeno sanè ille Stoïcorum princeps, ac morum censor, cùm adolescentem proteruiùs garrientem audisset, illum prudenter admonuit, vt ad mentis fontem opportunè diuerteret, & linguam salubri potione respergeret; ita enim apud Stobæum; *Nisi linguam in mente intincta differueris; multo adhuc amplius loquendo delinques*. Dinarchus verò in Truculento Plautina, vbi multa in amicam,

Trismegist. in Pimand.

Philo lib. quòd deterius potiori insidietur.

Stobæus Serm. 36. siue de garrulitate.

ancillamque amatorie subiratus congessit, illud etiam addidit sapientiùs, quàm expectari ab adolescente amoris illecebris perdito debuisset,

Plaut. in Truculen. Act. 1. Scen. 1.

In melle sunt linguæ sitæ vestræ, atq; orationes, Lactéque.

Quod ne temerè dictũ arbitremur ab homine, cuius animũ Amor cœcus rerũ æstimator, atq; arbiter occupauerat, oraculum obtinebit, cum Dinarchi sententia apprimè consentiens, *Fauus*

Prouerb. 5.

distillans labia meretricis. Cùm Prometheus ad hominem effingendum curas adiecisset suas, lutum delegit, quo lacrymis probè macerato, atque subacto, simulachrum illud extitit admirãdum, in quod sese diuinitas insinuaret. Verùm vt multa nobis oboriantur incommoda, eo præsertim nomine quòd argilla constamus; illud saltem compendij inde consequimur, quod sono licet fideliam explorare; hoc est, vt Socrates interpretatur, ex hominum verbis de hominum mente conijcere; appositè siquidem Persius.

Persius Satyr. 3.

—sonat vitium percussa maligne
Respondet viridi non cocta fidelia limo.

Quòd si abiectè nimis, ac humiliter de hominis conditione (quem tamen de limo terræ à summo rerum conditore fabrefactum scimus) sensisse videor, dum illum luto cum Platone, Horatio, Persio comparaui; ne tamen soni excludamus

mus

mus indicium, cum ære iterum componamus. tinnitus in ære ſermoni reſpondet in nobis, vt Diogeni apud Laërtium placuit olim : ex vno enim metalli mos, & ingenium, ex altero perturbati animi, vel pacati ſimulachrum probè colligitur. & Horatius quidem Romanæ fidicen lyræ, in ea ad Piſones epiſtola, in qua poëticæ facultatis præceptorem agit, pecuniæ nomine verba à Poëtis innouata deſignat,

Diog. Laërt. in Diogene.

—licuit, ſempérque licebit
Signatum præſente nota procudere nomen.

Horat. in Poët. Vide Dionyſ. Lamb.

hoc autem ita cõſtituto, animum, oro vos, diligenter aduertite.

Theſauros olim vnà cum Principum cadaueribus ita recondi ſolitos legimus, vt idem planè eſſet conditorium cineribus, theſaurísque commune. Et è Dauidis quidem Mauſoleo ab Hircano primùm, mox etiam ab Herode impudenter expilato, tria talentorum millia, & magnam gemmarum vim fuiſſe ſublata, in Iudæorum antiquitatibus teſtatur Ioſeph. ſecunda verò Perſarum Regina Semiramis (quam ego fœminam ſupra omnem maſculæ virtutis admirationem ſtatuo) quo aſtu incenſas Darij Regis cupiditates eluſit? Sepulchrum ſibi loco edito, atque conſpicuo conſtitutum elogij loco his notis inſcripſit. *Quicumque ex Regibus pecunia indi-*

Res nota. vide Kirkmannum de funeribus Romanorum lib. 3 c 24 qui multa colligit. Pined. ad 3. cap. Iob verſu 15. & alios. Ioſeph. l. 13. antiquit. Iudaic. c. 15. Caſſiodor. l. 4. variarũ ep. 34. &c. Herodotus lib. 1.

gueris sepulchrum altè defodito, aurum quod sitienter expetis reperturus : credulus ille, ac spei plenus regium monumentum explorat, in quo auaritiæ exprobrationem suæ, quam non quærebat, inuenit; thesauros quos optauerat, non inuenit. hinc æquissima tandem apud Romanos Martiani lege sancitum est, ne thesauri cum cadaueribus conderentur. Hìc ego vos appello mortales, genus infelix, ac sponte sollicitum; in cæcis terræ latebris aurum, atque argentum, exilio, vt ita dixerim, sempiterno natura damnauerat, quod vos, vt pretiosius interiret genus humanum, è tenebris eruistis. è terræ visceribus semel effossum, iterum terræ visceribus commendatur, miro vtrobique cupiditatis ingenio: ibi quæsiuit abstrusa, hìc quæsita custodit, ò nimium cæca mortalitas, & intemperijs semper obnoxia. Animam abire pateris, diuitias tecum rapis in conditorium, vt eas animæ præferas vel in morte; quas tamen quis exanguia mortuæ fœlicitatis cadauera non appellet, dum in sepulchro conduntur? Sed auaritia potiùs sepelienda fuerat, quàm thesauri; & terra tibi leuis esset, cui nunc tam graue aúri, argentique onus incumbit. Sed quorsum hæc, dicet aliquis? non euagabor lõgiùs, Auditores, obscurissimæ olim, atque inter se pugnantes, distractæque senten-

L. lege Iulia ff. ad l. Iuliam peculatus; hoc est D. lib. 48. tit. 13. lege 4. n. 6.

tiæ videbantur; quæ Sacroſancto è codice repetuntur. *Sepulchrum patens eſt guttur eorum*, ait regius Pſaltes alicubi, at veritatis omnis Magiſter Chriſtus *bonus homo de theſauro cordis ſui profert bonum.* Si ergo ſepulchrum appoſitè dicitur cor humanum, patens quidem cùm os inter loquendum aperimus, quomodo etiam theſaurus non minùs idoneè appellatur à Chriſto? illud nimirum duobus hiſce nominibus indicatur, quo de paulò ante diſſerebam, in ſepulchris theſauros recondi ſolitos à veteribus. Cùm ergo loquitur aliquis, vtrum aureum ſermonis nummum proferat è theſauro, an fœdas potiùs cadaueris contabeſcentis reliquias euocet è ſepulchro, ipſo verborum argumēto conſtabit. Pſalm. 5. Matth. 12.

Quidni enim inter cadauera verba numerentur, nullo prudentiæ ſenſu prædita, nullo vitalis ſapientiæ ſpiritu vegetata, ludicra, ſine ſucco, atque vt Domitius olim apud Gellium ex Catonis ſententia loquebatur, mortuaria gloſſaria, non philoſopho tantùm, ſed homine etiam leuiſſimo prorſus indigna? Nihil hîc addo de prophanis, falſis, blandientibus; nihil de obtrectatione, atque calumnia diſputo. Rectè enim ſeptuaginta diuini Codicis interpretes ea ſanctiſſimi Vatis verba: *Ante faciem eius ibi mors*, ita Græcè tranſtulerunt, vt mortis loco verbum Gell. l. 18. c. 7. Abacuh.

collocarint πρὸ προσώπου αὐτοῦ πορεύσεται λόγος, ***ante faciem eius ibit verbum.*** Vtrúmque ergo aptissimè diuina Christi sapientia copulauit, & bonis malísque thesauri nomine sepulchrum simul
Math 12. thesaurúmque coniunxit. ***Bonus homo de bono thesauro cordis sui profert bona, & malus homo de malo thesauro,*** ac si diceret de sepulchro, ***profert malum:*** quod ne aliò detorqueri facilè posset, sed in sermonem apprimè caderet, addit,
Ecclesiastici 18. ***ex abundantia cordis os loquitur.*** E contra verò Siracides de thesauro verborum accipiendus est, vbi dixit, ***Aurum tuum, atque argentum tuum confla, & verbis tuis facito stateram,*** nimirum, vt optima hac loquendi temperatio-
Psalm. 11. ne in sapientem caderet elogium illud, ***Eloquia tua, eloquia casta, argentum igne examinatum.*** Discrimen autem inter prudentis, stultíque thesaurum, quod ad rem nostram pertinet, intercedere inde maximè patet, quòd alteri quidem in corde, in labris alteri situs est; de illo præclarè inquit Ambrosius, ***Vectem adhibuit foribus oris sui, seruat thesaurum cordis sui:*** de hoc in Pœnulo Plautus,

Isthic est thesaurus stultus in lingua situs,
Vt quæstui habeant malè loqui melioribus.

Et sanè si quid est quod animi benè constituti pulchritudinem & quamdam morum concin-

nitatem arguat, is sermo est, qui fingitur cogitatè, atq; efformatur in corde; non in labris temerè, atque incogitanter exoritur. vtriúsque rei exempla Poëtarum monumenta suppeditant. Apud Homerum Vlysses, inter omnes totius Græciæ proceres sapientia, atque eloquentia princeps, cùm heros virtutum omnium complexione diuinus à poëta doctissimo describatur, tum maximè vocem non ab ore, sed è pectore inter loquendum emittere prædicatur, idque satis curiosè in noctibus atticis Gellius obseruauit. Nero autem, infamis illa generis humani labes, naturæque portentum vltimum, cùm multis nominibus appellari potuisset à Persio, illud tamen turpissimi probri loco à Satyrico audijt, Gell. lib. 1. c. 15.

Hæc fierent si testiculi vena vlla paterni Pers. Sat. 1.
Viueret in nobis? summa de lumbe saliua vide Quintil. l. 10. c. 3.
Hoc natat in labris. Instit. & Epitect.

Vt hoc etiam quamuis peregrino atque prophano veritatis testimonio sacrum illud oraculum Ecclesiastici comprobetur, *In ore fatuorum cor illorum, & in corde sapientium os illorum.* apud Arrian. l. 2. c. 16. Ecclesiastici c. 21 n. 29.

Et sane si rem libeat diligentiùs intueri, quàm ab omni ratione alienum est, si lingua non subsequatur mentem, sed antecedat; animo non ancilletur, ac imperet; leges ab ingenio non accipiat, sed leges ipsa præscribat ingenio! quàm

peruersè, quàm cœcè fieri omnia necesse est? Hominum pectus naturæ aliquid semper molientis officinam appellari posse, nisi vos aliter sentitis, existimo. ibi nunquam illa torpescit otio, aut per desidiam feriatur; sed mortalium animos versat, atque agit arbitrio suo, illósque ad omnem fortunæ habitum format. Perturbationes modò consopitas exsuscitat, modò sæuientes demulcet, modò homines mœrore contabescentes allidit, atque prosternit. Vbi verò quid intra proscenium egerit diducto sipario semel aperire constituit, linguam aduocat, quæ tanquam in scæna Roscius, ex arte pronunciet; ita diserte sensit Horatius:

Horat. in epist. ad Pison. siue de arte poëtic.

Format enim natura prius nos intus ad omnem
Fortunarum habitū, iuuat, aut impellit ad irā,
Mox ad humū mœrore graui deducit, & angit,
Post effert animi motus interprete lingua.

si ergo interpretem agit lingua dum loquitur, vt cum Horatio Lucretius, Tullius, Lactantius, Prudentius, atque Nemesius arbitrantur, scænam eo ingeniosius implebit, quo exactius arcanos pectoris motus interpretabitur. Hoc autem num aliud, oro vos, erit, quàm de animi perturbationibus ex sermone conijcere?

Quòd si nomen illud interpretis ita libet interpretari, vt legatum, siue internuncium signi-

ficet; neque ab vsitata veterum Latinorum notione discedemus, qui Mercurium Diuorum interpretem appellant; & linguæ beneficio patere nobis loquentum animos intelligemus, quod nostræ dissertationis argumentum est. Rem ergo percipite graui, & accurata Philonis Iudæi commentatione dignissimam. Cùm Iudæorum populum sub acerbo Ægyptij regis imperio contabescentem, in libertatem asserere decreuisset Deus, Moysem ab alijs seuocatum tantisper in montem, & prodigiorum potestate donatum, Principem genti imposuit, & captiuorum vindicem statuit. Causatus ille oris infantiam, atque debilitatem, imperium à Deo sponte delatum modestè declinat; verùm vt ratum esset, quod diuinitùs sancitum erat, Aaronem Moysis fratrem ita Deus in imperij societatem adsciuit, vt fratris ore Moyses populum ac principes alloqueretur; cæterum principatus ratio vni tantùm Moysi constaret. *Loquere ad eum, & pone verba mea in ore eius, ego ero in ore tuo & in ore illius.* In domestico humani animi principatu mens, veluti diuina pars hominis, in solio collocatur, quæ quoniam alieno beneficio indiget, vt sapienter cogitata foras deriuet, linguam illi Deus interpretem esse voluit, cuius præsidio, & veluti legatione, cordis arcana, quæ prodere

Philo lib. 1. de vita Moys. & lib. quod deter. insid. potior.

Exod. c. 4.

non poterat ipsa per sese, latè ad homines emanarent, & plura quidem, eaque egregia prosequitur Philo, quæ ego libenter omitto, ne dum Auditorum curiositatem exacuo, aures imprudenter obtundam.

De coniectura ex oratione, siue stylo.

DISSERTATIO DECIMA.

OS humanum domicilium gratiarum à Damascio iure vocatum, si cum cæteris hominum membris diligenter conferatur, tantam esse illius dignitatem, atque præstantiam statuent pleriq; sapientum, nulla vt cum eo corporis pars componi posse videatur. nimirum quemadmodum loci sublimitate reliquis præstat, ita nobilitate muneris creditur omnibus antecellere. Hinc non magis venustè, quàm verè ab Apuleio, *Animi vestibulum appellatur, orationis ianua, cogitationum comitium, & pars hominis loco celsa, visu prompta, vsu fœcunda.* Hinc luculentiùs dicitur ab Ambrosio, *Sermonis adytum, fons disputationis, aula verborum, promptuarium voluntatis.* Hæc autem omnia oris elogia quamuis per se magnifica, atque in speciem ampla, illo tamen vnico cõtinentur, quòd quemadmodum

Apul. apol. 1.

Ambros. lib. 6. Hexam. c. 9.

quemadmodum intelligentiæ dignitate propiùs ad beatas mentes accedimus, ita longiùs à brutis animantibus oris beneficio recedimus. Cùm enim ſermo peculiaris naturæ humanæ caracter ſit, quo ſegregatur à belluis, os vtique ſermonis opifex, artifex eloquentiæ iure primum inter cætera membra locum ſibi in corpore vindicabit. Verùm ego duriſſimo, vt arbitror, ore eſſe non credar, ſi primas ori partes eripuero, & manus exultanti contumaciùs iniecero. Aio igitur manus hominis plurimum de oris dignitate detrahere, illudque ab humani corporis principatu deijcere. Et multa quidem eaque ſelecta à viris doctiſſimis congeruntur (eorum ego aliquem inter vos ſedentem, atque humaniſſimè audientem video, cùm audire potiùs docentem oporteret) multa inquam commemorantur, è penitiſſimis eruditionis tum ſacræ, tum prophanæ theſauris eruta, quæ volens, ac libens prætermitto. Illud tamen ſine piaculo præterire non poſſum, quod à Niſſeno Gregorio, maximo magni Baſilij fratre, in libro de hominis opificio traditur, & egregiè facit ad rem, de qua diſputo; niſi manus in corpore extitiſſent, ipſam etiam vocem articulatam quodammodo non fuiſſe futuram. Quòd ſi vni tantùm homini, animalium prudentiſſimo, manus natura conceſſit, vt Ga-

Niſſen. de homin. opific. c. 8. & 9.

Galen. lib. 13. de vsu part. c. 1. Aristot. l. 4. de part. animal. c. 10.

lenus animaduertit, atque apud Aristotelem & Plutarchum, Anaxagoras, hoc ideo Nisseni opinione factum est, vt earum opera expeditior in nobis sermonis vsus efflorescceret; neque enim inter agendum supinæ, ac desides feriantur, aut loquentem adiuuant tantùm, sed loquuntur ipsæ per sese; ijs quando poscimus, vt ait Quintilianus, pollicemur, vocamus, supplicamus, abominamur, ijs gaudium, tristitiam, dubitationem, copiam, tempus, ostendimus. Hinc appositè apud Cassiodorum Italiæ Rex Theodoricus mutam appellat musicam, quæ ore clauso manibus loquitur.

Quintil. Instit. l. 11. c. 3.

Cassiod. variarum l. 1. ep. 20.

Sed dissidium ego membrorum, quod olim in Sacro monte Menenij Agrippæ sapientia conquieuit, rursus imprudenter exulcero; dum litem inter os, ac manum sero, manus orisque concordia, naturæ legibus iam diremptam. Conspirant etenim nobiles hæ humani corporis partes, animóque communem operam locant, ad retrusa cordis sensa communicanda; & os quidem administra vtitur lingua, manus verò calamum adhibet mentis interpretem; sed in dispari vtriusque munere, par est, aut eadem potiùs vtriusque consensio; vt si quis calamum linguam manus appellet, linguam verò oris calamum dicat, à sapientum virorum non sit opi-

nione discessurus. Neque hîc ego linguosos digitos, manúsque loquacissimas apud Cassiodorum, ac Cyprianum commemoro, hæc enim ad gestum referenda esse non ambigo; sed Homeri sententiam, atque Ægyptiorum documenta perpendo; ille enim pennata, siue alata oris verba, vt ori calamum adscriberet, nominauit; hi verò sermonem innuentes, linguam subtúsque manum pingere soliti sunt, vt Horus Apollo memoriæ prodidit; vtrúmque autem elegantissimè diuinus Psaltes copulauit cùm cecinit, *Lingua mea calamus scribæ velociter scribentis.*

Homerus passim.

In Hieroglif.

Psal. 44.

Quibus ita constitutis, quis mihi non iure succenseat, si oris iam profligata quæstione, non anquiram de manu; & quod de verborum coniectura ad perturbationes pernoscendas opportunè constitui, de styli præiudicio non exquiram? Hodiernæ igitur dissertationis argumentum sit, vtrum scribentium stylus latentes animi perturbationes prodere possit. quo in argumento, vt clariùs, vtiliúsque versemur, illud initio cum Clemente Alexandrino arbitror statuendum; perinde literatorum monumenta animæ partus vocari posse, ac filij, qui è parentibus procreantur. Hinc de libro furto surrepto, tanquam de filio latenter abducto Petrus Damianus sancti-

Clem. Alexandr. stromat. l. 1.

Lib. 2. epist. 6.

monia, & eloquentia clarus ingemiſcit, atque conqueritur; *Tulit librum meum, quem velut filium vnicum vlnis vterinæ dulcedinis amplectebar.* Cùm enim humana mens, rerum quas intelligit, induit ſimulachra, tunc verbum, quod ab ipſa nominatur, concipere à philoſophantibus dicitur. Fœtum verò tunc potiſſimum excludit, ac parit, cùm maximos inter ſtudiorum angores lucubrationes enititur: quæ vt originem ſuam cum fide repræſentent, eas menti quàm ſimillimas naſci neceſſe eſt. Quoniam autem infinita propemodum ingeniorum varietas, recondito Platonis commento fidem adſtruit, qui animarum alias auro, argento alias, ferro, plumbóque conflabat, inde etiam varia omnino ſunt, & inter ſe quandoque pugnantia, ſtyli, atque elocutionis genera, quorum vnumquodque de ingenio ſuo plurimum trahit: & quia non poteſt eſſe alius ingenio, alius animo color, vt grauis autor Seneca diſputat, inde neceſſariò conficitur, vt ſcribentis Stylus dictantis animi ſimilitudinem exprimat. Lapidem ſe Megaris vidiſſe teſtatur in Atticis Pauſanias, qui calculo vel imprudenter ictus, modulatè reſonaret, & fidium concentum, aut æmularetur, aut vinceret: Apollinis id beneficio factum putat, qui cùm cytharam ibi depoſuiſſet, lapis efficaci fidium conta-

Pauſan. lib. 1. ſiue in Atticis.

ctu sonum imbibit, opportunè reddendum. musicum sanè miraculum, quod fabulosum Ouidij testimonium comprobauit.

Ouid. Metamorph. lib. 8. init.

Regia turris erat vocalibus addita muris,
In quibus auratam proles Latonia fertur
Deposuisse lyram, saxo sonus eius inhæsit.

Ingeniosiùs fortasse, sine dubio veriùs scriptorum lucubrationibus eorum animos adhærescere ratione, vsuque decretum sanciente dicemus; ac rectè proinde ab styli conditionibus de auctoris moribus non insipienter conijci posse. Hoc nimirum indicio flagitiosos Arrij mores Sacrosanctus Nicenorum Patrum consessus deprehendit, iustéque compescuit. Cùm enim impudentissimus nouorum dogmatum concinnator, de rebus religionis nostræ grauissimis disputationem instituisset, Thaliam (sic enim Conuiuium suum, siue Crapulam inscripsit) Sotadico dicendi genere dehonestauit; cuius styli inuerecundam prorsus impuritatem tam acriter insectatus est, cum cæteris Athanasius at iustissima tanti consessus sanctione Arrij volumina proscripta sint. rem è Nicenæ synodi actis repetitam fusè persequitur Baronius Cardinalis in Annalibus immortalitate dignissimis.

De qua S. Athan. Oratione 2. contra Arri. Sozomenus l. 1. c. 10.

Baron. Annal. Eccles. tom. 3 ad ann. Christi 325.

Mihi sanè scriptorum monumenta diligentiùs volutanti, species illa ingenij latentis oculis

obuersatur, quæ sæpè à contemplatione operis, ad opificis animum perscrutandum incogitanter abducit. Adeste quæso animis, si placet, Auditores, & quoniam teneram anni pubertatem Maius explicauit, in collem molliter intumescentem secedamus, Sicularum ad Æthnam Virginum curas, florum prædatrices obseruaturi. quàm magno res molimine à Claudiano descri- bitur? post multa tandem,

Claudian lib. 2. de raptu Proserp.

——hæc lilia fuscis
Intexit violis: hanc mollis amaracus ornat,
Hæc graditur stellata rosis: hæc alba ligustris.

& ne degeneres tantùm puellas in id studium putemus incumbere:

Æstuat ante alias auido feruore legendi
Frugiferæ spes vna Deæ, nunc vimine textos
Ridentes calathos folijs agrestibus implet,
Nunc sociat flores, seseque ignara coronat.

Quid hìc agis Proserpina dum flores decerpis, flos ipsa iamjam à Plutone decerpendus? tam operosè coronam capiti plectis, diurnum decus, atque inter ipsas plectentis manus immoriens? nimirum puellam coronamento se prodit, nullis adhuc grauioribus curis obnoxiam, nihil de matris lacrymis, frugibúsque sollicitam; & ab imminenti sibi discrimine securam potiùs, quàm tutam. non longiùs abibo. Egregiùs morum

formator Plutarchus, cum Virginibus illis scriptorem comparat, cuius dictio fluxa, minuti lusus, digressiones ineptæ, affectatæ rerum descriptiones, nullum sine epitheto nomen, putida periodorum rotundatio, picturata elocutionis species, sine succo, sine sanguine; ac propterea subitò interitura. quæ omnia animum arguunt leuem, inconsultum, subsultantem, vanis rerum imaginibus addictum, formæ, quàm famæ amantiorem; quippe Helenam, quam bonam fingere se posse desperat, vsque ad fastidium ornat. Sed leuia tantùm persequitur, in mollia hactenus non prolabitur. apud Homerum Vlysses à Melantio deridetur, atque adeò impudentissimè verberatur, quod Plutarch. de Auditione.

Panis frusta petens, non enses, atque lebetes. Homer. Odyss. lib. 17.

ipsa emendicandi vilitate humilis, abiectíque animi mendicitatem patefaciat; quid de scriptore illo censebimus, qui elocutionem è triuijs compotabilibus, vt cum Apuleio loquar, mutuatur; metaphoras è carnificis manu extorquet, stylo suo iugulandas; imagines à popinis; à tonstrinis adagia; decorum à mulionibus; à caprarijs vrbanitatem petit? qui si poëticam maiestatem velit attingere, illam pedestri, ac planè vulgari loquendi genere deprimit; in inueniendo stolidus; in rerum ordine perturbatus; confusus

in partibus; in numeris dissolutus; ita sæpè durus, nullo vt accuratæ pronunciationis lenimento mollescat; plerúmque tam salebrosus, vt eadem carmina constantissimus lector secum repetere cogatur, ad rithmum aliquem, si fieri possit, eliciendum; semper tam abiectus nulla vt argumenti dignitate, aut etiam diuinitate consurgat? hunc autem lutulentum Parnassi fontium corruptorem, qui in tornando milio laboriosè desudat, ferendum putabitis, Auditores, si (quod Iulianus Cæsar in Eusebiæ encomio quæritur) opellarum fabricator ineptissimus, quasi vetus ille Myrmecides, audeat aduersus Phidiam, operum maiestate præstantissimum decertare? & tamen ita plerúmque contingit, vt sordidus quicunque plastes, qui ad homulorum statuas effingendas, argillam versans, manus infœliciter inquinat, continuò Prometheum audire; lutóque principi animum cupiat inhalare; quia nimirum ridiculo in labore penè animam exhalauit. Sed me per otium cum plebis buccinatore garrientem Trasonis nescio cuius paratragædiantis clamor de via cedere tantisper iubet: nullos hîc lictores video, qui fascibus turbam summoueant, ipse sibi Consul, lictor, vtinam & virga sit. Pulmonis vitio laborat miser, tam violenter anhelat. audin.

— bullatis

—bullatis vt mihi nugis Persius Sat. 5.
Pagina turgescat, dare pondus idonea fumo?
Iamdudum opinor, Auditores, prudenti cogitatione percipitis, quò collineet oratio mea. Phaleratas illas inflati scriptoris nugas exagito; qui vbi semel siue eloquentiæ, siue poëseos cœlum insedisse se putat (putat autem facillimè) nouus derepente Salmoneus, astra omnia strepitu concutit, & veluti è regio Apocalypseos Cap. 4. solio, fulgura tantùm, tonitrua, promicationes, ore tumidissimo crepat. nimirum fulgurare, tonare, totámque Græciam permiscere dictus est Pericles. Sapis vt video prælargæ follis animæ, & Cic. in Oratore. ad summum eloquentiæ apicem summa etiam celeritate peruenies, quia te ventus impellit. I fœlix non iam terræ, sed auræ pondus, & nouam nobis, alióque sub sole debacchantem dicendi facultatem para, tragicam, dithyrambicam, fanaticam: iam discimus exemplo tuo, quæ grãdis, quæ torosa, quæ lacertosa sit dictio. picturatas illas Tulliani oris delicias. eneruem, exanguémque orationem; orationem dico? cadauer potiùs Ciceronianæ orationis auersamur. Nullus nobis Virgilius est, Catullum lepido cum suo libello valere iussimus, cæteram Poëtarum, atque Historicorum turbam ne lectione dignamur quidem. Ita est, Auditores, animus ille contumax,

ideo tumidus, quia se ipsa plenus, inuerecundiam, quam in ingenij monumentis ostentat, etiam sibi reseruat in moribus; iratus omnibus, indulgens sibi, alienæ exprobrator inscitiæ, assentator suæ, temerè propria circumspiciens, antiqua superbè fastidiens; nam de recentioribus quid attinet dicere? nullum hactenus tantæ molis capacem, aut inuenit, aut reperit, cui arcanos ingenij thesauros cum dignitate committeret, & dubitamus adhuc vtrùm certa sit perturbationum coniectura, quæ à stylo repetitur? Seneca certè, si non optimus styli Magister, & artifex, probatus saltem morum censor, & arbiter, non singularis tantùm hominis, sed vniuersæ ciuitatis, aut sæculi mores orationis quadam veluti structura metitur. In Mecenatem præsertim inuehitur, virum ingenio quidem magno, sed quem maior fortuna pessumdedit, *Videbis*, inquit, *eloquentiam ebrij hominis inuolutam, & errantem, & lasciuiæ plenam; cuius verba cùm legeris, hoc tibi occurret, hominem esse qui solutis tunicis in vrbe semper incesserit; hunc esse, cui cùm maximè ciuilibus bellis strepentibus, & sollicita vrbe, & armata, comitatus hic fuerit in publicum, spadones duo, magis tamen viri quàm ipse: cuius verba tàm improbè structa, tam negligenter abiecta,*

Epist. 114. & 115.

Mox autem.

Et paulò post.

tam contra consuetudinem omnium posita, ostendunt mores quoque non minùs nouos, & prauos, & singulares fuisse. At verò M. Cato viuum illud infractæ virtutis simulachrum, diuinitus mortalitati concessum, vt quid contra ingruentem scelerum tempestatem posset vnius hominis virtus ostenderet; ille inquam Cato libertatis propugnator; supra omnem vitæ cupiditatem; cuius per vltimum, ac fortissimum vulnus libertas animam emisit, ne post libertatem Cato, post Catonem libertas viueret; exactæ quidem sapientiæ fuit, eloquentiæ verò eius, quæ res fortissimas deceat, vt Plutarchus est autor; elatæ, masculæ, propemodum asperæ; vt illius etiam loquendi genus morum censura crederetur. Alexandrum ferunt fortunatum è Macedonia bellatorem, & principem, Ilium aliquando florentissimam olim Asiæ vrbem venisse; hic dum antiquæ stragis monumenta, & maximi quondam imperij reliquias vltimas contemplatur, è ciuibus nescio quis speciosissimam è theca Paridis lyram, auro atque ebore interstinctam educit, eámque regio iuueni visendam offert, auersatus ille spectaculum militaribus oculis indignum, Achillis testudinem optare se dixit. Nimirum ad illam mollis amator, & procax fœminarum raptor nihil cecinerat aliud,

Plutarch in Catone minori.

Idem lib. 2. de fortuna, & virtute Alexand.

quàm amatorias nequitias, delicias, veneres; Achilles autem fortia, sub Centauri disciplina, Heroum facinora numerosè ad lyram decantare didicerat. Hunc autem animi magni sensum, quem sui semper similis Alexander Phrygibus obiecit, nunquam ab Hadriani carminibus imbibes, stylo marcido, nedum lasciuo compositis; nunquam ab elumbi, & tenero, & laxa ceruice legendo Neronis poëmatio, quod Persius exagitat, hauries. Musas Syrenis anteferendas ex hoc eodem loco iampridem monui; idem iterum, iterúmque vbi iam de stylo agitur, monebo. Syrenes enim comptos, lepidos, mollésque sermones interpretatur Theodoretus; Musas verò dictionem sobriam, compositam, grauem putat. cùm ergo plerúmque mores oratio proferat, & animi secreta patefaciat, cùm Messala stylo nitidus, & candidus præsetulisse in dicendo nobilitatem suam à Quintiliano dicatur; Cæsarem verò acutum, & concitatum eodem animo dixisse, quo bellauit, appareat; illiberalis planè animi sit, & penè dissoluti, ita sapientum virorum de se iudicia negligere, vt pessimus sit stylo, per stylum autem etiam moribus color; quòd si vsitato Poëtarum mendacio mores plurimum à stylo distare, nostris cupiditatibus blandientes dixerimus; illud nobis Cicero eleganter obtru-

Satyr. 1.

Quintil. lib. 10. Instit. c. 1.

Prope finem.

det, quod in oratione pro Cœlio legimus, *quantum à rerum turpitudine abes, tantùm te à verborum libertate ſeiungas.* Et vt domeſticum adhibeam teſtem, qui in hoc ipſo ſapientiæ capitolio, aureis inuectus eloquentiæ quadrigis, annis ſuperioribus triumphauit, Muretum virum diſertiſſimum audite.

Raro moribus exprimit Catonem
Quiſquis verſibus exprimit Catullum.

Atque hîc finis eſto, proxima autem diſſertatione de corporis cultu ad animos indagandos diſputabo.

De coniectura ex cultu corporis; & primùm de capillamento.

DISSERTATIO VNDECIMA.

CVRIOSA, nullíſque adhuc iudicum ſententijs explicata lis eſt, quæ de Gratijs (Charites Græci dicunt) inter veteres fabulatores agitata diutiùs, nunc etiam magna partium contentione recrudeſcit. De numero, aut nominum varietate non diſputo, quamquam in hac etiam quæſtione vſque adeò pugnantia à Mythologis memorantur, vt longè plures ſcriptorum de Gratijs opiniones, quàm ipſæ Gratiæ

quàm amatorias nequitias, delicias, veneres; Achilles autem fortia, sub Centauri disciplina, Heroum facinora numerosè ad lyram decantare didicerat. Hunc autem animi magni sensum, quem sui semper similis Alexander Phrygibus obiecit, nunquam ab Hadriani carminibus imbibes, stylo marcido, nedum lasciuo compositis; nunquam ab elumbi, & tenero, & laxa ceruice legendo Neronis poematio, quod Persius exagitat, haúries. Musas Syrenis anteferendas ex hoc eodem loco iampridem monui; idem iterum, iterúmque vbi iam de stylo agitur, monebo. Syrenes enim comptos, lepidos, molléſque sermones interpretatur Theodoretus; Musas verò dictionem sobriam, compositam, grauem putat. cùm ergo plerúmque mores oratio proferat, & animi secreta patefaciat, cùm Messala stylo nitidus, & candidus præsetulisse in dicendo nobilitatem suam à Quintiliano dicatur; Cæsarem verò acutum, & concitatum eodem animo dixisse, quo bellauit, appareat; illiberalis planè animi sit, & penè dissoluti, ita sapientum virorum de se iudicia negligere, vt pessimus sit stylo, per stylum autem etiam moribus color; quòd si vsitato Poëtarum mendacio mores plurimum à stylo distare, nostris cupiditatibus blandientes dixerimus; illud nobis Cicero eleganter obtru-

Satyr. 1.

Quintil. lib. 10. Instit. c. 1.

Prope finem.

det, quod in oratione pro Cœlio legimus, *quantum à rerum turpitudine abes, tantùm te à verborum libertate seiungas.* Et vt domesticum adhibeam testem, qui in hoc ipso sapientiæ capitolio, aureis inuectus eloquentiæ quadrigis, annis superioribus triumphauit, Muretum virum disertissimum audite.

Raro moribus exprimit Catonem
Quisquis versibus exprimit Catullum.

Atque hic finis esto, proxima autem dissertatione de corporis cultu ad animos indagandos disputabo.

De coniectura ex cultu corporis; & primùm de capillamento.

DISSERTATIO VNDECIMA.

CVRIOSA, nullísque adhuc iudicum sententijs explicata lis est, quæ de Gratijs (Charites Græci dicunt) inter veteres fabulatores agitata diutiùs, nunc etiam magna partium contentione recrudescit. De numero, aut nominum varietate non disputo, quamquam in hac etiam quæstione vsque adeò pugnantia à Mythologis memorantur, vt longè plures scriptorum de Gratijs opiniones, quàm ipsæ Gratiæ

quàm amatorias nequitias, delicias, veneres; Achilles autem fortia, sub Centauri disciplina, Heroum facinora numerosè ad lyram decantare didicerat. Hunc autem animi magni sensum, quem sui semper similis Alexander Phrygibus obiecit, nunquam ab Hadriani carminibus imbibes, stylo marcido, nedum lasciuo compositis; nunquam ab elumbi, & tenero, & laxa ceruice legendo Neronis poematio, quod Persius exagitat, hauries. Musas Syrenis anteferendas ex hoc eodem loco iampridem monui; idem iterum, iterúmque vbi iam de stylo agitur, monebo. Syrenes enim comptos, lepidos, molléſque sermones interpretatur Theodoretus; Musas verò dictionem sobriam, compositam, grauem putat. cùm ergo plerúmque mores oratio proferat, & animi secreta patefaciat, cùm Messala stylo nitidus, & candidus præsetulisse in dicendo nobilitatem suam à Quintiliano dicatur; Cæsarem verò acutum, & concitatum eodem animo dixisse, quo bellauit, appareat; illiberalis planè animi sit, & penè dissoluti, ita sapientum virorum de se iudicia negligere, vt pessimus sit stylo, per stylum autem etiam moribus color; quòd si vsitato Poëtarum mendacio mores plurimum à stylo distare, nostris cupiditatibus blandientes dixerimus; illud nobis Cicero eleganter obtru-

Satyr. 1.

Quintil. lib. 10. Instit. c. 1.

Prope finem.

det, quod in oratione pro Cœlio legimus, *quantum à rerum turpitudine abes, tantùm te à verborum libertate seiungas.* Et vt domesticum adhibeam testem, qui in hoc ipso sapientiæ capitolio, aureis inuectus eloquentiæ quadrigis, annis superioribus triumphauit, Muretum virum disertissimum audite.

Raro moribus exprimit Catonem
Quisquis versibus exprimit Catullum.

Atque hìc finis esto, proxima autem dissertatione de corporis cultu ad animos indagandos disputabo.

De coniectura ex cultu corporis, & primùm de capillamento.

DISSERTATIO VNDECIMA.

CVRIOSA, nullísque adhuc iudicum sententijs explicata lis est, quæ de Gratijs (Charites Græci dicunt) inter veteres fabulatores agitata diutiùs, nunc etiam magna partium contentione recrudescit. De numero, aut nominum varietate non disputo, quamquam in hac etiam quæstione vsque adeò pugnantia à Mythologis memorantur, vt longè plures scriptorum de Gratijs opiniones, quàm ipsæ Gratiæ

quàm amatorias nequitias, delicias, veneres; Achilles autem fortia, sub Centauri disciplina, Heroum facinora numerosè ad lyram decantare didicerat. Hunc autem animi magni sensum, quem sui semper similis Alexander Phrygibus obiecit, nunquam ab Hadriani carminibus imbibes, stylo marcido, nedum lasciuo compositis; nunquam ab elumbi, & tenero, & laxa ceruice legendo Neronis poematio, quod Persius exagitat, hauries. Musas Syrenis anteferendas ex hoc eodem loco iampridem monui; idem iterum, iterúmque vbi iam de stylo agitur, monebo. Syrenes enim comptos, lepidos, molléſque sermones interpretatur Theodoretus; Musas verò dictionem sobriam, compositam, grauem putat. cùm ergo plerúmque mores oratio proferat, & animi secreta patefaciat, cùm Messala stylo nitidus, & candidus præsetulisse in dicendo nobilitatem suam à Quintiliano dicatur; Cæsarem verò acutum, & concitatum eodem animo dixisse, quo bellauit, appareat; illiberalis planè animi sit, & penè dissoluti, ita sapientum virorum de se iudicia negligere, vt pessimus sit stylo, per stylum autem etiam moribus color; quòd si vsitato Poëtarum mendacio mores plurimum à stylo distare, nostris cupiditatibus blandientes dixerimus; illud nobis Cicero eleganter obtru-

Satyr. 1.

Quintil. lib. 10. Instit. c. 1.

Prope finem.

det, quod in oratione pro Cœlio legimus, *quantum à rerum turpitudine abes, tantùm te à verborum libertate ſeiungas.* Et vt domeſticum adhibeam teſtem, qui in hoc ipſo ſapientiæ capitolio, aureis inuectus eloquentiæ quadrigis, annis ſuperioribus triumphauit, Muretum virum diſertiſſimum audite.

Raro moribus exprimit Catonem
Quiſquis verſibus exprimit Catullum.

Atque hìc finis eſto, proxima autem diſſertatione de corporis cultu ad animos indagandos diſputabo.

De coniectura ex cultu corporis; & primùm de capillamento.

DISSERTATIO VNDECIMA.

CVRIOSA, nulliſque adhuc iudicum ſententijs explicata lis eſt, quæ de Gratijs (Charites Græci dicunt) inter veteres fabulatores agitata diutiùs, nunc etiam magna partium contentione recrudeſcit. De numero, aut nominum varietate non diſputo, quamquam in hac etiam quæſtione vſque adeò pugnantia à Mythologis memorantur, vt longè plures ſcriptorum de Gratijs opiniones, quàm ipſæ Gratiæ

ideo tumidus, quia se ipso plenus, inuerecundiam, quam in ingenij monumentis ostentat, etiam sibi reseruat in moribus; iratus omnibus, indulgens sibi, alienæ exprobrator inscitiæ, assentator suæ, temerè propria circumspiciens, antiqua superbè fastidiens; nam de recentioribus quid attinet dicere? nullum hactenus tantæ molis capacem, aut inuenit, aut reperit, cui arcanos ingenij thesauros cum dignitate committeret, & dubitamus adhuc vtrùm certa sit perturbationum coniectura, quæ à stylo repetitur? Seneca certè, si non optimus styli Magister, & artifex, probatus saltem morum censor, & arbiter, non singularis tantùm hominis, sed vniuersæ ciuitatis, aut sæculi mores orationis quadam veluti structura metitur. In Mecenatem præsertim inuehitur, virum ingenio quidem magno, sed quem maior fortuna pessumdedit, *Videbis*, inquit, *eloquentiam ebrij hominis inuolutam, & errantem, & lasciuiæ plenam; cuius verba cùm legeris, hoc tibi occurret, hominem esse qui solutis tunicis in vrbe semper incesserit; hunc esse, cui cùm maximè ciuilibus bellis strepentibus, & sollicita vrbe, & armata, comitatus hic fuerit in publicum, spadones duo, magis tamen viri quàm ipse: cuius verba tàm improbè structa, tam negligenter abiecta,*

Epist. 114. & 115.

Mox autem.

Et paulò post.

tam contra consuetudinem omnium posita, ostendunt mores quoque non minus nouos, & prauos, & singulares fuisse. At verò M. Cato viuum illud infractæ virtutis simulachrum, diuinitus mortalitati concessum, vt quid contra ingruentem scelerum tempestatem posset vnius hominis virtus ostenderet; ille inquam Cato libertatis propugnator; supra omnem vitæ cupiditatem; cuius per vltimum, ac fortissimum vulnus libertas animam emisit, ne post libertatem Cato, post Catonem libertas viueret; exactæ quidem sapientiæ fuit, eloquentiæ verò eius, quæ res fortissimas deceat, vt Plutarchus est autor; elatæ, masculæ, propemodum asperæ; vt illius etiam loquendi genus morum censura crederetur. Alexandrum ferunt fortunatum è Macedonia bellatorem, & principem, Ilium aliquando florentissimam olim Asiæ vrbem venisse; hic dum antiquæ stragis monumenta, & maximi quondam imperij reliquias vltimas contemplatur, è ciuibus nescio quis speciosissimam è theca Paridis lyram, auro atque ebore interstinctam educit, eámque regio iuueni visendam offert. auersatus ille spectaculum militaribus oculis indignum; Achillis testudinem optare se dixit. Nimirum ad illam mollis amator, & procax fœminarum raptor nihil cecinerat aliud,

Plutarch in Catone minori.

Idem lib. 2. de fortuna, & virtute Alexand.

det, quod in oratione pro Cœlio legimus, *quantum à rerum turpitudine abes, tantùm te à verborum libertate seiungas.* Et vt domesticum adhibeam testem, qui in hoc ipso sapientiæ capitolio, aureis inuectus eloquentiæ quadrigis, annis superioribus triumphauit, Muretum virum disertissimum audite.

Raro moribus exprimit Catonem
Quisquis versibus exprimit Catullum.

Atque hic finis esto, proxima autem dissertatione de corporis cultu ad animos indagandos disputabo.

De coniectura ex cultu corporis; & primùm de capillamento.

DISSERTATIO VNDECIMA.

CVRIOSA, nullísque adhuc iudicum sententijs explicata lis est, quæ de Gratijs (Charites Græci dicunt) inter veteres fabulatores agitata diutiùs, nunc etiam magna partium contentione recrudescit. De numero, aut nominum varietate non disputo, quamquam in hac etiam quæstione vsque adeò pugnantia à Mythologis memorantur, vt longè plures scriptorum de Gratijs opiniones, quàm ipsæ Gratiæ

Vide Senec. lib. 1. de benefic c. 3. & 4.

numerentur. Verùm ego illud cum multis anquiro, nudæ ne fuerint, an vestimentis ornatæ? & sanè Pausanias in Bœoticis à priscis siue fictoribus, siue pictoribus, Bupalo, Apelle, Pythagora Pariò, & Socrate Sophronisci filio indumento velatas affirmat, quod ex decori legibus factum ab illis fuisse ipsa ratio persuadet. Virgines nimirum sunt Gratiæ, atque ideo verecundæ, & frontis ad hominum conspectum satis infirmæ. Quid ergo illas oportuit vulgi oculis prostituere, cùm palam sit fœminam eadem opera cum veste pudorem exuere, induere petulantiam, nec amictu magis corporis, quàm omni virtutis ornamento nudari? At verò si amicitiæ, aut amicæ liberalitatis symbolum, lepidissimo Gratiarum commento, antiquorum sapientissimi excogitarunt, quid magis à veræ amicitiæ simplicitate alienum, quàm amici animum (quem nudum, apertúmque in familiari consuetudine, humanæ societatis genius exposcit) nescio quibus rerum inuolucris onerare potiùs, quàm ornare; vt non modò in amici oculos non incurrat, sed illum venari diligentia debeamus, inter vepreta, ac frutices tanquam in insidijs delitescentem? cur beneficia non candore minùs dantis, quàm grata accipientis voluntate commendata, ita orationis fuco, & phaleris ampli-

Pausanias lib. 9.

ficemus, quod à Iamblico, atque Isidoro ingeniosè dictum est, vt sub verborum potiùs fasce amici verecundia laboret, quàm beneficij fructu illius indigentia subleuetur? Nimirum hoc est Mercurium Gratijs copulare, quod Seneca detestatur. In vtramque igitur partem à scriptoribus multa dicuntur, neque is ego sum, qui vel nominis autoritate dirimere dissidium possim, vel offensionum desiderio fouere partium studia debeam; illud potiùs constanter, disertéque pronuncio, innocentiam nullo ad formæ lenocinium cultu, nullo ad virium efficacitatem ornamento indigere, sed nudam omnino, ac sine velo Iunones omnes Homericas, tum maximè Iouis cupiditatibus blandientes, virilis elegantia formæ superare. Vestes scilicet, & reliqua corporis ornamenta, quibus fatua multorum ambitio gloriatur, criminis pœna sunt, profligatæque innocentiæ supplicium, non ornatus. Testis est Adam primus ille humani generis proseminator infœlix, qui in amœno deliciantis naturæ viridario, quod diuina manus excoluerat, constitutus, rerum omnium princeps, nudus tamen, & inuestis conditori suo stetit, vna tantùm innocentia tectus, omni pallio densiore. Inuidit illi pretiosam nuditatem serpens à primordio versipellis, & mendax; atque vt illum innocentiæ

Lib. 1. de benef. c. 3. contra sentit. Plutarch. lib de Auditione.

veste spoliaret, diuinitatis paludamentum inani pollicitatione mentitur. Hinc ignoratam hactenus deceptus Adam exhorruit nuditatem; tum maximè cœcus, cùm primum videre se cœpit exutum; nec aliud criminis indicium fuit, quàm quod nouit esse se nudum. Hinc fortuita vestis ab arborum folijs quæsita. Occisæ scilicet innocentiæ cadauer obtegendum fuit, & serus iam obuelandus ex pœnitentia rubor, qui corpus asperserat. Cultum ergo corporis, quem innocentia non quæsiuerat, scelus inuenit, sed ne proditus semel flagitio pudor, nuditatem, quam ipse pudendam fecerat, abscondere tantùm velle videretur, etiam ornare constituit; sic vestis paulatim abijt in ornatum, & quod supplicium olim fuerat, gloria nunc putatur. Vniuersum siquidem elegantiæ choragium explicauit ambitio, quæ inter ipsa patrati criminis vestigia laudem quærens, ne nuda videatur, lasciua iam est. Ecquis ergo vestrûm, Auditores, dubitare iam poterit, vtrum ornatus corporis, scelere primum partus, mox impudentia auctus, inter indicia, quibus animus exploratur, referendus sit?

Age igitur, & mos ambitioni geratur, quæ quoniam theatrum amat, & elegantiæ suæ testes, non tam vniuersa confertim, quàm singula separatim curiosiùs indagari cupit. Ornatum

ego

ego à corporis cultu ita cum Tertulliano, robustæ eloquentiæ principe, ſtatuo ſegregandum, vt cultus idem ſit cum mundo muliebri; qui auro, & argento, gemmis, & veſtibus continetur; ornatus verò totus in capillorum, cutis, atque earum corporis partium cura ſit, quæ oculis lenocinantur, & immundus fœminarum mundus ab Afro doctiſſimo nominatur. Hæc autem vtriuſque diſtinctio deſumitur à Varrone: cui præclari Iuris non tam interpretes, quam autores Vlpianus, & Iulius Paulus adſtipulantur. cultu ergo corporis in aliam diſſertationem reiecto, de ornatu iam quæro, vtrum ex diuerſa capillorum cura, diuerſus etiam animi habitus colligatur.

Tertull. de habitu muliebri c. 4. alibi tamen confundit, vt obſeruat Pamelius ad c. 1. eiuſdem Tertull. de cultu fœmin.

Neque hic ego capillos in vniuerſum imprudenter accuſo, vel accuratè circumtonſos, vel moderatè promiſſos, vel ingenio ſuo flexos, quales in Circe ſua Petronius amabat. Noui etenim ab Auguſtino, viro doctrina, & morum ſanctimonia maximo dictum olim, capillos non ſuperfluè factos à Deo in humano corpore, ſed ad aliquod ornamentum, quod luculentiùs explicauit Ambroſius in 6. libro politiſſimi operis, in quo primam terrarum orbis molitionem eleganti ſtylo deſcribit: *Coma*, inquit, *reuerenda eſt in ſenibus, in ſacerdotibus veneranda, ter-*

Petron. in Satyr.

S August. in Pſal. 51.

Ambr. l. 6. Hexamer. c. 9.

ribilis in bellatoribus, decora in adolescentibus, in mulieribus compta, dulcis in pueris: tolle arboris comam, arbor ingrata est, tolle humani capitis capillum, tota pulchritudo flaccescit. à qua viri sanctissimi sententia non discessit Ouidius,

Ouid.l.3.de Arte amandi.

Turpe pecus mutilũ, turpis sine gramine cãpus,
Et sine fronde frutex, & sine crine caput.

Plutarch.in Apopht. & in Lysandro. vide Heliod. lib. 2. histor. Æthiop.

Quod adeò nationes olim, & bellicæ virtutis, & seueritatis laude florentes imbiberant, vt rigidus ille, ac plane ferreus morum formator Lycurgus, capillitium suis legibus consecrarit; vel ad augendam, si fortè in eam incidisset, formæ venustatem; vel ad timorem hostibus incutiendum, si deformis ac fortis militis caput ornasset: quod prudẽtis Legislatoris decretum à Lacedæmonijs ea mentis alacritate receptum est, vt quotiescúmque grande aliquod, expiandúmque illis periculum immineret, crines, & quidem diligenter, ex arte componerent. Mollem hanc, vt putabat, Lacedæmonum consuetudinem apud Herodotum mollissimus irrisit Persa; verùm vltimo propemodum exercitus excidio temeraria stetit irrisio. Cùm enim trecenti Lacedæmonij duce Leonida insessis Termopylarum angustijs, vniuersum Persarum exercitum quodammodo profligassent, patuit tunc feroces Lacedæ-

Herodot. in Polym. siue l. 7. c. 209. vide Synesii in Encomio Caluct. propè init.

moniorum animos nullo capillorum ornamento mollescere, nullis è speculo reiectis imaginibus elumbari. Nimirum in speculum quoties intuebantur, præstantium toties bellatorum simulachra cernebant, quo obiectu exacui virtus, atque inflammari solet. Quid multa? non sacerdotes, non Mænades, non Reges tantùm prolixè capillos excoluere, verùm præcipua etiam numina vetustatis, hac quasi diuinitatis appendice donata à viris eruditissimis legimus. Et Philostratus quidem Horas, Stesicorus Charites, Musas Simonides, Apollonius Venerem; Homerus Iouem, Apollinem Pindarus, Bacchum, Neptunum, Isidem, omnes, vario capillamenti genere decorarunt; vt mirum nemini videri debeat, si coma alicubi concordi populorum consensione nutriatur, cùm ad corporis ornatum efficax seruandæ ratio valetudinis accedat. Præclarè siquidem Medicorum princeps Galenus, & Galeno præstantior Aristoteles, caput sensuum, rationísque arcem, fœcundo pilorum veluti plantario naturam conseuisse testatur, partim vt affluxus humorum subrepentium nonnihil ebiberent; partim vt eo, quasi velleris tegumento aduersus aëris iniurias vteretur. Atqui vt vera sint omnia, de quibus hactenus disputauimus, non adeò tamen malè coërcitam

Vide Hadrian. Iun, comment. de Coma c. 3. & Philostr. ep. 16.

Galen. lib. 11. de vsu part. c. 14. Aristoteles de part. animal. l. 2. c. 14 & de histor. anim. l. 3. c. 10. & 11.

Vide Clement. Alex. Pædagog. l. 3. c. 11.

crinium luxuriem rerum natura constituit, nulli vt recrementitiam capitis segetem resecare, aut ad iustam moderationem liceat reuocare. Vnguenta verò, infecturas, discrimina, flexus, errores, & huiusmodi portenta mille, in quibus vel pectine, vel calamistro, vel acu luditur, tanquam sibi contumeliosa detestatur. Ex his ego eliciendam animi coniecturam aio. At comas vnguento perfundere consuetudo potiùs obtinuit, quàm luxus extorsit, vt de publicis moribus quærendum sit, si de odoratis capillorum guttis quæri velimus. Sit vt lubet, Auditores, epidemicos tamen morbos (qui vtinam calamitosæ tandem Italiæ reliquijs parcerent) non ideo pestilentes negamus, quia in populos impunè grassantur, & integras, florentésque prouincias depascuntur. Fuerit hæc sanè insana multorum licentia, verùm ea corruptis iam Asiatica intemperantia moribus inoleuit, vt Plinius est autor. Quòd si veterum monumenta consulere bona fide velimus, quos, oro vos, vnguentis delibutos describunt præter Trossulos, hoc est equites Romanos, vt Varro; Ebriosos vt Horatius; aulicum mancipium mollitie fractum, vt Agatius; mulierosum, aut luxu diffluentem, vt Martialis; Sardanapalum vt Maximus Tyrius. dicitur quidem à M. Tullio de Pisone, erant illi

Plin. l. 13. c. 3. Vide Clem. Alex Pædag. l 3. c. 3. Varro in sesqui-Vlysse Horat. l. 2. ode 11. Martial. lib. 3. epigr. 81. Max. Tyr. dissert. 19. lege præterea Aristippi dicta apud Senec. l. 7. de benef. c. 26. & apud Diog. Laërt.

compti capilli, & madentes cincinnorum fimbriæ. at quis tandem Piſo erat, de quo illa dicebantur? homo ſeu potiùs portentum hominis, vt alibi idem Tullius affirmat, vini, ſomni, ſtupri plenum, madente coma, compoſito capillo. Hinc Veſpaſianus Cæſarum decus, ne quam occaſionem corrigēdi diſciplinam prætermitteret, adoleſcentulum fragrantem vnguento, cùm ſibi pro impetrata præfectura gratias ageret, nutu aſpernatus, voce etiam grauiſſima increpuit, *maluiſſem allium oluiſſes*, literáſque reuocauit, vt Suetonius retulit in Commentarios. Suetonius. Tit. c. 8.
Quòd ſi monſtrorum ille domitor Hercules, qui terrarum orbem vindicando peragrauit, malorum hoſtis, bonorum vindex, terrarum, maríſque pacator, tandem apud Senecam tragicum,

——ſpolia depoſuit fera,
Crinémque mytra preßit, & famulus ſtetit,
Hirtam Sabaa marcidus myrrha comam:

Senec. Herc. Oetei. Act. 2. & Herc. fur. Actu item 2. ſcena vlt.

non ante tamen delicato vnguenti latice frontem imbuit, quàm illas tot portentorum triumphatrices manus degeneri labore dehoneſtaſſet; quàm ceruicem ſub cœli pondere irretortam, & penè ſideribus illatam, in amaſiæ ſinum laxam reclinaſſet; quàm infractum animi robur, & aduerſus nouercæ prorſus nouercantis iniurias contumax, amatorijs delicijs emolliſſet; quàm

depoſito Leonis exuuio Herculem exuiſſet; quā fœmineis blanditijs eneruatus, omnes prorſus virtutis igniculos extinxiſſet. Tunc verò quid ex Hercule illo priſco ſupererat, niſi Herculis figmentum, & larua? vt illum propterea muliebri obrutum indumento, exoticas etiam vnguentorum illecebras accerſiſſe crediderim, ne Hercules crederetur; & heroïcum Herculis nomen, titulóſque tot laboribus gloriosè quæſitos, marcenti cupidineæ vitæ otio effæminaret. generoſiùs ille, & ad maſculæ virtutis ſpecimen aptiùs, qui ante ſponſæ oſtium, nocte intempeſta ſollicitus, caput ſuum rore plenum, & cincinnos ſuos commemorat guttis noctium redundantes. At ego bene illum olere puto, qui nihil olet, inquit non nemo; nec odoratas ex Arabia merces, nec ſudata Aſſyriorum balſama, nec Sabæam myrrhæ opulentiam veneror. illud vota explebit mea, ſi comis iam albeſcentibus virides ſubſtituam, ætatique iam labanti nouitate coloris imponam. Sapis, vt video Lentine, & Medeæ, pigmenti huiuſcemodi repertrici, reparatrici Cleopatræ, voti reus litare iam potes. Salue mihi in ſenio iuuenis Lentine, immortalitatis aſſertor, elegantiæ reſtitutor, pulchritudinis inſtaurator, triumphator naturæ, artifex iuuentutis, ſenectutis amolitor, mortis vtinam fortunate

Cant. 5.

deceptor: ſed quàm vereor ne diuine de te vates diuinauerit,

Mentiris iuuenem tinctis Lentine capillis,
Tam ſubito coruus, qui modo Cycnus eras.
Non omnes fallis, ſcit te Proſerpina canum,
Perſonam capiti detrahet illa tuo.

Martial l. 5. epigr. 43. Vide Clem. Alex. l. 3. Pædagogi c. 3.

quàm timeo ne, quemadmodum anus Lucilij carminibus nobilis comas inficiens, ex Hecuba in Helenam opinionis errore, ſtultiſſimè commigrabat, ita tu ſtolide Paris fias è Neſtore, ſed ſola mentis leuitate Paris, nunquam graui morum temperatione, aut eloquentia Neſtor? an non Archidami Lacedæmoniorum Regis conuitium perhorreſcis, & te cum Cæo illo ſene procul ablegandum cenſes, quòd mendacium non animo tantùm, ſed etiam crine circumferas? Sed ætatem ego non mentior, at decorem; nec iamjam præcidendam vitæ telam, textricibus obnitentibus, redordiri placet. inexorabile per me decurrat Parcarum penſum; ſurda obdureſcant mortalium precibus fata; neceſſitatem ſponte ſequor, ne ab illa trahar inuitus. Verùm quid prohibet, quominus interea properata canities retardetur, & non tam annorum ſpatio, quàm curarum angoribus accerſitus ſenectutis color, rurſus artificio flaueſcat? cur tam citò integræ flos virilitatis emarceat? cur oris illa ma-

Vide Raderum ad lib. 4. Martial. epigr. 86. illi autem 28. & Turneb. lib. 25. Aduerſar. c. 17.

iestas, quam circumfusum capiti aurum amplificat, per summam crinis iniuriam contabescat? Superbissime mortalium, & in hoc venustatis cælo cometes infelix, non astrum; quid laciniosus, & perplutus auro capillus portendit, nisi regnum virtutis euersum, modestiæ iura violata, rationis lumen extinctum, confusa omnia, certum nihil?

Procop. lib. 1. de bello Persico.

Superbos Persarum reges, tradit Procopius, diuinitatem affectantes, ad Solis ipsius consanguinitatem, comæ radijs ostentandam, tenuissimis ex auro bracteis interpolato capillitio, Phebæo quodammodo diademate fulgurasse.

Orpheus.

At radijs similes solaribus vndique crines
Se fundunt humeros circum.

De Circe Solis nepote, Poëtarum antiquissimus Orpheus cecinit quondam. Vsque adeò non medicamentis, aut fuco, aut quod præcipit in originibus Cato, cinere caput aspersit ambitio, sed auro ad comam solare iubar mentientem, ad ornandam: tales Achilli crines, tales Memnoni Auroræ marito, & Oeneo Meleagri parenti fuisse Philostratus narrat. hæc autem auri commemoratio vbi de capite agitur, nescio quid mihi reuocat in memoriam, quod obseruari à vobis diligenter velim. In sacro Salomonis epithalamio sponsi, *Coma nigra, quasi corui* dicuntur; appositè.

Philostr. in Imag. & in Heroïcis.

Cantic. c. 5.

appositè. Laus enim capillorum hæc est apud multos sanè liberalis, qui rutilos Calidonijs, Gallis, Germanis, Getis, Arimaspis vltro relinquunt. Hinc de Lyco Romanus Lyricus,

Vide Pined. de reb. Salom lib. 6. c. 4. Hadrian. Iun. Comment. de Coma. c. 9.

Et Lycum nigris oculis, nigróque
Crine decorum.

Horat. lib. 1. ode 32. & ibi Lambinus.

hinc de Photide sua Lucius Apuleius, *Crinis nunc aurum coruscans in mellis lenem deprimitur vmbram, nunc coruina nigredine cærulus, columbarum collis flosculos æmulatur.* Atqui si niger quidem, at splendidus sponsi capillus numeros omnes venustatis absoluit, quî fieri potest, vt de eodem dicatur, *Caput eius aurum optimum?* anne idem est auro, & coruis color? & Hebræorum quidem Theologi cùm primis nobiles, (quorum sententiæ Hieronymus etiam, cælestis ille facundiæ torrens, subscribit,) eò rem trahere videntur, vt de regio capitis coronamento, auro gemmísque conflato intelligendum putent; quod & apud Theodoretum Symmachus, & vetustissimus sacri codicis interpres Aquila, & melleus sacræ eloquentiæ artifex Ambrosius, admirabili consensione confirmant. optime. sed num ego temerè facerem, si ea, qua par est animi demissione, tantorum Patrum placita veneratus, aliud ex ingenio comminiscerer, quod verbis diuini codicis magis accommoda-

Metamorphos. siue de Asino l. 2.

Cant. c. 5.

tum videretur? cùm ergo nuptiale illud canticum dramaticè à Salomone concinnatum, non tam regis maiestatem populis adorandam, quàm pulchritudinem sponsi, puellarum amoribus idoneam describat, quid nos in capitis auro coronam regiæ potestatis insigne quærimus, dum vel bracteolas, vel auri ramenta, vel nitelas crinibus ad ornatum interseri solitas habemus? & sanè Commodum Cæsarem, Lucium Verum, aliósque id generis delicias affectasse compertum est. Sed quod magis mirere, & ad rem nostram maximè facit, ipsi etiam equites Salomonis, Hebrææ flos iuuentutis ramentis auri capillum quotidie spargebant, vt ad solis aspectum, mutuos etiam ipsi è capitibus radios, in solem æmulo splendore regererent; ita in Hebræorum antiquitatibus testatur Iosephus.

Lamprid. in Vita Trebell. de Calig. Martial. lib. 5. epigr. 38.

Lib. 8. c. 2.

Sed dum fastidiosiùs ista commemoro, ecce tibi amabilissimus Cupidinis nepotulus, Veneris corculum, delicium Gratiarum, cuius crines præmulsis antijs, & promulsis caproneis ante ventulos, & pendulos auræ confundunt. Videas comam modò variè errantem, & solutam, sine lege in humeros ferociter eiectam; modò promissam quidem, sed scansilem, & in gradus infractam; nonnunquam in annulos calamistro contortam; semper acu compositè discrimina-

tam; nunc ad tempora vtrimque circumludentem; nunc cōtumacius intumeſcentē in globos,
O curas hominum, ô quātum eſt in rebus inane! Perſ. Sat. 1.

Duplex ego genus hominum inuenio, quod in vnum tamen coaleſcit, iſtiuſmodi crinium intemperijs addictum. feroculos neſcio quos adoleſcentulos, qui Martis filij vocari cupiunt; verùm illos ego arbitror è Venere procreatos; qui venuſtis enſibus alligati, omnes viarum angulos, angyportus omnes, amaſiarum domos, popinas, ganeas, terriculamentis, ac minis obtundunt; tantúmque ſanguinis lingua ab hoſtium præcordijs hauriunt, quantum ſudoris verè, ſub armorum pondere fatiſcentes eiectant. Quia tamen hi plerúmque amoribus contabeſcunt, alterum comatorum genus conſtituunt, ſedatum, & mite, & in pectendis, comendíſque crinibus operoſum. Nec iniuria glorioſulos illos milites; cum amatorculis hiſce leuiſſimis copulaui, nimirum oraculum illud eſt,

Militat omnis amans, & habet ſua caſtra cupido, Ouid. de arte.

horum autem acies crinibus conſtat, dum quiſque ſuas habet, vt inquit Ouidius, comptas in ſtatione comas; Sampſones ſcilicet ioculares, quorum in crinibus robur eſt. Vbi ergo amicarum præſertim vel imperio, vel ambitu ſerenda

sunt iurgia, coma prius ferociter quatitur, & reuocatur in vultum; inde quasi turbatis ordinibus proterue res agitur, & Parides loricati Spartanis capillorum minis hostes absterrent. Ast ego ab Æliano didiceram leones, quorum densior, & maximè crispa sit iuba, ignauos censeri, ac propè degeneres. Illud saltem constat apud omnes, cincinnos istos calamistro vibratos, Græciæ totius adagio, molles, ac meritorios arguere capillatos, quales Antochides, Tersandros, Antimacos, & Timarcos, profligatæ prorsus verecundiæ adolescentes fuisse, memoriæ proditur ab antiquis. Quòd si equarum petulantia, & fastus detonsa colli iuba deprimitur, vt apud Plutarchum, ac Plinium legimus; næ adolescentes illi optimè moribus, ac famæ consulent suæ, si pueritiæ nucibus, atque crepundijs abiectis, siluescentem capitis cæsariem, non è prisca consuetudine fluminibus patrijs consecrarint, sed virtuti, sapientiæque posuerint.

Ælian. de hist. anim. Lib. 4. c. 33.

Vide Hadrian. Iun. Com. de Coma. c. 4.

Plin. lib. 8. c. 42.

De coniectura ex hominum barba.

DISSERTATIO DVODECIMA.

IVDICIVM multitudinis à sapientibus frequenter exagitatum, vt multa sæpè afferat,

quæ viris prudentibus non probantur, quandoque tamen siue consilio, siue casu, tam appositè, cordatéque pronunciat, nihil vt maiorum gentium Philosophis de sapientiæ laude concedat. Parœmias hîc non commemoro, quæ vtcumque quotidianis vulgi sermonibus iam vulgares, vsuque contritæ, ipsis tamen Pythagoræ symbolis antecellunt, & aliquid semper è reconditioribus prudentiæ penetralibus ingerunt audienti. Vnum illud conuiciandi genus attingo, à ganeonibus in popinis, à mulionibus in stabulis, à lupis in fornicibus, in angyportis à lenis, in tonstrinis à tonsoribus, à vectoribus in tabernis, ab omnibus vbique vsurpatum, quo aliquis per contumeliam hircus nominatur. Vestris sit honor auribus, amicorúmque capitibus, Auditores, dum hircum auditis. Huiusmodi tamen contumeliæ nomen non heri natum, aut nudiustertius, sed à prima vsque antiquitate repetitum, mirum quantum efficacitatis habet, ac virium, ad impudentis, obscæni, sordidi tum petulantiam, tum illuuiem exaggerandam. nescio tamen qua plebis imperitia factum sit, vt post hirci appellationem, cornua liberaliter pullularint; quasi cornutus ille satis naturæ ingenio non esset, nisi cornutus à conuiciatore diceretur. Vxorem lepido Ausonij epigrammate nobilem, me- Auson. epigr. 10.

cum, si placet, in memoriam reuocate. Hæc cùm venenum marito propinasset, quod nimis tamen lentum, ac minùs ad interimendum efficax experiebatur, vt scelere scelus augeret, venenum veneno addidit, ipso nimirum nocendi studio innocens; nam vitam fortunæ beneficium restituit immerenti, quam coniugis veneficium propemodum ademisset; posterioris siquidem veneni vis, prioris malignitatem obstupefecit, ac retudit; illudque tandem παράδοξον extitit, vt duplici grassante lue penitus conualesceret is, qui vna tantùm sæuiente perierat; & secunda veneni propinatio veneficam absolueret, quam veluti homicidij ream prima damnauerat; & noua demum flagitij repetitio antiqui fieret sceleris obliteratio. ita in rem nostram video cecidisse, cùm ad hirci contumeliam inconsiderata cornuum accessio facta est: prioris enim conuicij turpitudinem honestissimum cornuum additamentum non secus aboleuit, ac si aquas veneficib corruptas vnicornis expiasset. Cùm enim cornua non in prophanis minùs, quam in sacris literis potentiæ imperijque symbolum sint, quid malùm, multitudinem impulit imprudentem, vt ignominiam coronaret, vmbrásque infamiæ, hoc quasi gloriæ radio illuminaret; cùm radium, atque coronam rectè cornibus explicari, Ægy-

Vide Gorop. Becan. in Hierogl. lib 13. fol. 206. & deinceps & Delrium in Adag. sac. sæpè, & ad c.2. Thren. Ierem & in commut. in Hypol. Senec. fusius Lauretum in silu. Allegor. V. Cornu.

ptiæ ſapientiæ interpretes arbitrentur? Nam ſomniorum ego deliramenta, ab Artemidoro primùm, mox etiam à Cardano infeliciter excogitata, ad dormiturientes libenter ablego; cùm præſertim ſi hæreamus in cornibus, Alcem peregrinum nobis animal, & Ceruos, longè hircis antecellere manifeſtum ſit; quod amœnus in primis ætatis noſtræ ſcriptor obſeruauit. Sapientiùs ergo, mea quidem ſententia, & ad rei naturam accommodatiùs, priſci loquebantur, qui probroſam hanc hirci appellationem in barbam reijciebant. Hinc Plautinus ille in Pſeudulo ſycophanta. Alex. Paſſonus.

Heus tu qui cum hircina adſtas barba, reſponde quod rogo.

nec inſulsè in Iulianum deſertorem ſcommata à Conſtantij familiaribus iaciebantur, cùm & purpuratam ſimiam, & Græcum literionem, & quod ad rem maximè facit, capellam, vt Marcellinus eſt autor, non hominem appellabant. Ammian. Marcell. lib. 17.
Hoc autem contumeliæ genus ab Antiochenis deinceps in ſe paulò intemperantiùs vſurpatum, præclaro illo volumine, quod Antiochenſe, ſiue Myſopogonem inſcripſit, eleganter eſt vltus: in quo hircinam quidem ſibi barbam eſſe diffiteri non poteſt; verùm ad maſculam muliebris ornatus negligentiam conuiciū ingenioſè detorquet.

Videtis opinor pro ſapientia veſtra quid agam, Auditores, neque enim præclaram virilis elegantiæ appendicem, quà tum à fœminis, tum à ſemiuiris naturæ beneficio ſegregamur, in honeſtiſſima concione traduco, & barbæ deſperationem amo, quod tantopere Satyricus auerſatur: verùm hominis moribus, ac perturbationibus capillorum indicio proxima diſſertatione patefactis; oraculum nunc demum conſulo, quod in barba tripodem ad reſponſa collocauit. Fatidicam ergo barbæ doctrinam vobis audientibus enarrabo, veſtrorum ægritudines animorum ex vniuſcuiuſque barba certo diuinaturus. Nec ludicrum à me ſuſceptum diſputationis argumentum, ad fallendos inclementiſſimæ tempeſtatis æſtus aliquis argutetur, nam ſeriò, & prorſus philoſophicè agimus. Halicarnaſſenſes de rebus dubijs conſulturos, Mineruæ ſuæ ſupplicare ſolitos tradit Herodotus, & ab ipſo Numinis antiſtite euentuum indicia ſolerter aucupari. Nulla hic cortina, nullæ quercus, nulla carmina, nec vox quidem vlla. Vnam ſacerdotis barbam, oculo nunquam conniuente, contemplabantur. Si ergo infœliciter caſura res erat, de qua ſcitabantur oraculum, tunc enimuero, vt in luctuoſis fieri ſolet, in immenſum ſuccreſcens barba promittebatur ad pectus, quaſi tragicum doloris

Lib. 1 & 8. ſiue Clio, & Vrania.

doloris ſyrma, aut ferale minacis ſideris capillamentum. In eo vmbroſi veluti nemoris ſquallore mœrebat enthuſiaſmus, euentuum ſcilicet commiſeratione perculſus. At verò ſi omnia, è percontantis ſententia proſpera pollicebatur numen, ecce tibi de repente ſilueſtre illud vaticinij fruticetum ſponte depaſcitur, & fato ipſo tonſore, barbula exilit acuminata, conciſa, arguta, diuinacula, omni motacillæ cauda mobilior. Si ergo Halicarnaſſæis de rebus & euenturis, & longè poſitis barbam cum fructu licuit interrogare, cur idem mihi non liceat, de perturbationibus animi, quæ hominem tam intimè contingunt, anquirenti?

Libuit hîc ingenio aliquid permittere, nec omnia ad hiſtoriæ fidem exigere, quamuis quis fidem ab Herodoto tanquam à reſte requirat?

Illud igitur initio ſtatuamus: ſi ſua permittantur naturæ iura, ad vtilitatem ſimul, ornatúmque barbam mortalibus attributam cenſent ſapientes viri. Duplex autem compendij genus ex vſu ipſius elicitur: cum enim inter corporis recrementa à medicis numeretur, eorum etiam opinione excreſcentem illum humorem exugit, qui dentes alioquin inficere, ac labefactare potuiſſet; faciem verò omnibus cæli iniurijs expoſitam ita tuetur, vt nec nimio ſolis ardore torreatur, nec aſperitate hiemis obrigeſcat, nec ventorum inclementia feriatur. Hinc Æſculapium artis medicæ vel præſidem, vel autorem,

promiſſo barbitio fictum à veteribus fabularum interpretes opinantur. Verùm ambitiosè ne iſta dicanrur à Medicis, an potiùs ex arte, non diſputo; illud libentius cum morum magiſtris animaduerto, admonere nos barbam officij, & ab omni leuitatis, ac effœminatæ turpitudinis ſuſpicione reuocare. Hinc Diogenes, & Lacon ille percelebris, barbam geſtare ſe dicunt, vt ſe viros eſſe ſubinde recordentur: vt ſecum autem, tanquam cum viro agendum ſibi cæteri, vel hoc vno barbæ præiudicio putent, apud Arrianum Epitectus ſerio profitetur. Præclarè ſiquidem Theodoretus, nuces nobis relinquendas, & ſeria capeſſenda tacito barbæ documento teſtatur. De illius autem ornamento quid dicam? tam multa paſſim in hanc ſententiam ab auctoribus congeruntur, ſiue ſacris, ſiue prophanis, vt diutius in obuio, peruulgatóque argumento verſari, hominis ſit ingenio, atque otio turpiter abutentis. Conſulantur in Problematis Ariſtoteles, Galenus de partium humani corporis vſu, Alexandrinus Clemens in Pædagogo, Auguſtinus in Ciuitate, Lactantius, Quintilianus, Plutarchus, Artemidorus, omnes: ego Poliphemum teſtem dabo, delicatulum illum amaſium Galateæ, vnoculum Veneris puſiunculum, glabrum Charitum delicium, de

Lib. 1. c. 16.

Lib. 4. de prouid.

Ariſt. ſect. 10. probl. 17. Clem. Alex. lib. 2. Pædag. c. 3.

quo iam amatore, & omnis elegantiæ, quæ nymphæ animum prædari poſſet, architecto, diſertè canit Ouidius,

Iámq; tibi forma, iámq; eſt tibi cura placendi, Metamorphoſ. l. 13.
Iam rigidos pectis raſtro Polipheme, capillos,
Iam libet hirſutam tibi falce recidere barbam,
Et ſpectare feros in aqua, & cõponere vultus.

is inquam ne puellæ, quam deperibat, teneritudo, immanem illam barbæ ſiluam ſecuribus excindendam exhorreſceret, pulchritudinis ſuæ ſuſcepto patrocinio ita perorat;

Nec mea quod rigidis horrent denſiſſima ſetis
Corpora, turpe puta: turpis ſine frondibus arbor,
Turpis equus niſi colla iuba flauentia velent:
Pluma tegit volucres, ouibus ſua lana decori eſt:
Barba viros; hirtæque decent in corpore ſetæ.

Si naturæ igitur ius ſuum conſtare velimus, vt decet, ipſius potiùs ingenium, atque ſapientiam admirabimur, quod ad ornatum ſimul, & præſidium humani corporis, ſubtiliſſimi operis artificium machinata eſt. Verùm quoniam non vno ab omnibus ſtudio excolitur barba, peruidendum nobis pro inſtituto diligenter puto, vtrum hæc in barba componenda varietas, varias item arguat animorum propenſiones; an ab erudita potiùs tonſoris leuitate proficiſcatur. Ne

autem dissertationem meam minutatim, & velut in frusta concidam, vt barbam plerique solent, de ijs tantùm nunc dissero, qui vel Pygmeos à Photio memoratos imitantur, qui se denso promissóque barbæ vellere circumuestiunt: vel genas ita per otium expoliunt, atque deplumant, vt ne pilus quidem illis boni, & verecundi adolescentis supersit in facie. Atque ijs sanè qui lanificium vultu exercent, diductóque liberaliter, & inculto barbitio genas inumbrant, setas quidem semper in mento video, sensum in mente plerúmque non video. Aut enim fœdissima sunt, & sordibus deuota capitula, quæ illuuie, situ, pedore pascuntur; aut atroci animo, ac truculento; aut affectatæ demum grauitatis captatores: nunc si libet pauca de singulis. Cynicos memorant, lutulentos illos è sterquilinio philosophos, sola scilicet sapientiæ lacerna malè vestitos, cætera seminudos, ad reliquum corporis squalorem oppidò fœdum, barbæ etiam illuuiem addidisse. Hinc Cosmum describit Martialis,

Phot. Biblioth. in Ctesia de rebus Indicis.

Cum baculo, peráq; senem, cui cana putrísque
Stat coma, & in pectus sordida barba cadit.

Lib. 4. epigram. 53.

nec elegantior apud eundem Linus,

Cuius liuida naribus caninis
Dependet glacies, rigétque barba,

Lib. 7. epigram. 94.

Qualem forficibus metit supinis
Tonsor cyniphio Cilix marito.

& ego quidem dum in Lanarios istos incogitanter offendo, messores auidè quæro, ad segetem demetendam, quæ vtinam odiosam hanc annonæ caritatem, aliquando laxaret. Ammianus verò venustissimus inter Græcos epigrammatum concinnator, huiusmodi barbam ad abigendas muscas peniculum appellauit: ingeniosè, sed pro rei dignitate, ieiunè. Neque enim muscas abigere, animalculum immemor, & illico impudenter rediturum, tantæ barbæ amplitudinem, ac maiestatem decet; cùm illas præstet vniuersas occidione delere. In Carnarijs tabernis illud aliquando obseruasse me, summis præsertim in caloribus, memini: manipulum varijs quidem ramusculis, sed filice præsertim ex arte compingunt: hunc verò aut guttis mellis interlitum, aut lacte leuiter aspersum, aut vnguine delibutum, ad muscarum aucupium sparteo filo suspendunt. aduolat statim stolidum animal, & cibo non tantùm vescitur, sed indormit. Lanius interim manipulum muscis frequentem diripit, & inuolutum sæpiùs ad parietem allidit, muscarum strage non minus miserabili, quàm secura: huic ergo carnificinæ barbam intemperanter effusam, magno vtique compendio, desti-

Vide Athen. lib. 15 c. 5. Deipnosoph

Lib. 2. Anthol. cap. de philosophis.

narem, nam vt denſus, olidúſque vultus ſudor, puluere, ac ſordibus in vmbroſis illis latebris penè concretus, barbam ſatis perfundere non poſſet ipſe per ſeſe: ipſa tamen inter veſcendum, iuris alieni appetens, ſui retinens, quas non euocaret ex intima Apulia muſcas, per otium interimendas? ô te ſemper, & in grauioribus etiam negotijs magis ſtolidum Domitiane, qui muſcarum cæde, inter cæſareas animi tui ſollicitudines relata, neſcio quem ſtylum ad eas ſingillatim configendas, configendus ipſe adhibuiſti; cùm vnica vnius Cynici barba omnem exhaurire muſcarum populum poſſes. Sed parum idonee de barba hactenus egimus, quæ vt muſcas vel abigere poſſit, vel etiam perdere, beſtiolas tamen alias mirabili fœcunditate progignit, & nutrit, cuius rei teſtis eſt paulò ante laudatus Ammianus, qui lanoſam illam Cynici ſyluam
Loco cit. φθειρῶν, οὐ φρενῶν ποιητικὴν appellauit. Sed nimis fortaſſe ſcurriliter in ſordibus volutamur; verùm dum turpiſſimam Cynicorum illuuiem pro inſtituta diſceptatione deſcribimus, aurum, electrúmque loqui, purpurato, aut byſſino ſermone non poſſumus. Quid autem ſi primi nominis Principem eadem prope de ſe publicè fatentem, & quidem edito libro produxero, an indecorè cum Auditoribus meis egero, quod ea comme-

morauerim? Accipite ipsissima Iuliani desertoris verba, quæ de barba sua, iracundè facetus, Græcè ad Antiochenses effudit; nos Romanè ad Romanos referemus. *Pediculos in ea discurrentes persero, tanquam feras in silua neque longè edendi, aut bibendi mihi potestas est; cauendum enim est ne pilos vnà cum pane imprudens deuorem.* Hæc autem, qui degeneri, fœdáque sapientia sic toleret, vt etiam gloriam quærat in sordibus, an non animum ad omnem humilitatem prorsus abiectum induisse censebimus? Sed hoc etiam vitæ genus à viris militaribus instituitur. esto. incultum quidem, atque ab omnibus penitus delicijs abhorrens vitæ institutum ferociores animi consectantur: atque vt pædorem aliquando, sitúmque æquo animo patiantur, illum tamen nec amant, nec studiosè conquirunt. Impexus igitur efferatorum capillus erit, & barba prolixior, confusa potiùs, & inconcinna, quàm sordida. Publium Rullum pestem, ac facem Romanæ Reipublicæ cogitate. Hic truculentus Agrariæ legis propugnator, & princeps, quonam corporis habitu, qua vultus acerbitate denunciare omnibus vim tribunitiam, ac minitari Reipublicæ videbatur? Tullium audite florem, medullámque suadæ; iam designatus alio vultu, alio vocis sono, alio in-

In Mysopog.

cessu esse meditabatur: vestitu obsoletiore, corpore inculto, & horrido, capillatior quàm ante, barbáque maiore. nimirum eleganter, ac verè,

Hispida mẽbra quidẽ, & dura per brachia seta
Promittunt atrocem animum.

à doctissimo Iuuenali dictum est. Hinc Centurionum hircosa natio appellatur à Persio. Hystricem narrat Plinius ex herinaceorum genere animal, apud Indos, & Afros naturæ prouidentia spina contectum; huic longiores aculei sunt, & cùm intendit cutem missiles, quibus ringentium ora canum transfigit, & longiùs etiam iaculatur,

Plin. l. 8. c. 35.

——stat corpore toto
Silua minax, iaculísq; rigens in prælia crescit
Picturata seges.

Claudian. poëmatio de hystrice.

mox autem:

——totúmque per auras
Euolat excusso natiuum missile tergo,
Et consanguineis hastilibus asperat armos,
Militat omne feræ corpus.

Hominem cum Hystrice, si per vos licet, conferam, Auditores, ferocem quidem illum & moribus agrestem, sed tùm maximè furiosum, cùm iracundiæ stimulis efferatur. Omnis siquidem ornamenti, cultúsque corporis incuriosus, barbam non tam alere videtur, quàm implicare; eam tamen rebus ita exigentibus exacuit, &

quodam

quodam quaſi horrore vibratam in hoſtes eie-ctat; nec temerè cum hyſtricis aculeis implexam, aſperámque hominis barbam compono. Venuſtè ſiquidem Calpurnius Siculus,

—pallidus alter In Bucol.

Venit, & hirſuta ſpinoſior hyſtrice barba.

Charontem cruda, ac viridi ſenectute inferni fluminis nautam deſcribere, cùm vellet maximus Poëtarum, vt ea quæ animarum portitorem decet feritate, crudele numen obarmaret, incultam illi barbam, atque in pectus prodigè promiſſam attribuit:

Portitor has horrēdus aquas, & flumina ſeruat Virg. 6. Æneid.
Terribili ſqualore Charon, cui plurima mento
Canicies inculta iacet.

atque huius ego cymbula auſpicato tranſuectus, ad alteram diſſertationis meæ partem, tanquam ad littus appuliſſem, niſi profundum philoſophi neſcio cuius multipléxque barbitium, ſuo pondere cymbæ impetum retardaſſet; Accipite rem feſtiuè, hoc eſt Luciani ſtylo deſcriptam. Promiſcua mortuorum turba ad Acherontis ripas effuſa ſtabat; orans, & vlterioris ripæ deſiderio tendebat manus, ſi quando poſſet flumen Charontis beneficio tranſmittere. Perluſtrat ille ſingulos curioſè, ſarciníſque ad lancem reuocatis, omnia prorſus abijcienda ſeuerè Lucian. Dialog. mortuorum.

denuntiat, causatus nauiculam, & paruam, & cariosam, quæque sub pondere non tam gemere, quàm fatiscere, summo cum omnium discrimine posset. Peram igitur, & baculum in paludem Menippus abiecit; Charmoleus Megarensis (cuius osculum vnum duobus talentis constitit olim) pulchritudinem, comam, labia, cutem denique exuit omnem; Lampichus Geloorum Tyrannus cum imperio crudelitatem, fastúmque deposuit. Damasias athleta coronas, & carnem, Crato diuitias, & trophæa in littore reliquerunt. Ad philosophum ventum erat, qui vt inscitiæ, contentionum, âmbitionis, perplexarum quæstionum, censum maximum attulisset, illius tamen barba negotium in primis Charonti facessit; qui Mercurium intuens, *Barbam,* inquit, *hanc, Mercuri, deponat, grauem equidem, & hirsutam, vt vides; capilli sunt trium minarum ad minus.* Bipennem igitur expedit Menippus, scaláſque nauales reclinat, atque iis superposita barba resecatur, & proijcitur in paludem. Quid agis infelix Charon? vsque adeò ne dura te exercent fata, vt stipem extrema etiam in senectute emendicare laboribus velis, nec fortunæ erga te genium agnoscas? an non hodie è paupère obscuri fluminis nauta, in Argonautam euasisses, si vellus illud aureum, è philosophicæ

pecudis abrasum mento, tuos in vsus auertisses? sed nimirum lethæo flumini consecranda fuit, vt Sperchio quondam Achillis cæsaries, nunc etiam hircosa philosophastri canicies. Agnosco eruditam barbæ sectionem, tuúmque ingenium osculor, & admiror; apud amicos, id est apud manes, primam scilicet barbam Philosophus posuit amicitiæ tesseram sempiternæ. Nimirum ita est Auditores, grauitatis, atque sapientiæ apud antiquos argumentum fuit barba promissior. hinc Socrates à Persio barbatus magister appellatur. Pers. Sat 4. init.

— barbatum crede magistrum
Dicere, sorbitio tollit, quem dira cicuta.

Celebre est Herodis Attici hominis elegantissimi dicterium, in laniferum huiusmodi seueritatis artificem: nec immoror in re notissima; cùm etiam repertus inter Athenienses orator sit, qui Rex barbæ ideo diceretur, quòd omnes non tam eloquentiæ splendore, quàm barbitij cultu, ac longitudine superaret. Quàm sæpè tamen vanitati, & arrogantiæ lucus hic sacratur inceduus? quàm frequenter in pluma illa superbia nidulatur? Apud Gellium l. 9. cap. 2. noct. Attic.

Sed arctiùs ego, quàm vellem, pilosis barbæ laqueis implicatus, quocumque me verto, nodos adstringo: quos igitur soluere non possum, violenter effringam; cùm præsertim aliquid bre-

uiſſimè diſputandum ſuperſit de ijs, qui diuerſa penitus graſſantur via, & barbæ non tā luxuriam depaſcuntur, quàm radices excaudicant. Mirum eſt tonſoris, hac in re ludentis, ingenium. σφηνοπώγωνες olim in Comedijs Luciani teſtimonio dicebantur, qui barba in aculeum efformata, & ad cunei ſpeciem effiƈta, vulnus quodammodo hoſtibus intētabant. Nitidos hodie videas quorumdam vultus, qui cùm volſellæ, vel raſuræ beneficio implumes omnino ſint, tenue tantùm barbæ veſtigium, aut lineam potiùs relinquunt, quàm inſitiuam iures, locóque natam non ſuo: minacius alijs ſuperior barbitij circulus in lunæ cornua tenuatur, quæ feruntur in oculos: cum ſemiuiris alij ſatis impudēter de genarum leuore contendunt, illos vtinam cæteris etiam corporis partibus, aut æmularentur aut vincerent. Penelope olim caſtiſſimi exempli vxor, ad improba procorum vota differenda, curáſque fallendas ſuas, quidquid texebat interdiu, noƈtu retexebat. *Homines* reperias inter peƈtinem, ſpeculúmque ſic poſitos, inquit optimus morum formator Seneca, vt illis apud tonſorem multæ horæ tranſmittantur, dum decerpit ſi quid proxima noƈte ſuccreuit; dum de ſingulis capillis in conſilium itur, dum diſieƈta coma reſtituitur, &c. Quis autem iſtorum eſt, qui non malit Rempu-

De breuitate vitæ cap. 12.

Epiſt. 117.

blicam turbari, quàm barbam suam? qui non sollicitior sit de vultus sui decore, quàm de salute? qui non comptior esse malit, quàm honestior? Dum barbam isti vellunt, aut intervellunt; dum labra pressius tondent, & abradunt, an tibi videntur Reipublicæ negotijs distineri, aut in commune consulere?

O curas hominum, ô quātum est in rebus inane? Pers.Sat.1.

Has autem formæ præstigias, qui sectantur, næ ego illos in Sardanapali gynecæum amandandos existimo; vbi monstrosæ mancipium voluptatis, erasa barba, & pumice læuigata inter mulierum greges delituisse à Ctesia, in rebus Persicis memoratur. quid enim tam implacabiles cum rerum natura exerces inimicitias, quòd te genuerit virum; idque vnum diligenter curas, vt degeneres in mulierem? quàm turpis, & probrosa est morum ista peruersitas? quàm pudenda, & detestabilis metamorphosis, quæ vel Tiresiam, vel Heliogabalum deceat? Maiores nostri, Viri sapientes, portentum hostijs omnibus expiandum, solo habitu mentiri mulierem arbitrabantur, & tu mihi vultus glabritie, mentique leuore omni fœmina delicatior, monstrum non eris, peculiari procuratione dignissimum? Quòd si Romani vel ipsam Venerem barbatam coluerunt, cur tu Cupidinis Nepotule formæ elegan- Macrob. Satur.l 3. c.8.Gyrald. de Dijs Gentium synt.13.

tiam in diſcrimine verſari putes, ſi attributam diuinitus hominibus barbam non euellas, & omnes è vultu tuo virilitatis caracteres inducas? Atque hìc finis eſto, ne oratio omni barba profuſior prolixam in me humanitatem veſtram intercidat.

De coniectura ex veſtibus.

DISSERTATIO DECIMATERTIA.

NIMIRVM hoc etiam nobis ad miſeriarum cumulum deerat AA. vt mortales quærulum genus, alienas voluptates per imprudentiam ſibi verterent in ſupplicium; & quaſi præſens ætas nullas nobis calamitates ſuppeditaret, exacta retro ſæcula reuocarentur, quæ luctus noſtros, cõparatione ſemel amiſſæ, nec in poſterum rediturae fœlicitatis, augerent. Vſque adeò ingenioſè mœroris cauſas opinionis artificio elaboramus; vt ſi maligna fortunæ ſæuientis ceſſaret induſtria, auerſus tamen naturæ genius temperare à rerum acerbarum commentatione non poſſet. Hinc lamentabiles eorum voces, qui aliena tempora inuidioſè commendant, vt ſua turpiter criminentur; in eo non tam calamitoſi, quàm calamitate digniſſimi, quòd miſerias non reperiũt,

ſed inueniunt; nec imminentes timent, ſed retrahunt fugitiuas; humanæ infelicitatis fabri potiùs, quàm teſtes. Quotuſquiſque enim eſt, qui ſi paulò diligentiùs antiquorum monumenta verſauerit, ijs ſubito ad exagitandos æui ſui mores non abutatur, & tritum illud Ciceronis identidem non vſurpet, ô tempora, ô mores. Ex hoc inſcitiæ fonte tam illiberalis, & putida apud linguæ vtriúſque ſcriptores, aurei ſæculi commemoratio dimanauit, vt Saturni tempora verè ferrea, ſtyli delicijs inauraſſe, & truces efferati ſæculi voluptates Muſarum lenocinijs emollire ipſi videantur. Sed fuerit hæc ſanè Poëtarum labes, à quorum contubernio ſemper veritas exulauit; at quonam animo ferendi ſunt ij, qui cùm fœdiſſimis vltro ſcelerum maculis inquinentur, Adami leuitatem accuſant, & primum illud innocentiæ tempus, quod moribus exprimere non laborant, inanibus fatiſcentis animi clamoribus appellant? Nimirum impotentis animi cupiditates, ſub rationis imperio coërcere ipſi non poſſunt, quia manus Adam non continuit olim ab vetitæ arboris præda; nec vitæ ſanctimoniam repræſentare poſteritati licet, quam in primo ſtatim mundi naſcentis exordio conſtat interijſſe: funeſta ſcilicet nocentiſſimæ fœcunditatis arbor, poma diuinitatis præiudicio damnata, mox

ſerpentis afflatu corrupta, Parentibus obtulit; quorum veneno vix dum nata humani generis innocentia, in ipſis deliciantis naturæ hortis extabuit. Quid ergo, an non ſtare tibi licet, quia ſemel lapſus eſt Adam? Tempora illa ante primorum hominum cladem beatiſſima, virtutis ingenio reparare te poſſe deſperas? Reparabo, inquit non nemo, & quoniam primum admiſſi ſceleris indicium veſtis fuit, quæ nudis hactenus primorum hominum corporibus iniecta diuinitus, flagitij illos admonuit, & pudoris, ego veſtimenta deponam, & purum illum, ac ſimplicem naturæ candorem, ſine fuco, ac fallacia, ita mortalium oculis ingeram, vt originis omnes ſuæ recordentur, & veſtem veluti criminis teſtem ſimul, atque ſupplicium perhorreſcant. Audiſtis, Viri clariſſimi, proiectam nebulonis inuerecundiam. ita perditè poſt Cynicos Pelagiani nugantur, & Adamitæ, tum antiquiores duce Prodico delirantes, tum recentes Anabaptiſtarum filij, & Lutheri nepotes; qui quoniam innocentia ornare animum non audent, corpus ipſum, & animum nuditate dehoneſtant. Impudentiſſime mortalium, an tibi etiam phrenetici Septentrionum filij ad claſſica coniurati veniunt, vt olim Theodoſio venti cæteri militabant? nullas ne cæli inclementis iniurias, in aſpero

De his omnibus vide Tab Chronogr. Gaulter. præſertim ſæcul. 2. c. 33.

aſpero illo Germaniæ tractu pertimeſcis? num gentilis patriæ ritus te adhuc de matre rubentem, in torpentia gelu flumina demerſum, ad omnem immaniſſimi ſideris aſperitatem obdurauit? Atqui vt Ceneus ſis nullis Neptuni beneficio vulneribus obnoxius, aut Talus ære à Vulcano fabrefactus, aut Achilles fatalibus Stygis vndis ablutus, ita in corpus tuum voluntas, & ratio dominatur, vt nulla tibi turpitudo metuenda ſit, niſi eas corporis partes, ab hominum conſpectu maturè ſubducas, quas in aperto beſtijs tantùm, hoc eſt tuis ſimilibus animantibus, natura proſtituit? Atque duplex hæc ratio eſt, cur veſtis poſt miſerabilem innocentiæ caſum mortalibus data ſit; verecundia videlicet, ac tutela; ornatum his addidit, paulò pòſt etiam ſuperbiam adiecit, humanæ mentis incogitantia, vt diſertè Tertullianus affirmat. Quod ego vbi pau- Tertull. de pallio c. 3. & 4
ciſſimis probauero, tum verò quaſi iam ſatis proluſum ſit, diſputationem illam aggrediar, vtrum ex corporis veſtibus conijcere de perturbationibus animorum poſſimus; quæ quoniam multiplicem veſtimentorum luxuriam, luculenta argumenti varietate videtur æmulari, totum hoc diſputationis genus in partes ita diſtribuam, vt de ſordibus hodierna diſſertatione quæratur.

Sub ipſa igitur huius vniuerſitatis initia veſtis

mortalibus data est. Neque enim audiendi sunt ij, qui prima mortalitatis sæcula tàm propè à belluarum vita abfuisse fabulantur, vt non tam homines, quàm ferina hominum simulachra nobis obtrudant. omitto hìc decantatas sæpiùs naturæ dapes, nullo gulæ artificio conditas, glandium pabulum, & aquæ pocula profluentis, in quibus primigeniam humanæ vitæ fœlicitatem Poëtæ posuerunt; ne scilicet à sue, quem libidinosis moribus exprimebant, in victus etiam ratione homines discreparent; at de vestium vsu quid comminiscuntur? Egregius sanè Latinitatis artifex Lucretius; & qui inter Poëtarum deliramenta philosophum audit, hæc habet,

Lucr. l. 5. *Nec dum res igni scibant tractare, neque vti*
Pellibus, & spolijs corpus vestire ferarum,
Sed nemora, atque cauos montes, siluásque colebant,
Et frutices inter condebant squallida mēbra,
Verbera ventorum vitare, imbrésque coacti.

At contra Plato grauior, vt opinor, omni Poëtarum testimonio autor, à mortalium vetustissimis ait in Protagora, belluas cædi solitas, non vt earum tantùm carnibus vesceretur, verùm etiam vt pellibus tegerentur: qui vestium cultus ex pellibus ita apud nationes ferè omnes inoleuit, vt apud Strabonem Indorum philosophi,

Strab. l. 11. Geogr.

apud Hieronymum in epitaphio ad Nepotianum Scythæ, apud Propertium Romanæ Curiæ Senatores pelliti dicantur; Hieron. epist. 3. ad Heliodor.

Curia prætexto, quæ nunc nitet alta Senatu,
Pellitos habuit rustica corda Patres. Propert. l. 2. eleg. 1.

Hinc quadruplicem bestiarum vsum in Tusculanis suis Tullius agnoscit, ad vescendum scilicet, ad agrorum cultum, ad onera subuehenda, ad hominum denique corpora vestienda: cuius rei origo vltima in Deum ipsum referenda est, quem Adamo, vxorique eius tunicas pelliceas fecisse diuini codicis monumenta testantur. & sanè vt cætera omnia sapientissimè. Semel enim à primis humani generis parentibus diuini imperij legibus violatis, in alium quodammodo terrarum orbem ab amœnissimo voluptatis viridario vtérque pellendus, iam tum aduersus cæli sæuientis iniurias muniri debuit: & quoniam excusso rationis iugo sentientis animi facultates seditiosè tumultuari iam cœperant, ne incompositus corporis motus, quam impudentem nouitatem Augustinus appellauit, modestiam omnem labefactaret, indecens tum primùm nuditas visa est; & vestium indiga. quod insanæ superstitionis assecla, hoc est nugacissimus Iudæorum sapiens Eliezer, animaduertens, causam quamobrem vestis inuenta sit, stolidè inge- Hæc omnia obseruauit Perer. lib. 6. in Genes.

niosus excogitauit Iudæa cæcitate dignissimam. Primorum hominum carnem vnguium soliditate concretam fuisse ait; sed cutem illam duriorem, post lapsum à Deo illis detractam ariolatur; cuius deinde loco opportunè substituta sit vestis. an non corneas habuit fibras, qui hominum carnem ex osse compegit? qui miserrimos Marsyas crudeliter excoriauit, vt eos propria nudatos pelle aliena vestiret? qui non tam nudos exhibuit, quàm cruentos, vt Deo lanienam impius exprobraret? qui suam cerebri, orísque duritiem in Adami transtulit pellem, vt pudorem, quem ipse impudenter mendax exuebat, facti pœnitens Adamus indueret? Sed procul hinc recutitorum facessat inscitia. Vestis igitur & tempore antiquissima, & vsu necessaria est. vtrum autem multiplex illius vsus varias etiam animi ægritudines ita prodat, vt verax à vestibus, ad eliciendas perturbationes pateret via, hoc tandem diligentiùs quærendum est. Verùm non longè abierimus, Auditores, tum sacris, tum prophanis literarum testimonijs apertè docemur, animi latentis indicia, tam perspicuè per corporis vestes erumpere, vt dum membra indumentis ornamus, nudare spectatoribus mentem quandóque possimus. *Amictum corporis, & risum dentium & ingressum hominis enun-*

Ecclesiastici c. 19.

ciare de illo in Ecclesiastico sancitum est. Et sanè si totius conuersionem Imperij sub Andronico iuniore ex sola vestium mutatione coniecere sapientes viri, vt Gregoras testis est; cur odorari aliquid, quod ad animum pertineat, è corporis indumento non liceat; cùm animæ diuersorium corpus sit à natura constitutum, è cuius ornatu, ac supellectile, de hospitis conditione possumus non tàm conijcere, quàm iudicare? Præclarè hanc in sententiam Plato in Teetheto, cùm enim hominem liberaliter educatum cum eo conferret, qui ingenuo cultu caruerit, vbi notas ad discrimen inter vtrùmque constituendum idoneas explicasset; tum illud egregiè addidit, eos qui ingenuè aptéque vestem induere nesciunt, nunquam Deorum, atque fortunatorum hominum vitas rectè celebraturos; vt non immeritò apud Lucianum in libris de historia conscribenda, primum illiberalis hominis indicium ab indumentis, cultúque corporis desumatur. Sacerdotis olim apud Iudæos vestis, multiplici opere discriminata, totius præsertim fuit terrarum orbis imagine luculenter inscripta; vt quicumque in illam oculos curiosè conijceret, rerum hanc vniuersitatem nullo negotio contemplaretur. Allegorias hoc loco non persequor, siue Philonis in vita Mosis, siue Hieronymi in Epistola ad Allegor. in Leuit. l. 3. c. 15.

Beda de tabernac. l. 3. c. 3. & deinceps. Clem. Strom. l. 3.

Fabiolam, siue Bedæ, Vgonis, & Alexandrini Clementis. illud in rem meam accuratè considero, vnumquemque nostrum mundi minoris, hoc est sui ipsius, imaginem in vestibus circumferre, vt ex diligenti illarum contemplatione, quantus quantus est animus prodeat, & sub aspectum cadat. Hinc elegantissimo ingenio Sappho (vtinam moribus perinde compositis, atque carminibus nobilitata) subrusticam versibus suis Andromedam apud Athenæum, eo potissimum nomine deridet, quòd vestem componere ex modestiæ præscripto nesciret,

Athen. l. 1. c. 56.

Moribus quædam male docta prorsus
Rusticis, mentem fouet, atque mulcet,
Quæ talos nescit sinuosam ad imos
Ponere vestem.

quo in argumento plura à veteribus congerit idem, qui cœnas tàm lautè sapientibus instruxit Athenæus. Hoc igitur constituto, libero fidem meam, & è sordido primùm cultu coniecturam paucis attingo. Qua super re varias autorum, pugnantésque sententias otiosè non colligo: siue enim huiusmodi cultus negligentia ex quadam honoris omnis dispicientia oriatur, vt in magni animi viris oriri solet; siue ex eo, quòd à rebus humanis auulsus animus in sola mentis pulchritudine conquiescit; vt eorum plerumque mos

est, qui diuinitatis contemplationi diutiùs adhærere; siue demum quòd grauioribus quis distractus curis, de minuto corporis ornatu magnoperè non laborat; animum semper indicat excelsum, actuosum, grauem, & nunquam leuioribus occupatum. At verò vbi hæc omnia desiderentur, quæ aut virtus sunt, aut cum virtute coniuncta, sordes corporis animi sordibus ex æquo respondent, & auaritiam, socordiam, arrogantiam arguunt. Vberior est, vt videtis, disputationis seges, quàm vt breuissimo, quod superest ad dicendum, spatio colligi possit. Rem igitur ita moderabor, vt duplex tantùm hominum genus, in pari vestium neglectu dispar; & vel moderationis cupidissimum, vel ambitionis maximè studiosum oratione describam. Nec leuior illorum cura videri cuipiam debet, qui virtutis studio in vestium negligentia diligentes, tum maximè venerabili se squalore pretiosos, vt de Apollonio ait Sidonius, arbitrantur, cum obsoleto, tritóque corporis cultu elatæ fastum mentis edomarint. Ardua quippe res est innatam elegantiæ cupiditatem radicitus extirpare; omnes enim opulentiæ, ornatúsque splendore perstringimur; & quoniam animæ pulchritudo, quæ post corporis scenam latet, mortalium oculis vsurpari non potest, extimam saltem illius

Epistolarũ l. 8 epist. 3. ad Leonem.

imaginem, in vario corporis instructu contemplamur. Qui sanè amor elegantiæ corruptæ mentis, hoc est læsi, conturbatíque iudicij; aberrantis, & delusæ rationis indicium à Chrysostomo dictus est. Tam altè autem in hominum animis licentiæ lenocinio, támque impotenter insedit, vt fortissimorum alioqui Regum mentes, illecebra ambitionis infregerit. Neruosè siquidem de fortunato Macedonum principe Tertullianus, *Vicerat Medicam gentem, & victus est Medica veste; triumphalem cataphractem amolitus, in captiua sarabara decessit; pectus squamarum signaculis disculptum, textu pellucido tegendo nudauit; anhelum adhuc ab opere belli, & vt mollius ventilante serico extinxit.* Hinc factum sapienter simul, ac sanctè est, vt à primis vsque Apostolorum temporibus, quicumque inito melioris vitæ consilio religiosos ritus profiteri vellet, à vestium mutatione nouum instituti genus auspicaretur, & pro molli, ac florida, quam exuerat, vilem, asperámque indueret, colore subfuscam, nec à sordibus expurgatam. ita disertè post Areopagitam Dionysium, Chrysostomus, Hieronymus, Paulinus, & in Trullo Synodus prodidere. Nec aliorsum spectauit vnquam erudita, & grauis Tertulliani de pallio declamatio, siue enim à toga ad pallium, cùm primùm

Lib. de pallio c. 4. verum Macedonem excusat. Plutarch. orat. 1. de fort. Alex.

Dionys. de Eccles. Hierarch. c. 6.

primùm Christianis sacris initiatus est, ille transierit; vt luculentus in Eusebium scriptor, vtinam etiam pius, opinatur; siue tum demum, cùm inter Romanæ Ecclesiæ mystas adlectus est, quod doctum virum sensisse video; vestis certè genus ab Philosophis vsurpatum adhibuit, humile, despicatum, beatorum hominum opinione deforme. Hinc ad Rusticum Monachum Hieronymus, *Sordidæ*, inquit, *vestes candidæ mentis indicia sint*. Hinc sanctæ illud prodigium solitudinis Hilarion, saccum, quo semel fuerat indutus, nunquam lauans, & superfluum esse dicens munditias in cilicio quærere, alteram tunicàm non mutauit, nisi prior penitus scissa esset. Has autem non Herculei Leonis, sed veræ virtutis exuuias, hoc innocentiæ sagulum, sanctitatis hoc paludamentum, omni serico gloriosius, quis in sinceræ demissionis atque modestiæ argumenta non vocet? Tondeant alijs oues Milesij, arbores pectant Seres, Tyrij tingant, Phryges insuant, intexant Babylonij; vera morum sanctitas centone suo inuoluta, omnem principum luxum, vel respuit, vel proculcat. atque vt suas soli maculas non inuideat (quibus mortalium oculis, mundo iam senescente spectabilior apparuit) honestissimis in sordibus volutatur. Quod ego libentiùs hoc loco commemoraui, vt

Hieronym. in Vita Hilar.

acerrimus Christiani nominis hostis. Eunapius contumelias suas in se ipsum recidisse ringatur; & Poëticum hoc est plenissimum inanitatis Rutilij Numatiani caput, suas sibi resorbeat iniurias, quas in viros sanctissimos Capraria insulæ incolas impudenter euomuit,

Numat in Itinerar.

Squalet lucifugis insula plena viris.

& alibi:

Infælix putat illuuie cælestia pasci,
Séque premit sæuis sæuior ipse Deis.

Aliud ergo genus hominum superest excutiendum, ambitioni deuotum, arrogātiæ saginatum, inuerecundiæ sacrum, ipsa impudētia impudentius, quod affectat, Sidonio teste, *De vestium discretione superbiam, nitore pompam, squalore iactantiam.* Vidit hoc apud Laërtium Socrates, terrestre illud oraculum, qui Antisthenem conspicatus in publicum scissa, tritáque abolla prodeuntem, video, ait, per scissuram pallij tui vanitatem: quem irrideret etiam apud Arrianum Epitectus, Stoïcorum cæteroqui princeps, hoc est consanguineus Cynicorum: quare acutissimus rerum æstimator Aristoteles, in morum doctrina, inter arrogantiæ latentis indicia, substrictas, & obsoletas Lacedæmoniorum vestes numerauit, à Xenophonte commemoratas; & à comico Platone in Legatis irrisas. Possem hîc

Laërt. l. 6. vide Cæliũ lib. 13. c. 13. lect. antiq.

Aristot. l. 4. Eth. c. 13. Xenoph. in lib. de rep. Laced. Plato in Legatis.

Tianæum Apollonium præstigiarum artificem solertissimum, Sydonij verbis exhibere, inter epulas abstemium, inter purpuratos literatum, concretum, hispidum, hirsutum, assidua vanæ laudis venatione defatigatum magis, quàm longis licet peregrinationibus exhaustis, de via fessum. Sed à Pythagoræis abstinere orationem libet. Iterum te appello Diogenes philosophe doliaris, in foro domiporta, in meridie noctiluca. Descende tandem è cœlo illo tuo ligneo, quod versas, vt scurrilitatis intelligentia; quod insides, vt astrum dicacitatis canicula; & tuam tandem nobis siste diuinitatem, in terram, vt ais, à superis ablegatam, ad hominum proteruiam increpandam. illam aperte intuebimur opinor, nam nulla vestium nube circumfusa, sua tantùm nuditate se tegit; nec conniuere ad illustre spectaculum mortalium oculus poterit, cùm radios tuos lutum, & sordes hebetarint. Age igitur sodes, & per licentiam istam tuam, dic oro canis, aut latra: quorsum tua hæc vestium fœditas, quorsum illuuies, pædor, ac lutum? Homulum vobis fingite, Auditores, tam lutulentum ac turpem, vt illum paulò ante ex argilla factum à Promethæo existimare possitis. Hìc indecorè seminudus; lacinijs vndequaque pendentibus: calceo vel hiulco, vel detrito, vel etiam nullo; fractis

Sydon. l. 8. epistolarũ epistola 3. ad Leonem.

Vide Ælian. var. histor. l. 9. c. 34. & 35.

pallioli vmbilicis; gallericulo prorsus informi, & instar argolici clypei hinc inde perfosso; nihil è toto amictu sibi integrum reseruauit, quo verecundiam (virginem scilicet ad aspectum hominum frontis infirmæ) tantisper obuelaret. An quia, vt inquit ille, è nubium scissuris puriùs renidet sol; & manus ex odoratis pellibus integumenta ideo findimus, quia omni pelle pretiosior ex annulo adamas faces vibrat? Video quid agas homule superbia tumulente: tumor ille animi quo disrumperis, solida contineri veste, sine tuo dolore non poterat; illam idcirco findis in partes, vt erumpat ambitio. Nec Platonis thoros lutulento calcares pede, nisi te transuersum ageret arrogantia, qua obcæcatus omnia infra te posita existimas, nec virtutis tuæ fastigio comparanda, sed ne puris quidem pedibus contingenda putas. At nos, homines scilicet diuinaculi, sordes istas ab animo in corpus ita credimus redundasse, vt plures tamen, ac densiores tibi reseruaris, pauculis tantùm, ac leuioribus foras ad specimen deriuatis. Nimirum turpitudinum officinam circumfers Diogenes, dolijs omnibus ampliorem. Ita est, Auditores, nouo ambitus genere, vt ait Quintilianus, adorationem miseria captamus, & in sordibus aurum quærimus, in nuditate delicias, in contemptu super-

Diogen. Laërt. l. 4. mihi pag. 381.

biam, in moderatione iactantiam. Ne tamen à Caribdi fugientes, impingamus in Scyllam, de exquisita nimium vestium elegantia in posterum differemus.

De eodem argumento.

DISSERTATIO DECIMAQVARTA.

CVM multa sunt, quæ admirabilem Reginæ Vrbium maiestatem, ipsa reliquiarum magnitudine testantur, tum infinitus ille statuarum populus, qui fortuito è ruderibus, quasi è Romæ visceribus effossus, Romani populi censum auget, priscorum loquitur amplitudinem temporum, æternitati, sepultis etiam marmoribus consecratam. Sæuierit, vt libet, in solidiora Vrbis ornamenta, vel ætatis iniuria, vel immanitas barbarorum; deiecta semel statuarum multitudo, inter ipsa sepulchreta renascitur, & nouam in hortis coloniam transcribit; vt siluæ tum demum suo consule dignæ sint, cùm Deorum, Consulum, & Cæsarum simulachris distinguuntur. Siluestrem ego statuarum nobilitatem, frequentia non arboribus imparem, dum sedulo in Principis viridario contemplarer, ægrè admodum discrimen inter Apollinem, ac Musas suas;

Senatorem inter, ac militem; inter hominem demum, atque numen constitui posse iudicabam, nisi me vestium varietas hærentem in vultuum similitudine monuisset. Neque hìc Plautinas fabulas aduoco, siue Amphitruonis, & Sosiæ; siue Sosiclis, & Menæchmi. Illud tamen constanter affirmare ausim, in statuis recensendis, cognitionem ferè omnem à vestibus esse sumendam. Ita Philosophum pallio; tribonio Sophistam; Matronam stola; militem sago; toga Senatorem; Adolescentem prætexta; paludamento Cæsarem; atque vt Anacreon canebat olim, Parthos thiara distinguimus. Impulit me in hanc sententiam planè volentem Luciani cæteroqui delirantis autoritas; qui Hermotimum Stoïcorum, si non principem, certè proximum principi, hoc nomine reprehendit, quòd rectè philosophantes habitu mundiore omnibus notescere prædicaret; cùm eam statuarum esse non philosophantium indagationem arbitraretur; quarum illæ habitu ferè elegantiores essent, quas aut Phidias aliquis, aut Alcamenes, aut Myron, ad pulcherrimum absolutæ formæ archetypum expressisset. Verùm ego qui ad animorum perturbationes deprehendendas vestium indicium adhiberi posse, superiori dissertatione probaueram, si Luciano aduersus Hermotimum firma

Lucian. in Hermot.

conſtet autoritas, cauſam per imprudentiam prodidi, & mentis leuitatem meæ exſibilandam Auditoribus propinaui. Quid ergo? an homines ego cum ſtatuis, hoc eſt cum lapidibus lapideus ipſe compono? An ſaxea Deucalionis prodigia comminiſcor, dum mortalium durum genus, lapidoſa ſatione proſeminatum, non tueor modò, ſed reparo? an iura mihi diuinitatis vindico, dum Abrahæ filios è lapidibus ſuſcitandos impudenti molitione ſuſcipio? faceſſat inuidia AA. nullis hìc præſtigijs ingenij laſciuientis abutimur. Candidè ac ſine fuco, vt decet ingenuos, in propoſita quæſtione verſamur. Quia tamen in ſuſcepta ſemel ſententia obſtinatè tuenda tam contumax ipſe non ſum, vt aliorum de me iudicia non reformidem, age ſi placet, & eorum qui contra ſentiunt argumenta, non tam timidè declinemus, quàm retundamus diligẽter. Aiunt ergo, nullum me precium operę vnquam eſſe facturum, dum indumenta corporis ad animi cultum traho; quoties enim in corporis nuditate animus ornatum ſuum à virtutibus mutuatur? quoties à luxu veſtium nobilis ſapientiæ genius vltro exulat, & non hominem, ſed cadauer hominis auerſatur, quod quaſi paratum libitinæ, in proprium funus ornari videt, vt Hieronymus loqui ſolet? quoties & afflantis, & reflantis for-
tis, quæ-

tunæ ſcenam idem animus implet, nullo blandientis choragio contumax, nulla ſæuientis fœditate deiectus, ſemper excelſus, ac ſui compos, virtute inuolutus ſua, dum nuditate corpus veſtit inopia, omni indumentorum pretio maior, dum auro gemmíſque Solis regiam, hoc eſt animæ domicilium, vel communis patriæ conſuetudo, vel ratio maieſtatis exornat? Reuocate mecum in memoriam præclarum illum Græciæ peregrinatorem, qui prudentiam, ac rerum vſum ab deſidibus fugientem, per mille dixerim terræ, maríſque naufragia, in portum eduxit, & ſapientiam nullo precio venalem, mendicitate redemit, Vlyſſem intelligo. Hic ſeminudus, illuuie obſitus, pædore conſumptus, mentem illam magnorum operum molitricem, & Troianorum excidio fatalem, ad emendicandam ſtipem neceſſitatis ingenio conuerterat. hunc autem conſpicatus è coniectorum grege neſcio quis, & inter obſoleti pallioli rimas vafritiem hominis odoratus, an non circumforaneum ex eorum numero nebulonem exiſtimaſſet, qui platearum angulos fraudibus fabricandis idoneos obſident; & ad inuſitatum loquendi genus, ſub famis, & infamiæ præceptis informati, hac veluti pudendæ militiæ teſſera, per vrbis regiones ſtationeq; ita diſponunt, vt ſi minùs furto

iocularem rempublicam amplificare contingat, dolorem vrgeant, mox etiam prece conficiant. Hinc corrogata vtcumque pecunia, in ærarium, hoc eſt in popinam infertur; & inter probroſa ebrietatis verba, quaſi inter conceſſa triumphalis licentiæ iurgia, deſperati pudoris ſycophanta coronatur; quòd opimas videlicet de triumphata ſimplicitate manubias Lavernæ ſuſpenderit; ſuſpendendus olim ipſe, & Deo Furcillo litaturus. Et tamen hic idem eſt inter Græcos principes conſilio inclytus, Mineruæ ſapientiæ præſidi ab Homero datus in clientelam, qui non ita multo poſt elegantiùs indutus, quaſi cum pannoſo centunculo mortalitatem exuiſſet, par ſuperis Nauſica iudice viſus eſt. Si ergo vna veſtis mutatione, miſerabile fortunæ ludibrium Vlyſſes in Deos penè à Poëta refertur, quid mihi coniecturam obtrudis è veſtibus ad ægritudines animorum eliciendas? Præclarè Platonicorum venuſtiſſimus Tyrius Maximus, Diogeni peram, & baculum Socrati non adſcripſit; quod cum illis etiam Sardanapalo mollior, atque infœlicior eſſe potuerit, cùm Ariſtippus è contra purpura indutus, & delibutus vnguentis, nihil Cynico de temperantia, modeſtiáque conceſſerit. Pythagoras certè in purpura, Socrates in lacerna, cum thorace Xenophon, cum palliolo

Dissertat. 17.

Sinopensis, populos in admirationem sui rapuere. at sub quàm dispari cultu, vnum, atque idem omnibus fuit studium philosophiæ? Quòd si animum æstimas ab indumento, cur non equum empturus, phaleras accuratè consideras; vtrum operosè cælata sint fræna, quàm aptè fucentur ephippia, quod iamdudum vetuere sapientes viri, post Socratem Seneca, Macrobius, & Apuleius? Quid si vestis virum non tam declarat, quàm facit, nec tam quid sit, quàm quid videri quisque velit ostendit? Neque hic verè vulgarem, aut potiùs barbaram speculatoris pœnam in medium afferre necesse est, cùm luculentissimè Iuuenalis,

Et tamen hoc ipsis est vtile; purpura vendit
Causidicum, vendunt amethystina.

hinc Ismenias apud Plinium Choraúles, ad artis suæ commendationem insigni corporis ornatu vtebatur ipse; atque huiusmodi cultus lenocinium cæteris omnibus musicæ artis sectatoribus imperauit. Si ergo inter erudita fraudis instrumenta vestium cultus numeratur, quo mortalium non tam oculis, quàm animis imponimus; quis non intelligit cùm primùm vestis assumitur, latibulum ad occulendos animi sensus quæri; nec magis per vestes ægritudines emanare, quàm per intima terræ viscera pateat ad solem

Socrat. apud Stob. Serm. 1. Macrob. 1. Saturn. c. 11. Apul de Deo Socratis. Senec. sæpius vide præterea apud Lucian Dialog Charont & Mercur. Speculator sit de aduocat §. sequitur videre, &c.

Satyr. 7

Plin. l b. 37. c. 1. hist nat.

via? tu interim mihi, diuinator infœlix, in aurem obgannis, & indicia ad affectus inuestigandos ab indumento mutuaris? Videtis, opinor, quàm confidenter, & ad populi captum plausibiliter, mea iamdudum, multiplici argumentorum ariete lacessita, nondum, vt spero, loco suo mota sententia stet. non multis tamen tam multa, vel reijciam, vel euincam. Fortunæ primum indumenta non quæro, in loco sumpta, in loco deponenda: necessitati autem, quæ humana omnia súsque deque permiscet, leges dare si velim, sine lege sim, & ab omni humanitatis iure penitus segregatus. de illo igitur vestium genere hactenus disputaui, quas vnusquisque arbitrio suo pro vitæ institutione semel inita, vel induit, vel abiecit. atque ab his aio propensiones animorum, atque ægritudines patefieri: quod cùm de sordido, obsoletóque vestitu pluribus superiori dissertatione probatum sit, pauca nunc de exquisito, atque eleganti, sed vniuersim, dicemus. Et sanè si sapientum sententijs agendum sit, nullo negotio vicimus, Auditores. Cùm enim Alexandrinus Clemens, lectissimæ eruditionis autor, amictum, qualis sit morum institutio, indicare dixisset; neruosè, hoc est more suo Chrysostomus addidit, *Mollis vestis dissoluit rigidam animam, & si frigidum corpus assumat,*

Pædag. l. 2. c. 2. & 3.

Homil. 19. in 1. epist. ad Corinth.

& asperum, facile per huiusmodi mollitiem delicatum reddit, & fragile. Verùm cominus pugnandum est, & impressione potiùs quàm prælio. Adolescentem vobis fingite è capsula totum; vt inquit Seneca; speculum identidem consulit, anxiè non secus, ac si in summo Reipublicæ discrimine dictator à Senatu dictus, de communi omnium salute Deum interrogaret. Inde quasi numine exorato litatum sit, spei plenus egreditur, & votorum summam in cultu corporis petulanter ostentat. Cœlum capitis (vt cum Plinio ex priscorum sententia loquar) illiúsque stellas, hoc est capillos, vt onirocritici interpretantur, intuere; miraberis in vno capite tot prodigia, quot capillos. crinis nunc in verticem negligenter perturbatus reijcitur; nunc in frontem ferociter implexus incumbit; nunc ad aures inustus calamistro proserpit; nunc per tempora in annulos coactus lasciuit, speciosa ventorum materies, atque auræ ludibrium colludentis. At summum capitis integumentum, vt caput suum loquitur; acutum limbísque recisis, & cingulo sæpè tam diuite opulentum, vt amplissimi fortunam patrimonij, in capitalis angustias cinguli, cœca mortalium ambitio coegerit; cui si plumulam addas auis exoticæ, ac peregrinæ, ne tu hæderam vino, hoc est leuitati symbo-

Plin. l. 11. c. 36. Ambros. l. 6. Hexam. c. 9.

De Capillis Artemid. oniroer. l. 2. c. 38. Ambros. loc. cit.

lum ſuum, ingenioſè ſuſpenderis. Iam verò lina collaria, vel multiplici contabulatione follicantia, è quibus vix à reliquo corpore auulſum caput emineat velut è diſco; vel ita in humeros reiecta latéque patentia, vt reticulati, denſatíque operis artificium Mineruas omnes exhauſiſſe videatur, quid portendunt? quid thoracis globuli auro gemmíſque compacti; quid veſtis omnis vel textu pellucido diſcriminata, vel ſegmentis interciſa, non rarò Kalendarium exhauriens? tumidi verò cruralium faſciarum vmbilici, criſpis ex auro fimbrijs lacinioſi, non alæ videntur ad volatum tibijs adnexæ; aut amica ventis vela, aut quod propiùs abeſt à vero, miſeræ captiuitatis indicia, ſtolidæ mentis vincula, pretioſi abeuntis compedes fœlicitatis? Quid de calceis dicam, peregrina ex aluta feneſtratis, ac ſectis? an ideo tam operosè ſecantur, vt per vulnera parſimoniæ qualis qualis erumpat ambitio? an quia integritas faſtidio proxima eſt, & noua ſubinde vanitatis pabula, ſi citò terantur, luxus quærit? an quo faciliùs aquam hauriant, & ſordes, ac lutum ad pedes inficiendos admittant? nam de roſis, quibus mendaciter inumbrantur, nihil attinet dicere. Delicati Veneris nepotes tàm venuſtè, atque venerei gradiuntur, vt roſas ſingulis paſſibus circumferant, & quidem ſine ſpinis innoxias; &

beatiùs non erit rosas facere, quàm calcare? illis ornari, quàm lædi? auro eas potiùs, quàm sanguine colorare? atque ita de fœlicitate cum Venere sua meritò non pugnabunt? Hos autem, quos hactenus vtcumque descripsi, Catones existimabitis, Auditores, aut Xenocrates, aut ab Indorum solitudine Gymno-sophistas, aut è mascula Stoïcorum secta philosophos, robustæ sapientiæ sectatores, seueritatis amantes, an molles potiùs Cupidinis mystas, emasculatos Bonæ Deæ Sacerdotes, Veneris sacrificulos, antistites Floræ, impudentiæ sacris operatos? Nimirum Ambrosij oraculum est, *Mollioris cura vestis effœminat*, & *nullius ferè pretiosior cultus est*, inquit, eloquentia, & martyrio inclytus Cyprianus, *quam cuius pudor vilis est*; *ornamentorum siquidem, & vestium insignia, & lenocinia fucorum, non nisi prostitutis, & impudicis fœminis congruunt.* Hæc Cyprianus. & negotium mihi facessitur, quòd insanas vestium illecebras pudoris omnis interemptrices, libidinis nutrices, prostitutrices castimoniæ, ad euincendam animorum mollitiem adhibuerim? At satiùs fuisset à corporis ornatu ornatum animi, cultúmque colligere. Aptè siquidem alter alteri respondere plerúmque solet. Falleris. Operosas Ægyptiorum moles mecum cogitatione metire; intelli-

Ambros. lib. 5. com. in Lucam c. 7.
Cypr. de disciplina & habitu Virgin.

ges, Alexandrini Clementis auspicijs, quàm per- Clem.Alex. l. 3. Pædag. c. 2.
uersè de hominum animis iudicaueris. Prodigiorum mater Ægyptus, & in nouis quotidie tum naturæ, tum artis monstris pariendis, fœcundior Nilo suo, vt pyramidum miraculis notissima fuerit, in templorum tamen substructionibus magnificè desudauit. Vestibulum vidisses superstantibus mutuò columnis, defatigato mari, atque fluminibus deportatis, immane. intercolumnia marmoreis tabulis, pro tectorio renidentia, reconditioris doctrinæ symbolis, more gentis, insculpta, ingentes porticus; fornices auro non dicam pellitos, sed cælatos, aut opere musiuo faberrimè variegatos. Lucos arborum senio venerabiles, & securibus adhuc intactos, quíque ipsos solis radios nonnisi temperanter admittunt. iam verò ipsius parietes templi mira lapidum varietate ludentes, lapidicinas omnes Numidicas, Lesbias, Basalticas, Lunenses, Indicas, Cycladicas, Creticas exhauriunt. Ædes auro, argento, atque electro collucens, atque Æthiopum, Indorúmque gemmas depopulata, cœlo astra non inuidet; adyta verò peplis auro ex arte rigentibus, ac vario gemmarum colore maculosis inumbrantur. Quòd si numen propitiaturus in intimum templum religiosè te penetres, sacerdos tibi præsto erit, ipsa vultus, atque inces-

ſus maieſtate ſacroſanctus; qui totus ad pietatem, modeſtiámque compoſitus, Ægyptiorum lingua pæana rite canens, velum tantiſper contrahat, & abdita diuinitatis penetralia, religioſo horrore circumſepta timidè patefaciat. Quid hîc inuenies expectatione tua feſſus, & penè religionis pertæſus? an manubias intorquentem Iouem? an virginem cum ægide Palladem, & anguibus ſuis ſæuiorem? monſtra hominum monſtroſa regione digniſſima; Felem, crocodilum, indigenam ſerpentem, aut aliquam huiuſmodi belluam inuenies purpureæ ſtragulæ veſti turpiter incubantem. Ita nimirum plerúmque contingit, ait Clemens Alexandrinus, vt exaggeratus veſtium cultus, belluinum, atque ab ornatu ſuo degenerem animum patefaciat. Quid enim tibi virile, ac magnum ab homine pollicearis, qui totus veſtium luxu diffluat, atque laſciuiat? an prudentiam? at ipſa ornatus leuitas mentis indicat leuitatem. an conſtantiam? ſed tanta colorum atque artificij varietas ludibundum oſtendit ingenium. an fortitudinem? at nemo mollibus roboratur, atque vt Hieronymus ad Heliodorum, corpus aſſuetum tunicis loricæ onus pati non poteſt. an compoſitæ, altæque mentis opinionem? at nulla vnquam magna mens futilibus occupatur. Vbi ergo ſupra

Hieron. epiſt. 1.

mediocritatem

mediocritatem vestium curiositas inuenitur, ibi ingenium à capite migrauit in vestes, nec alibi quærendum est. Laborat hodie in annalibus veterum, hac luxus infamia nobile Oratorum par Hortensius, atque Demosthenes. at Græcus Orator, quamquam acriter accusatus ab Æschine, quòd lænas elegantes, ac molles tunicas ferre solitus esset, patronos tamen inuenit, qui ab eius nomine calumniam remouerent. Nam Sarisberiensis in eo libro in quo Curialium nugas luculenter exagitat, ait, Demosthenem quidem, vt nomen sibi in foro compararet, cultum paulò nitidiorem accepisse, verùm postquam eloquentiæ famam adeptus est, quasi hoc adiumento opus in posterum non haberet, simplici vsum toga. at de Hortensio quid dicemus, si Macrobio teste, *Vestitu fuit, ita ad mundiciem curioso, vt quondam cùm incederet elaboratus ad speciem, collega de iniurijs diem dixerit, quòd sibi in angustijs obuius, offensu fortuito structuram togæ destruxerat; & capitale putauit, quòd in humero suo locum ruga mutauit?* an hunc de componenda Republica valde sollicitum fuisse existimatis, qui tam anxiè togæ rugas componebat in humero? an non omnes potiùs Reipublicæ ordines, quam rugarum in toga seriem turbatos voluisset? cur & mitellam, &

Gell. lib. 1. noct. Attic. c. 5.

Sarisber de nugis Curialium l. 8. c. 14. prope medium.

Macrob l. 3. Satur. c. 13. quod tamen Isacius Pontanus loco mouit, & in c. 9. libri 2 transtulit.

ſtrophium, & crocotam non gerebat Hortenſius? cur Dionyſiam ſaltatriculam profeſſione non æmulabatur; ſi cultu eam, & veſtium luxu ſuperabat, vt ei L. Torquatus obiecit? Sapienter ergo apud Suetonium Auguſtus, qui veſte non alia, quàm domeſtica vſus eſt, ab vxore, ſorore, filia, neptibúſque confecta: frugaliter Epaminondas, qui vnica veſte contentus, ſi quando vetuſtate collapſam reſarcire opus eſſet, domi clauſum ſe tenebat: temperanter apud Spartianum Seuerus, tam exiguis veſtibus vſus eſt, vt vix tunica eius aliquid purpuræ haberet, cùm hirta clamyde humeros velaret. Eſt enim quædam iuſtitia corporis excolendi, vt loquitur Tertullianus, quæ ornatum admittit, qualem in Lucilio ſuo Seneca, in ſapientibus Epitectus requirebat, in Nepotiano Hieronymus fuiſſe teſtatur; *Cultus Nepotiani prouinciæ morem ſequens, nec munditijs nec ſordibus notabilis.* Præclarè igitur ad Demonicum Regem elegantiſſimi ſermonis architectus Iſocrates, *Cura vt in veſtium ratione cultus atque honeſtus ſis, non autem immodici ornatus ſtudioſus: honeſti enim eſt magnificentia, laſciuiæ autem ſe ornantis ſuperfluitas, & redundantia*; quò ſi oculos ſuos Troſſuli noſtri, cogitationémque conuerterint, impetum illum, quò feruntur ad

Gell. l. 1. noct. Attic. c. 5.

Suet. in Auguſto c. 73.

Plutarch. in Epamin. Ælian l. 7. var. hiſtor.

Spartian. in Vita.

Tertull. de cultu fœmin. c. 5.

Epiſtola 5. Epitect. apud Arrian.

Hieron. in ep. Nepotiani.

gloriam, ad animi ornamenta deriuabunt, id oraculum ſecuti, quod à doctiſſimo quondam antiſtite Nazianzeno prolatum eſt,

Verum decorem mentis ornatum puta.

De eodem veſtium argumento.

DISSERTATIO DECIMAQVINTA.

PROXIMVS, ac penè imminens diuini Seruatoris aduentus, ægrè mortalitatis non tam votis expetitus, quàm calamitatibus flagitatus, ad tanti beneficij cauſas perueſtigandas ſtudio me religionis impelleret, niſi locus prophanæ ſapientiæ conſecratus, de perturbationibus animi diſſertationes reuocaret. Ne pietatem tamen omnino doctrinæ poſthabeam facit conſtituta apud me ſemel, atque animo altè inſidens perſuaſio, qua nunquam minùs aberrare mortalium ſtudia cenſeo, quàm cùm ad Sacroſanctæ philoſophiæ ſemitam, à vulgari bonarum artium via, fœlici prorſus errore exorbitant, atque declinant. Nullus ergo veſtrûm, pro ſua prudentia, opportunam hanc nouæ perueſtigationis importunitatem damnare temeritatis inſtituet; qua quid ſibi æternum Dei verbum voluerit anquiro, cùm in hanc mortalitatis aleam tranſcribi,

pro imperio voluit, Deo parenti, ſuo ſanguine litaturum. Non abibo tamen longiùs, quàm par eſt, nec ſacras Theologorum exedras inani curioſitate turbabo. Ignem quidem alicubi ſe illaturum veniſſe teſtatur, alibi autem gladium miſſurum, non pacem; vitam alibi ſuo aduentu abundantiùs propinaturum dixit. Verè omnia, atque diuinè. Sed neſcio quid tamen ad doctrinæ nouitatem admirabilius, in Ægyptiorum Euangelio apud Clementem Alexandrinum dixiſſe legitur Dominus, quod vt à vobis animaduertatur peto, vt humanitas veſtra ſolet accuratè, vt rei magnitudo poſtulat etiam reuerenter. *Veni*, inquit, ***ad diſſoluendum opera fœminæ.*** ita ne verò? ſapientia illa immortalis, ac ſancta, humani generis artifex, mundi opifex, quæ fœminam ſibi è mortalium numero ſegregauit, in cuius vtero omnium maximum diuinitatis opus moliretur; ea inquam ſapientia, humanitatis inuolucris non tam abiecta, quàm abdita, è cœlo venit ad diſſoluendum opera fœminæ? nimirum aliquid adhuc latet reconditum, incomprehenſum, & ſanctioris, quàm pro ieiuna verborum tenuitate, ſententiæ. Elegantiſſimus Iudæorum philoſophus, Platone certè non minor, Philo, eas animi perturbationes fœminas appellauit, quæ à virili virtute degeneres, nihil

Clem. Alex. Strom. l. 3.

l. de ſacrificio Abel & Caïm. & lib. quod deteri. inſid. potior. & alibi.

ſolidum, maſculum nihil ſibi reſeruant; ſed emollitæ cupiditatis illecebris, in fluxas abeunt voluptates. At verò eximius Angelorum æmulator Thomas Aquinas, vbi allegoricè luctuoſum primorum parentum caſum interpretatur, in Adamo quidem imperantem animo voluntatem, in fœmina verò cupiditatem voluptatibus obnoxiam, in angue tandem res obiectas deſcribi putat. Cùm primùm ergo blandientes caducarum rerum imagines ſenſibus hauſtæ cupiditatem vellicant, tunc fœminæ animam dicitur ſerpens adoriri, quæ ſi minùs hoſtis dolos animaduertens decipi ſponte ſe ſinit, voluntatem etiam, hoc eſt maritum, in ſocietatem ſceleris tacito lenocinio trahit. Hæc autem omnia, licet intelligentiæ ſuæ acumine, quo beatis mentibus vix concedebat, comminiſci potuerit Thomas, hauſerat tamen fortaſſe ab eo, quem paulò ante laudaui Clemente Alexandrino; qui vim in hominum animis concupiſcendi, fœminæ nomine, in Stromatis deſignauit. Venit igitur Dei filius ad diſſoluendum opera fœminæ, quia ad cupiditates exemplo virtutis, doctrinæque præceptis edomandas venit. Quòd ſi ſapientum virorum autoritate, vel ægritudinum fons cupiditas (concupiſcentiam noſtrates appellant) vel infelix illius ſoboles animi perturbatio, volu-

ptatum incendijs exardescens, fœminæ nomine censeri potest, an fallax erit eorum coniectura, qui virum muliebriter vestitum; mulierosos etiam affectus, ac mores induisse suspicabuntur? atque hoc erat hodiernæ dissertationis argumentum. Quæsitum enim hactenus de vestibus est, si meministis, & non minùs earum sordes, quàm exquisitam cultus munditiem in animorum coniecturam fœliciter, nisi fallor, adhibuimus. aliquid iam de fœmineo vestitu superesse, docet nos crebra sapientum exprobratio, & diuini etiam codicis maledictum, in eos seuerè iactatum, qui fœminei cultus insolentia turpiter à virilitate desciscunt.

Et me sanè veterum monumenta volutantem tristis perculit cogitatio, quì fieri vnquam potuerit, vt sexum homines, ornatu corporis mentirentur; & quasi puderet viros esse, mutatis etiam vestibus fœminas fingerent. Vsque adeò ne vires omnes virtutis eliserant, vt ne indicium quidem illius, in vestibus superesse paterentur? Vsque adeò non in voluptatem luxus quærebatur, sed placebat in gloriam? poterat autem moribus virum exprimere, qui fœminam vestibus præferebat; aut in abdito fortis esse, qui palam, ac publicè mollis videri cupiebat? Fatebor ingenuè, Auditores, quæ ab eloquentissimo Mas-

ſilienſium Epiſcopo Saluiano luculenter; à Clemente Alexandrino aculeatè; prudenter à Seneca; ornate à ſeniore Plinio; ſatyricè dicuntur ab alijs; de hominibus muliebri habitu deformatis, ita interpretabar, vt diſcincta, ac penè fœminea in eorum cultu licentia, à grauiſſimis morum cenſoribus argueretur: verùm tam diſerta probri illius commemoratio euicit conſtantiam meam. Nam quibus verbis apud Gellium P. Aphricanus Sulpitium Gallum, luxu marcidum, delicijſque diffluentem obiurgat, in muliebri tunica inferiorem accubantem? quàm apertè præclarus eloquentiæ artifex Quintilianus, ſemel, iterúmque eos in libidinis crimen vocat, qui huiuſmodi veſtium inſania, de mentis ſanitate deiecti, viros ſe tantùm laſciuia, atque vtinam ſemper, approbabant? quo fulmine orationis impurum Coniuratorum gregem Tullius percellit, qui de Catilinæ delectu, imò verò de complexu, ac ſinu: pexo capillo nitidi, aut imberbes, aut bene barbati; manicatis, & talaribus tunicis, velis amicti, non togis, ita prodibant in publicum, vt non tam milites in procinctu ſtare, quàm meritoriæ mulieres floralia præſtolari viderentur? Verùm turpem hanc conſuetudinem, vel in ſacris, vel in conuiuijs tantùm inoleuiſſe, dicet aliquis, hoc eſt cùm inſa-

Lib. 7. c. 12. noct. Attic.

Lib. 8. Inſtit. c. 2.

Orat. in Catil.

nire in ſapientiæ parte ponitur à pleríſque. Equidem non ignoro apud Argiuos in ſacris Hybriſticis, mulieres virilibus tunicis, ac lenis, viros verò muliebribus vittis, ac velis ornari ſolitos, quod Plutarchus teſtatur: noui in Dionyſij conuiuio, vel ipſum Platonem, per ſummam impudentiam inuitatum, vt veſte muliebri ſaltaret, generosè fatui principis Imperium detrectaſſe. Legi apud Pomponium Iuriſconſultum, Senatorem quemdam muliebribus cænatorijs vti ſolitum: nam de Cornelio Frontone nihil attinet dicere, cùm doctiſſimi iuris prudentiæ Senatores ex eadem Gallia Petrus Faber, & Ianus Langlæus acerrimè digladientur; atque ille quidem muliebri cænatoria; hic verò cænatoria quidem, ſed virili, virum grauiſſimum ad ſubitum patrocinium deſcendiſſe contendant. At fuerint hæc ſanè, vt libet, ad ſacrorum maieſtatem, ad conuiuiorum luxum adhibita; an non ſceleris excuſatio ipſo ſcelere flagitioſior eſt? Ergo tum primum patebit turpitudinis officina, cùm ad propitiandam numinis iram itur? hoccine illud eſt religioſi præconis edictum profanos à ſacris iubentis exeſſe? ita diuinitati ſiſtimur duce inuerecundia? vota nobis, ac preces impudentia præit? at conuiuiorum ſaltem hilaritati concedendum aliquid videbatur; tunc enim præcipuè defatigatus

Plutarch. de virtute muliebri. Diogen. Laërt. l. 2.

Vide Langlæum ſemeſtr. l. 1.

Petrus Faber ſemeſtr. l. 1. c. 15. Langlæus loc. cit.

defatigatus curis animus ſoluitur, & à turbulentis cogitationibus aberrationem quærit. Siſte, oro te, quæſóque, nam aut fallis, aut falleris. Sapientum enim ſanctiones tum maximè Bacchum nymphis edomari iubent, cùm inſitus naturæ ardor, vini, cibíque licentia recaleſcit; neque enim impellendus eſt is, turpitudinis obiectu, qui naturæ deficientis ingenio, in ſcelerum crepidine ſuſpenſus potiùs, quàm conſtitutus, caſum minatur. Hinc doctorum hominum ſympoſia vario eruditionis embammate ingeniosè condita; hinc adhibiti olim Principum menſis antiſtites literarum; hinc Homerica Heroum praeſertim, conuiuia honeſtiſſimo muſicæ artis lenocinio, ad compeſcendas æſtuantis animi commotiones, exhilarata. Sed quid tam multa cõmemoro? vnus Caius Caligula extra ſacra, & cõmeſſationes ſui ſemper ſimilis, hoc eſt dementiſſimum naturæ ludibrium, diſputationem abſoluet exemplo ſuo. Is ergo, Suetonio teſte, veſtitu, calceatúque & cætero habitu, neque patrio, neque ciuili, ac ne virili, quidem; ac denique humano, ſemper vſus eſt. quid multa? manuleatus, & armillatus proceſſit in publicum; ſericatus, & cyclade per ambitum circumfuſa, & ipſiſſimo Veneris cultu conſpectus eſt. O materiam, vt ait Seneca, riſus benigniſſimam! Vbinam gen-

Sueton in Vita. c. 52.

tium delitescis regie adolescens, Dearum arbiter Paris? quæ te Idæi nemoris vmbra in ouium curam excubantem fouet, & à conspectu subducit, dum Venerem tibi sisto? Ponite vobis ante oculos Caligulæ imaginem, naturæ quidem tum maximè feriantis, lineamentis adumbratam potiùs quàm expressam, Suetonij deinde, ac Senecæ coloribus absolutam. Hominem videbitis palloris insani; oculorum sub anili fronte latentium toruitate metuendum; destitutum cerebro, & capillis caput, fortunæ caluæ simulachrum, sed emptitio crine siluescens; obsessam setis ceruicem, aptissimam iugo, spumantis in venatione suis asperitate rigidiorem; vultum caprinæ scilicet pulchritudinis, natura horridum, ac tetrum; ex industria ad omnem terrorem, atque formidinem efferatum; corpus enorme. sed crurum gracilitate lapsabundum, omnia denique ad pulchritudinis iniuriam, pulcherrimè fabrefacta. Et hoc tamen vniuersæ fœditatis monstrum, cum Apuleiana Venere, *Introcedit nudo, & intecto corpore perfectam formositatem professum, nisi quòd tenui pallio bombycino inumbrabat spectabilem pubem. Ipse color Deæ diuisus in speciem, corpus candidum, quod cœlo demeat, amictus cærulus, quod mari remeat.* O Venerem suo quoque Marti formidandam!

Apul. Metamorph. l. 10.

ò laruam Veneris ad terriculamenta cupidinum, dum proteruè lasciuiunt! ò Adonidis amasiam apro simillimam, ferociter sub Theocriti calamo blandienti! quis neget iam suas esse etiam amatoribus furias, erynnes suas? Quid ergo cogitabat homo omnium dementissimus, dum Veneris vestem assumeret? an facto illo naturæ malignitatem onerabat in se excolendo tam parcam? an formæ potiùs contumeliam, vestium ornatu redemptum ibat? vel quòd magis cum flagitiosi principis moribus congruit, in Venerem se penitus abijsse, hac veluti indumenti tessera, profitebatur? Castus nimirum populo videri venereus furcifer nolebat, cùm incestuosum pudicitiæ profligatorem, vel ipsis sororibus se probasset; occultas thalami fœditates, tenebris omnibus tetriores, ad incutiendum cœlo ruborem, aperta sceleris professione deriuabat foras, & nolentium oculis ingerebat; præripuit famæ munus, quæ abditas etiam Principum sordes seriùs ocyùs euulgat, vt surdo infamiæ verbere potentiorum securitas vapulet. Atque hoc tandem est, quod sub initium dicebamus, à fœmineo corporis habitu ad effœminatam habitudinem animi, facilem, ac breuem esse traiectum. verùm tam solidæ ac masculæ veritati fiet iniuria, si mollissimi nebulonis testimonio fulciatur.

Deuocemus ſi placet è Lydia Herculem; Achillem ex inſula Scyro; viros vt videtis, fortitudinis exaggeratæ, in quorum commendatione virtutis, defatigatis iam priſcorum ingenijs, hodiéque laborat heroïbus obnoxia natio literatorum. Atqui primus ille non tam monſtrorum domitor, quàm fortitudinis monſtrum, interritum periculis, calamitatibus inuictum, laboribus indomitum; ac dignum denique in cuius perniciem ingenioſum Iunonis, & Deæ, & furētis, & quod fidem ſuperat, nouercæ, odium fruſtra excandeſceret, quid ſub Lydia amatricis ſuæ veſte meditabatur? O veſtem non centauri quidem ſanguine, ad Herculis interitum corruptam, ſed voluptatis liquoribus ad delicias perfuſam! tu mihi Herculem prodis ab inſana miliercula violatum, priſcæ virtutis oblitum, vmbram hominis, cadauer Herculis exanime, languidum, ac ſibi graue. Priuignum muliebri deformatum ſtola intuere, ſi vacat, Iuno, & in degeneri fortiſſimi iuuenis calamitate conſumpta demum odia gratulare; quod ira non potuit, amor obtinuit; tibi, ſi neſcis, Cupido militauit, dum contumacem iuuenis animum meretriculæ illecebris emolliret, ac frangeret. Hanc veſtem ad talos nudi olim bellatoris demiſſam, & in humeros Leonis exuuio quondam nobiles, effœmi-

natè reiectam, vexillum puta Herculis iam prostrati. Sed in hoc etiam victam te fatearis necesse est; à Venere scilicet, nullo Paride decernente, sed te ipsa iudice, iterum superaris. ipsa tibi Herculem dedit. Sed quid de Achille dici vnquam poterit, quod inclyti herois fortitudinem delibet, & illustrem egregij famam bellatoris obscuret? Potuit quidem Thetis matri propior, quàm Deæ, adolescentulum sub Chironis disciplina, ad omnem vitæ asperitatem ferociter eruditum, Leonum visceribus pastum; sole, gelúque concretum, assiduis duratum venationibus, in mollissimam Lycomedis aulam transferre, sed dormientem,

—toto resolutum pectore Achillem, Stat. lib. 1. Achilleid.
(Qui pueris sopor) Æmonij de rupibus antri
Ad placidas deportat aquas,

potuit, qua precibus, qua imperio detrectantem puerum inter Virgines abdere, puellari impeditum palla, non ornatum; vt vitam Troiæ excidio debitam delicijs impenderet; quid tamen commisit vnquam à virtute generosi adolescentis alienum? Fateamur id quod res est Auditores, Amorem vestibus illis fouebat, tenerum videlicet pusiunculum, & qui ab Achillis societate abhorruerat;

Dum sparsus magno remearet sanguine,

tenero dum flexa cubili
Membra, sed ingẽti saxum cõmune magistro.
neque enim indomitos pueri sensus inflectere mater potuit: ita ipsum alloquitur ornamenta recusantem,

— cur ora reducis?
Quidve parãt oculi? pudet hoc mitescere cultu?
Per te, care puer, cognata per æquora iuro,
Nesciet hos Chiron. sic horrida pectora tractat
Nequicquam mulcens; obstat genitórq; roganti
Nutritórque ingens, & cruda exordia magnæ
Indolis.

quò igitur te vertes Thetis? quis nam indocilem Achilli tuo mentem detrahet Mater? adolescentulam Deidamiam vidit,

Trux puer, & nullo temeratus pectora motu
Diriguit, totísque nouum bibit oßibus ignem.
Nec latet haustus amor, sed fax vibrata medullis
In vultus, atque ore redit.

tunc enimuero Centaurum suum oblitus, & Amori traditus in clientelam, incultum, atque asperum pristinæ vitæ cultum odisse iam cœpit:

— tunc colla rigentia mollit,
Submittítque graues humeros, & fortia laxat
Brachia, & impexos certo domat ordine crines,
Et picturato cohibet vestigia limbo.

Bene est, vicisti mater, Achilles tuus amator est, vestes intuere si dubitas; amorem loquuntur. Hoc tibi Palladium Troia diutius seruent Dij: nisi enim in te bis peccauerit Vlysses, Græcorum armis perire non potes: tibi luditur in Gynecæo, & dum iuuenculæ in morem Achilles ornatur, & comitur, stabit Ilium, licet fatorum iniuria excidio destinatum. Verùm vbi semel omnis architectus doli Vlysses, laruam Achilli detrahet, cum muliebri veste omnem ponet animi mollitiem heros, & furorem induet, extremis Asiæ calamitatibus idoneum. Vsque adeò verum est, quod Græcorum adagio circumfertur, vestis virum facit. Sed quoniam nullum ego ijs intemperijs agitatum noui (quæ temporum & Christianæ religionis fœlicitas est) qui à fœminis vestes publicè, ac palam mutuetur, quid tamen nobis hac super re discriminis immineat, palàm faciam, cùm anni proximè ineuntis initium, labores meos, & vestram simul humanitatem reuocabit.

De morum, ac perturbationum coniectura ex incessu.

DISSERTATIO DECIMASEXTA.

INGENIOSVS Promethæi labor, in prima hominis molitione susceptus, vt à veteribus summoperè commendatur, ita non omnes, mea quidem sententia, numeros exactæ laudis absoluit. Addiderit ille, per me; limo principi particulam vndique dissectam ab animantibus, quod Horatius fabulatur; sapientiam à Minerua, ignem à Vulcano, iustitiam à Mercurio, in opus suum commodato transtulerit, quod Plato comminiscitur in Protagora; ex statuariæ denique legibus elegantissimam totius corporis scenam, vt Tertullianus loquitur, explicarit; simulachrum tamen molitus est, quod mole laboraret sua, desidiosum, graue, specie stabilitatis inertissimum; vno verbo cadauer artis expressit. Dædalus contra prodigiorum Faber operosus, eo ingenij conatu statuas effinxit suas (nec tamen habuit succenturiatos Deos) vt illas animasse, atque incedere docuisse, tum in Euripidis Hecuba, tum in comici Platonis Decipiente dicatur. Quod efficacis genus industriæ ita

Horat. l. 1. carm. ode 16.

Poëticus

Poëticus ſtatuarum artifex Pindarus imitatione probauit, vt immobilia ſe fingere ſimulachra diſertè negauerit in Nemeis. Atque inde intelligi, opinor, datur cur tam actuoſa Numinum ſigna, hoſtili fortaſſis euocatione ab vrbibus diſceſſura, ad ſecuritatem atque tutelam non ineptiſſimi populorum religioſis vinculis obligarint. Mirari autem iure non poſſumus, inceſſum à Dædalo lapidibus inditum, qui volatum hominibus indidiſſet. Statuam nos etiam, hoc eſt abſolutam virtutis idæam, iamdudum oratione deſignamus, dum abditas animorum ægritudines, atque retruſas accuratè rimamur; vt morborum cauſis patefactis, atque conuulſis, ſuus conſtet ſimulachro decor, & ſanitatis in vultu color. Non temerè autem ſtatuarum pulchritudinem adhiberi, ad exactam benè conſtituti hominis imaginem exprimendam, præter Alexandrinum Clementem, Nazianzenum, Nyſſenúmque Gregorios, luculenter oſtendit pridem Ioannes, aureum illud os, omni Græcorum opulentia pretioſius; vt turpis interea elegantiæ Arbitrum omittamus, puriſſimæ impuritatis autorem, qui fœminam omnibus ſimulachris emendatiorem proſtituit, dum deſcribit, velificatus formæ, de famæ naufragio ſecurus potiùs, quàm tutus. Quoniam verò de humani primùm corporis

Pindar. Nem. ode 5.

Clem. Alex. l. 2. Pædag. c. 11.

Chryſoſt. homil 8. in epiſt. 1. ad Timoth.

Petron. in Satyrico.

constitutione vniuersim egimus; mox de capitis, vultúsque notis cum Physiognomo disseruimus; inde chiromantes consulere libuit; ne mortuum, ac planè Promethæum simulachrum sit, quod effingimus, Dædali tandem ope, Mercurij trunco pedes ex arte subijcimus, & incessum statuæ contemplamur. Quæro igitur vtrum ab incessu de propensionibus animi coniectura elici quoquomodo possit. Et hæc sanè ratio coniectandi, vt ludicra aliquibus videri possit, ac fallax, tam constanter tamen vsurpabatur à priscis, vt cum doctissimi Poëtarum factitio, ac ioculari numini, quod sibi cudebant ipsi, aures, oculos, linguam, humana denique omnia, ne flagitijs quidem omissis, appingerent; vno tantùm incessu Deos mortalibus innotescere voluerunt. Iliad. l. 13. locus est apud Homerum luculentus, in re de qua disputo. Neptunus Calcantis speciem induit, geminósque Aiaces ad integrandum eum Troianis prælium, non tam verbis adhortatur, quàm subiectis animo facibus inflammat. re autem è sententia gesta, discedentem senior Aiax sedulò contemplatus, ab incessu præsentiam numinis deprehendit, personámque Calcantis Neptuno detrahit.

Ιχνια γὰρ μετόπισθε ποδῶν, ἠδὲ κνημάων
Ρεῖ ἔγνων ἀπιόντος.

Vestigia enim retropedum, atque tibiarum
Facile cognoui abeuntis,

quod præclarus ex imitatore penè victor Homeri Virgilius, ad Iridem transtulit, quæ in Retheiam Beroen Deæ facie, vestéque deposita, commigrauit, vt Troianas fœminas, longa exilij defatigatione fatiscentes, ad naues inflammandas impelleret, (ait Pyrgo .

Non Beroë vobis, non hæc Retheia matres Æneid. l. 5.
Est Dorycli coniux; diuini signa decoris
Ardentésque notate oculos, qui spiritus illi,
Qui vultus, vocísq; sonus, vel gressus euntis.

Nec de literatorum plebe gregarius nescio quis, Iridem non vno tantùm gressu, verùm oculis, spiritu, vocísque sono cognitam suspicetur; nam Venus etiam apud eundem diuinæ Poëseos artificem, sub venatricis inuolucro filium consolatur; quæ licet nec mortali videretur vultu, nec hominem illius sonaret vox, ab Ænea tamen, quantumuis filio, cognosci, nisi gressu denique prodente, non potuit:

Dixit, & auertens rosea ceruice refulsit, L. 1. Æneid
Ambrosiæque comæ diuinum vertice odorem
Spirauere; pedes vestis defluxit ad imos,
Et vera incessu patuit Dea.

Viderit autem Heliodori Calasiris, vtrum subsultorius appellandus sit peculiaris hìc Deorum Lib. 3. hist. Æthiop.

incessus, dum eos mutuo compositis pedibus auras findere Cnemoni narrat: nam quarto demum passu à Samothracia ad Ægas Neptunum Homerus peruenisse testatur: atqui si coactis in vnum pedibus passum explicat, quarto ad Ægas saltu, diuino sanè, ac plusquam gigantæo, delatus est. Verùm isthæc curiosiùs indagare aliorum sit labor fortasse non pœnitendus; nobis ad alia properandum est.

Si ergo ad rem propiùs accedamus, ab incessu rectè propensiones animi deprehendi, cum viris sapientissimis statuo. *Amictus corporis, & risus dentium, & ingressus hominis enuntiant de illo*, apud Siracidem legimus. Aristoteles verò, palmare illud ingenium, in Physiognomicis, solidissimis rationis momentis Siracidis decreto calculum adijcit. Vt prætercam interim quod à Gregorio Theologiæ laude inclyto, de Iuliano desertore; à Romanæ historiæ Principe de Catilina memoratur, quorum modò citus, modò tardus incessus furorem hominum, atque dementiam designabat. Cùm enim de singulis animi perturbationibus peculiaris disputatio instituenda sit, de singularibus ab incessu signis, earúmque causis à natura petitis tunc quemadmodum opportuniùs, ita etiam vberiùs inquiremus. Nunc autem quoniam tum sacri Codicis, tum

Eccles. 19.

prophanæ literaturæ fundamentis innitimur; agè & duplici hoc argumenti genere futuræ commentationi seriò proludamus.

Apud Apuleium Venus, in Paridis iudicium de pulchritudine descensura, nihil omisit, quo regij iuuenis voluntatem pelliceret in amorem sui. Verùm vt proprijs quodammodo pedibus se in illius animum insinuaret, incessum fingit ex arte, & Lenoniam passu petulanter exercet. Illam procacitatis omnis explicato choragio, ita Medaurensi penicillo descriptam accipite. *Venus placidè commoueri, cunctantíque lentè vestigio, & leuiter per fluctuantes pinnulas, & sensim annutante capite capit incedere: mollíque tibiarum sono delicatis respondere gestibus, & nunc mitè conniuentibus, nunc acrè comminantibus gestire pupulis, & nonnumquam saltare solis oculis.* Grauis hìc primùm vt videtis, & cunctabunda, curiosos extorquet intuitus: mox omni motacilla mobilior tàm fractè, mollitérque e se commouet, vt ad tibiarum sonum capite annuere, gressúsque modis attemperare videatur; delicatè, ac prorsus ad Venerem: oculos deinde circumagit prædatores, argutos, lubricos, ludibundos. mentiar, Auditores, nisi virgines Solimæas eodem prorsus impudentiæ charactere expressas voluit Isaias. Conferte mecum,

Apulei Metamorph. l. 10.

Isai. 3.

ſi placet, vtriúſque autoris hypotypoſes, me non omnino deſipere, vt arbitror, iudicabitis. *Eleuatæ ſunt filiæ Syon, & ambulauerunt extento collo, & nutibus oculorum ibant, & plaudebant, ambulabant pedibus ſuis, & compoſito gradu incedebant.* Noui iamdudum quid docta, & multiplex interpretum diligentia, ad huius enarrationem loci, in commune contulerit, eóque rem trahi video, vt eorum pleríque ad proteruam molliſſimæ ſaltationis artem (quæ maxima ſolet eſſe impuritatis illecebra) vatis verba

L. 3. c. 11. detorqueant; quam licet Alexandrinus Clemens, in Pædagogo, iniurijs facundè, & quidem iure proſcindat; ad hoc tamen, quo de agimus, non niſi incommodè arbitror vſurpari: opportuniùs ergo, mea quidem ſententia, & vatis verbis accommodatiùs loquuntur ij, qui compoſitum virginum gradum, tremulum, eneruem, vt ita dixerim, elumbem, qualis eſſe laſciuientium puerorum ſolet, ex Hebræorum literis interpretantur; niſi ſi Baſilium potiùs audiant, qui grauiſſimas vatis minas ita declarat, vt corruptas Syonis adoleſcentulas numeroſè, & ad modulos, hoc eſt per ſummam laſciuiam non ſaltare, ſed incedere conqueratur. Neque enim ad quotidianam libidinantis iuuenculæ petulantiam prodendam, aut Bacchi celebranda ſunt

Baſil. in c. 3. Iſai. vide Clem. Alex. l. 3. Pædag. c. 11. & Hieron. in Iouin. l. 2.

orgia, aut Bonæ Deæ mysteria indicenda. Argumenta siquidem morum, atque ægritudinum, ex minimis etiam quandóque petuntur. *Impudicum, & incessus ostendit*, vt Seneca è porticu Stoïcè clamat, *& manus mota, & vnum interdum responsum, & relatus ad caput digitus, & flexus oculorum*. Inter omnia tamen, quæ in oculos vel nolentis incurrunt, perfluus ille incessus, ac nutabundus, quique modulos quosdam, vt Ambrosius officij magister admonuit, seruare videatur, hominis est omnino dissoluti, & ab honesti, rectíque ratione, non sine aliorum stomacho feriantis. O te infœlicem Mæcenas, qui ingenium vel Stoïcorum testimonio grande, ac virile, per inertiam discinxisti; fractísque in muliebrem lasciuiam gressibus, visus es non magis tunicam soluisse, quàm mores! Laborat hodiéque ingentibus obnoxia beneficijs, tibíque sæpiùs redempta natio Poëtarum, vt quæ moribus tuis maculæ caninis philosophantum obiurgationibus adhæsere, canoris ipsa, si possit, Parnassi fontibus eluat. Sed quisnam te malus genius ita transuersum egit, vt perinde quasi in ipso Pleiadum exortu natus esses, incessu virum dedisceres, fœminam mentireris? an pretium operæ fortuna non fecerat, si te corrupisset tantùm, non etiam eiurasset? an nesciebas eneruès, ac

Epist. 52.

Ambr. l. 1. offic. c. 18.

Vide Senec. epist. 19. & epist. 92. & 117. &c.

fluxos pedes caput ipſum in diſcrimen adducere? nullúmque repertum vſpiam, qui ſpontè pedibus laboraret, cuius pariter caput, nimia voluptate motum, viri ſapientiſſimi non putarint? & hìc tamen non ſolutus in choreis, ſed implicatus in greſſibus Volupiæ nepotulus ferebatur; vt mirari mihi iamdudum in mentem venerit, quamobrem ad vnum omnes Venuſini vatis interpretes Ionicos virginum motus ad choreas, non ad inceſſum, admirabili conſenſione traducant.

Horat. carm. l. 3. ode 6.

Motus doceri gaudet Ionicos
Matura Virgo.

At Iones Aſiaticum genus delicijs infractum, & choreis addictiſſimum ex Plauto, ex Athenæo, & Maximo Tyrio ſcimus. eſto. Verùm tu interim imprudens cauſæ præuaricaris. ego etiam delicatiſſimos ex veterum monumentis Iones intelligo, luxu marcidos, voluptatibus diffluentes, vno verbo longè quàm tu ipſe fateris, molliores. Verùm ideò præcipuè motus illos, quibus virgunculæ inceſtis amoribus præludebant, in improbam ſaltandi artem reijciendos eſſe non concoquo. Quid enim? an nouum adeò cuiquam videri poteſt, puellas annis in virum geſtientibus iam maturas, inter ſaltandum minùs verecundè moueri, vt ad exaggeratam Ionum intemperantiam

intemperantiam verbis amplificandam, Ionici motus tam magnificè aduocandi sint? an Gaditanas Iuuenalis, & Martialis fœminas obſcænis choreis infames oblitus es, vt niſi in Aſiæ ſaltatriculas offendas, extra chorum ſaltare, & impudentiæ ſpectacula declinare tibi videaris? vtinam declinares! Verùm communis Ionicarum virginum ingreſſus tam numeroſus eſt, atque laſciuiens, vt etiamſi nullas cogites choreas, à chorearum tamen procacitate, illis ambulantibus, abeſſe non poſſis. Hinc moroſa, multíſque nominibus deteſtata Catullo fœmina, ex iunioris Scaligeri coniectura dicitur,

Turpe incedere, rithmicè, ac moleſtè;
hinc Aquitanicus Auguſtinus indecoras illas motiones, ad flexuoſas chorearum vertigines accedentes ita deſcribit, *Qui vndante lapſabundi corporis motu, & vagis laterum flexibus quodammodo fluctuantes animorum diſſolutionem, veſtigijs ſinuoſa mobilitate nutantibus produnt.* Proſper. l. 1. de vita contemplat. c. 4.

Verùm ego dum aliud agerem, choragus vtinam non infauſtus, chorum produxi, & incerto vagóque errantium magis, quàm ambulantium paſſu, ſtrophe iam, atque antiſtrophe complicatis, hominem tandem vobis ſiſto, diſtentum, anhelantem, lecticarium, Mathonis con-

tubernalem, qui non tam moueri, quàm ſtare videatur, vt epodon abſoluat. Non longè abierimus: ſacris prophaniſque coloribus monſtrum hominis, quod initio me facturum receperam, pingo. Calamitatem viris principibus in ſuperbiam elatis denuntiat Amos, vaticinio nobilis, *Væ qui opulenti eſtis in Sion, & confiditis in monte Samariæ, optimates, capita populorum, ingredientes pompaticè domum Iſraël.* Magnificè ſimul, & ſeuerè. Dum apud me, quid ſibi tandem vellet *domum Iſraël pompaticè ingredi*, accurata meditatione perquirerem, illud veniebat in mentem, quod in Ciceronis Officijs legeram aliquando. *Cauendum eſt ne tarditatibus vtamur ingreſſu mollioribus, & pomparum ferculis ſimiles eſſe videamur*; eámque philoſophi ſimul, oratoríſque ſententiam ad vatis oraculum ſatis accommodatè tranſtuliſſe me, tacitus gloriabar; cùm in Hieronymum incidi, non minùs eloquentia Tullianum, quàm ſanctimonia ſuum. Is ergo verba vatis enarrans, ipſiſſima hæc commentarij loco adhibet, vt videtur à Cicerone deſumpta, *Ut tumorem, inquit, animi corpus oſtendat, & pomparum ferculis ſimiles eſſe videantur.* Nec aliò deflectit Ambroſius, *Sunt*, ait, *qui ſenſim ambulando imitantur hiſtrionicos geſtus & quaſi quadam fer-*

Amos. c. 6.

Vide Clem. Alex. l. 3. Pædag. c. 11. & Hieron. l. 2. in Iouin.

Cic. 1. Offic.

Hieron. in c. 6 Amos.

Ambroſ. l. 2 Offic. c. 3.

cula pomparum. Atque hoc illud tandem est, Iunonium incedere, quod in Athenæi cœnis obseruatum primò, ætatis nostræ viri sanè literati pluribus explicarunt. Cùm enim Iuno gemino sororis, & coniugis Iouis nomine superbiùs efferretur, tantæque capaces fortunæ spiritus altiùs imbibisset, incessum etiam fato suo parem, mulier vsque ad diuinitatis fastidium contumax, adoptauit: vt confidentissimè deinde iactaret, Athen Deipnosoph. l. 11.

Illa ego quæ Diuûm incedo Regina, Iouísque Virgil. 1. Æneid.
Et soror, & coniux.

atqui Iunonij mystæ, rati se plurimum scilicet de maiestate numinis relaturos, si suspenso nutarent gradu, prouerbio locum, lenta, & desidiosa ferculorum vectatione fecerunt. hinc de Tigellio Venusinus apposite,

—sæpe velut qui Horat. l. 4. Satyr. 1.
Currebat fugiens hostes; persæpe velut qui
Iunonis sacra ferret.

quod ego adagium, oculatam viri doctissimi diligentiam effugisse, qui sacra adagialia prophanis literis illustrauit, vehementer mirarer; nisi egregium per se opus, posthumum tamen, nec adhuc extrema pumice expolitum, iacturæ nos admoneret, quam bonarum artium studia in properata tanti viri morte fecerunt. sed redeo ad institutum. Tumorem ergo animi cunctabun- Martin. Delrius in fac. Adag.

dus incedentis gressus, tanquam Iunonia fercula, manifestè circumfert; nisi tamen, quod nõ rarò contingit, à virtute, aut à vitæ conditione regatur. Dabitis mihi hanc veniam, Auditores, vt asinum adhibeam disputationis meæ in præsentia testem, cùm in sacris olim literis alienæ fuerit temeritatis accusator; historicè rem, hoc

Iliad. L. 11. est paucis, attingam. Atrox apud Homerum inter Troianos, Græcósque prælium exarserat; Aiax magna priùs edita hostium strage, vt Hectoris impetum declinet, terrore à superis iniecto pauidus, proripere sese è conspectu parat. Verùm in ipso discrimine, virtutis, ac dignitatis memor, sensim, & quemadmodum Plinius loquitur, pedatim abscedit, recedentium leonum more. optimè hactenus, & ex decori ratione

Lib. 1. de histor. animal. c. 1. generosè. Leones siquidem, etiam Aristotelis testimonio, à venatoribus non celeriter fugiunt, sed lentè discedunt; & quidem aduersi. hinc illorum incessum in Physiognomicis strenuum Lycæi princeps appellauit. At Homerus Leonis oblitus, ad asinum repente prouocat, verborúmque traiectione mirabili, eundem Aiacem cum asino comparat, ab agricolis per vim, fustibúsque depulso. Aliquid hìc odoror, Auditores, asini enim stoliditatem in Poëtam magni Macedonis iudicio verè regium, Medaurensi vene-

ficio translatam arbitrarer, nisi eximij bellatoris audaciam consilio temperatam in Homeri Aiace cognoscerem. Ad tarditatem ergo Principis significandam, ab hostium strage ægerrimè discedentis, animal delegit, suopte genio magis, quàm ingenio desidiosum, ac tardum: quod propterea pompaticè, seu Iunonium incedere; hoc est ad Eleusinæ sacra deferenda adhiberi solitum discimus, tum ab Apologis Gabriæ, tum ab Aristophanis scholiaste. Nos verò, qui nimis aliquando intemperanter, per corporis caracteres ad animi sensa inani diuinatione peruadimus, non eandem esse, quantumuis eadem videatur, regiam in leone cunctationem maiestatis, atque stupentem in asino segnitiæ lentitudinem intelligimus. Nam si asinum in speciem contempleris, quàm facilè labaris necesse est? aures illi acuto rege dignissimæ, teretes, & supra animalium omnium fœlicitatem argutæ: oculus grauis, contracto supercilio compositus: vox grandis, producta, numerosa, vel leonum armentis formidanda: caput immensum, serium, cogitabundum: an non hæc omnia animal summis reipublicæ negotijs semper intentum, auritum, oculatum, vocale, & quod caput est, bene capitatum ostentant? & tamen asinus est, cuius recordatione nominis vel Lucius, & Apuleius

In Ranis.

erubescant. hinc futilis, & semper lubrica coniectorum curiositas redarguitur, quæ quoniam sternutamenta, si Deo placet, tussim, oscitationes ad experimentum opinor artis, inter præsidia quibus ad animi perturbationes eunt, numerauit, nos quid de illis statuendum sit in posterum disseremus.

De coniectura ex sternutamento, tussi, & oscitatione.

DISSERTATIO DECIMASEPTIMA.

VT eorum plerúmque est inconsulta temeritas, qui nimium in alienis vitijs oculati, in proprijs sponte cæcutiunt, ita mirum nemini videri debet, tam peruersè à Momo de Vulcani statua pronunciatum olim, cùm fenestras in hominum pectore, præposterus alienæ imperitiæ obiurgator designauit. Approbauerit, per me licet, Socrati commentum suum, quod frequentibus hodiéque vulgi sermonibus vsurpatur: nunquam tamen efficiet, vt per huiusmodi carnificinam, retrusas animorum perturbationes libeat intueri. Nimirum cruenta hæc Momi curiositas, quæ cordis, ac viscerum penetralia denudat, non tam ingenijs ad eruditionem leno-

Lucian. in Hermot.

cinantur, quàm vultures prouocat ad rapinam; vt quæ peculiaris quondam fuerat Titij pœna, communis iam futura sit humani generis cruciatus. O te præclarum Mome sectorem corporum (Anatomicum penè cum medicis appellaui) qui perinde quasi ad Silenorum speciem vnusquisque mortalium fictus esset, qualem Alcibiadem putauit Socrates, ostiolum pro ingenio in pectore nobis explicas, ad animorum arcana, & veluti abdita naturæ mysteria pernoscenda. An eos nesciebas, quos sensus corporis populariter dicimus, vias quasdam esse, vt loquitur Tullius, ad oculos, ad nares, à sede animi perforatas, ac nullum proinde fenestræ tuæ locum in homine superesse? sed video quid agas; luculentum, ac pingue intelligentiæ tuæ acumen, cùm per angusta sensuum receptacula se ad animum penetrare non potuisset, pectus ipsum altè defodit, vt Durateus quondam equus Troianis portis maior, per murórum ruinas in vrbem exitium intulit. Age igitur, & quoniam descriptas in fronte, in oculis, toto denique in vultu notas animorum, à nobis in loco declaratas, tanquam obuolutos apices, ac fugientes intueri, præ lippitudine non potest Momus, grandiores illi non paulò caracteres, atque adeò apud Persas planè regios obtrudamus; vt dum animi

Plat. in conuiu.

Tusc. disp. lib. 1.

perturbationes curiosè rimatur; de pectoris vulnere in posterum non laboret; sed impingat in nasum. quæ pars in humano corpore tanta est, vt illi etiam cognomenti maiestatem acceptam ex parte referat Alexander. Nimirum de sternutamento primùm, mox etiam de tussi, ac de oscitatione demum disserendum est; quorum fatidico strepitu, nisi tandem expergiscitur Momus, æternùm saxo dormiat, æternùm stertat. stertit enim, non loquitur, quicumque calumniandi libidine in alienos mores inuehitur.

Aiunt ergo acutuli, vt ipsi autumant, interpretes animorum, vt ego arbitror, captatores inaniarum, ab hominis sternutamento de affectionibus animi elici coniecturam. Noua prorsus opinio, & ad percellendos animos efficax, quæ plus tamen admirationis sit habitura, quàm fidei. Et sane sternutamentum, vt hinc potissimum exordiar, ex Aristotelis sanctione nihil est aliud, quàm densioris, & maximè conferti spiritus exitus: siue enim cerebro incalescente humorem capitis paulatim calor extenuet, & in spiritum, flatúmve commutet, quod Hyppocrates arbitratur; siue aliunde flatus in caput ingruerit, quod Galenus, hac super re Hyppocratis scholiastes, pluribus explicat; illum vt veluti superuacaneum, nullíque idoneum rei natura expellat è capite, occulta quadam

Vide Aristotel. lib. 1. histor. animal. c. 11. & Problem. sect. 10 q. 18 & deinceps. Alex. Probl. 1. q. 144. Albert. lib. 1. de anima tract. 1. c. 8. Hyppocr. Aphoris. l. 7. aphor. 52. atque ibi Galen. quē etiam vide l. 2. symptomat. c. 2. 3. 4. 5.

quadam vi cerebrum concutit, vt valido ſenſim motu ſpiritus confertus exiliat, & tandem non ſine ſtrepitu erumpat è naribus; quo quid excogitari poteſt, ad prodendas animorum perturbationes ineptius? Atqui ſi prodigioſa hæc capitis exoneratio verax, & Sacroſancta fatorum index ſemper eſt habita, cur quod in homunculi neſcio cuius pectore deliteſcit, apertè non prodat? audio. neque enim in prophanis priſcæ ſuperſtitionis ſacris tam hoſpes ſum; aut in monumentis veterum tam peregrinus, vt ſi non omnia, pleráque ſaltem ſternutamenti omina, malè prorſus ominata non viderim. Noui Penelopes riſum apud Homerum, in Telemachi ſternutatione procis interitum portendente: amores apud Theocritum Simichidæ ſternuentes audiui: Xenophontis concionem ſternutamento militis exceptam, reliquis omnibus futuræ, ipſi verò ſternuenti præſentiſſimæ fœlicitatis omen fuiſſe non ignoro: Themiſtocli pueros immolandos ſternutantis indicio deſignatos Plutarchus eſt autor: Apollinem victoriam ſternutatione pollicentem Nonnus eleganter expreſſit: quid multa? non ridicula modò natio Poëtarum, ſed ſumma etiam philoſophorum capita, Ariſtoteles, Plinius, Albertus, ſacram, dijſque proximam diuinationem ſternutamentis adſcripſere. Atque vt

Ariſtoteles Problem. ſect. 33. q 7. & Euſtat. ad 7. lib. Iliad.

Odyſſ. l. 17.

Ex Thaliſijs Xenoph. l. 6. de expedit. Cyr.

Plutarch, in vita.

Plinius lib. 28. c. 2.

ieiunus omninò antiquitatis peruestigator, nihil hocde argumēto alibi degustarim, venustissimus tamen ab erudita suburra Pistor, placenta omni eruditionis melle condita, vel latrantem ingenij famem sedare potuisset. Verùm quid inde conficitur? iamdiu nimis est, cùm ludicra isthæc de sternutamētis opinionum portenta, tum exactæ prudentiæ soliditas, tum veræ, hoc est Romanæ religionis sanctitas eliminauit, disiecit, oppressit, obsoleuit illa iamdudum malè feriatorum capitum intemperies, per ingeniorum lasciuiam pleráſque olim regiones, sed Græciam præsertim turpiter fœdéque depasta. Prophanus ille vetustatis error, non Origenis modò, aut Clementis Alexandrini, Theodoreti, Basilij, Augustini auctoritate iugulatus, sed ipsius etiam comici Philemonis, atque adeò M. Tullij doctrina confossus emarcuit; facessant hinc igitur auguralia superstitionis deliramenta, ne ad veritatis peruestigationem viam nobis mendacio sternere videamur. Et reperta sunt tamen, è veteris philosophiæ sectatoribus capita quodammodo consularia, quæ sternutamenti indicio, ac veluti face, ad obscuram animorum notitiam se peruenisse confiderent. Res est tum luculento Diogenis Laërtij testimonio comprobata, tum Dionis cognomento Chrysostomi disertissima oratione descri-

Famianus Strada in prolus Acad. l. 3. prolus. 4.

Hom. 16. in cap 22. Num. Admon. ad Gentes. In Hier. ac de Orac. Hom. 6. in Hexam. de Ciu. Dei. 2. De diuinat.

Diog. l. 7. fine in Clean. Dio Chrysost. Tarsica 1. siue Orat. 33

pta. aduertite quæso animum diligenter. Cleantes maiorum gentium Stoïcus Zenonis auditor, qui non minùs laboriosè ſapiētiam hauſit, quàm pertinaciter tradidit; cùm diuinandi artem ex humani corporis caracteribus profiteretur, tripodem ad oracula neſcio qua in vrbe reddenda collocauit. ibi autem cùm ſatis fœliciter lubricæ diſciplinæ ſpecimen edidiſſet, miros in vulgus de ſe ſermones excitauit. Verùm quia inſatiabilis eſt mortalium curioſitas, experimento præſertim irritata, & in veritatis, mendacijque confinio laborans, hominem Cleanti ſiſtunt, in quo aut artis leuitate detecta populi mentes ſuaui morbo liberaret; aut ad veritatis ſcopum rectè collineans diuinationem diuinitate cumularet. Hominem ſeu potiùs portentum hominis, ruſticana de gleba Stoïcus contemplatur, prædurum, hirſutum, hiſpidū; cuius frons nullo ſuperciliorum fine diſcreta; oculi toruum, ac truculentum intuentes; labruſca omni vultus acerbior; ſyrma barbitij planè tragicum; os colore quidem plumbeum, duritia ferreum; manus obducto callo lapidoſę; vno verbo viuum laboris ſimulachrum, aut ſpirantem feritatis imaginem videre ſe cæteri prædicabant. Hìc enimuero Cleantes hæret: & argutics illa diuinatrix, in ſetoſum humanæ beſtiæ corium impingens, inopinato retunditur.

Concionem tandem diuturna expectatione defatigatam dimittit, præfatus ingenuè hoc vno in homine Physiognomorum artem turpiter defecisse. Abibat ille victor, omnémque populi admirationem auerterat à philosopho, atque in sese transtulerat: cùm subito sternuit. Tunc Cleantes mollem exclamat, impudicum, obscænum; id videlicet sternutamento patuisse. Ita ne verò Stoïcorum sapientissime? ludere adhuc in re seria homo tam grauis, atque illudere mortalium cupiditati pergis? tam abiectè de posteritate, atque humiliter sentis, vt digna tibi, cui iculariter imponas videatur? tàm bardi tibi sumus, ac plumbei, quicumque naturæ iure, in tempora à tuis aliena transcribimur, vt ineptire tecum, per speciem doctrinæ reconditioris, debeamus? ergo quicumque frigore, flatúque concepto, laborantem cerebrum sternutatione liberabit, is Veneris in laqueos sese induet, aut potiùs mancipium se Veneris sternutamento testabitur? hoc autem quibus argumẽtis euincis? vbi est acumen tuum? qua dialecticæ vi conficis impudicum esse qui sternuat? Adolescentem ego præcocis, & immaturæ libidinis apud Apuleium legi, in alienos toros inuolantem, & sternutamento detectum à fullone. Gnitoni apud omnis nequitiæ Arbitrum, plenæ ac maturæ impuritatis ephæbo, ster-

Lib. 9. Metamorph.
in Satyrico.

nutamentum excussit indicium. Verùm illi sulphuris ingenium non libido; huic nimia spiritus collectio, non impuritas, ad sternutationem cerebrum vellicauit. Atque vt otiosa, & deses narium confricatio, ad sternutamentum irritandum, hominem arguat moribus planè corruptis, quod Clementi Alexandrino video placuisse; Lib. 1. Pædag. c 7. nunquam tamen in eorum opinionem descendam, qui sternutationem ad coniecturas adhibent animorum; illam quidem certissimum salutis omen ægrotantibus afferre communis est præstantium Medicorum sententia; cùm vires facultatis, quam ipsi vocant, animalem, adhuc integras indicet; atque hìc limes diuinationis esto, quæ sternutamento comparatur. Si quis autem insanire in reliquis pergat, næ ille tussis prædictione, quam secundo loco explicandam suscepi, sapientiùs iudicabit.

Et sanè inter recentiores criticos literator planè nobilis, gente Gallus (vtinam tam constans in auita religione retinenda, quàm in veteri eruditione comparanda studiosus) ad ethicos Theophrasti caracteres, tussim spontè, susceptam ea inter argumenta reiecit, quibus potentiorum animos fastu, fastidióque disrumpi, lepidissimi morum coniectores opinantur. Huius autem siue opinionis, siue ludibrij testimonium à Pe- Casaub. ad c. Theophrasti de fœditate in fine.

tronio repetit. Verùm aut ego legere nondum didici, aut alia omnia, quàm quæ criticus diuinat, Petronius cogitauit. locum integrum elegantissimi scriptoris dabo, vos de re tota, pro vestra sapientia iudicabitis. Crotonam cùm peruenissent capitula illa festiua Eumolpus, Encolpius, Gniton, cæteri, post attritas bellis frequentibus opes, vrbem inueniunt in duas diuisam partes; nam ciues aut captantur, aut captant. Funestus in pestilentia campus videri oppidum potest, in quo nihil est aliud, nisi cadauera, quæ lacerantur, aut corui qui lacerant. Scenam igitur adornant, ad ciuium auaritiam fallendam; & Eumolpum, tanquam cæterorum dominum venerantur. recentissimam illius orbitatem (nam & hoc ad acuendas captatorum cupiditates faciebat) tragicè lamentantur; naufragium deinde opulentissimum mentiuntur; infinita prope sestertia crepant, fundis nominibúsque deposita; *Secundùm hanc formam* (ipsissima sunt Arbitri verba) *imperamus Eumolpo, vt plurimum tussiat, vt sit modò solutioris stomachi, cibósque omnes palam damnet, loquatur aurum, & argentum, fundósque mendaces.* Quid hic ariolatur criticus sanè doctus, verùm multa sæpissimè ex ingenio comminiscens, quæ veteribus per fas, & nefas appingat? ora-

Vide Petronium.

culum audite hominis confidentiſſimi; *Plurimum tuſsire potentiorum erat tantùm.* at vnde hoc elicis mi homo? Petronius hoc docet. quæſo te ſodes, vbi? vbi plurimum tuſſire iubetur Eumolpus. Dij veſtram fidem, hoc eſt interpretem agere, an nugas meras? Neque à me quiſpiam tragœdias excitari in re leuiſſima ſuſpicetur; cùm enim morum characteres, ad vitam cum honeſtate traducendam à ſapientibus acceptos, tradere ſe nobis profiteatur, quid ſua nobis obtrudit ſomnia? atque vt incautos decipiát Petronij nomen prætendit figmentis ſuis? Aperiat ille, quoniam licet, ſententiam ſuam: viri eruditi cogitationes, ſaltem cum exceptione laudabit natio literatorum. Sed tyronibus cur imponit? cur tam ſæpe? cur adeò confidenter? At opulentiſſimi perſonam Eumolpus ſuſtinebat; fateor; ſed non hinc illa tuſſis; non hinc ſolutior ille ſtomachus, omne cibi genus auerſatus. Quid ergo? accipite. Vicinæ, & iamjam caducæ hæreditatis ſpes excitanda erat in vrbe teſtamentorum captatrice. Eumolpus ergo tuſſire frequentiùs iubetur, vt vultures illi, qui cadaueribus veſcuntur, in ſpem imminentis mortis erigantur; ſuáque cupiditate fruſtrati, tandem intelligant illudi ſe miſerè, per ſpeciem liberalitatis ab ijs, quorum ſolitudine, atque infortunijs abu-

tuntur. Præclarè Bithinicum Næuia, hac eadem tuſſis illecebra decipit, apud Martialem;

Lib. 2. epigramm. 26. *Quòd quærulum ſpirat, quòd acerbum Næuia tuſſit,*
Inque ſuos mittit ſputa ſubinde ſinus.
Iam te rem factam Bithinice credis habere?
Erras; blanditur Næuia, non moritur.

Ingenioſè Maronilla ad nuptias Gemellum Feſcennina tuſſi præeunte pellexit.

Martial. l. 1. epigr. 11. *Petit Gemellus nuptias Maronillæ,*
Et cupit, & inſtat, & precatur, & donat:
Adeò ne preclara eſt? immò fœdius nil eſt.
Quid ergo, & illa petitur, & placet? tuſſit.

quo in argumento tam multus eſt Lucianus in Plutonis, & Terpſionis dialogo, & in Eucrate Sicionio, vt Eumolpum à ventoſa nobilitatis oſtentatione facile liberarit. Verùm vt fallax fuerit eruditiſſimi critici coniectura, an nihil vnquam ſignificabit tuſſis, quòd à pectore pertingat ad animum? id inficiari ſi velim, ſtultus omnino ſim, Auditores, guloſos maximè prodit. teſtis eſt Parthenopæus de quo Bæticus vates.

Lib. 11. epigramm. 87. *Leniat vt fauces medicus, quas aſpera vexat*
Aſſiduè tuſſis, Parthenopée tibi.
Mella dari, nucleóſq; iubet, dulcéſq; placētas,
Et quicquid pueros non ſinit eſſe truces.
At tu non ceſſas totis tuſſire diebus

Non

Non est hæc tussis Parthenopee, gula est.

Obliuiosos quoque & in singulis hærentes verbis ostendit, neque id eo referendum est, quod initio dicendi Demosthenes, & caput scaberet & tussiret, vt Chiliadum Græcus autor memoriæ prodidit, id enim effœminatam oratoris longè præclarissimi consuetudinem notat, sed adagiũ potius respicit, vniuersæ Græciæ cõmune à Suida commemoratum ἀπορία ψάλτου βήξ, *tussis hæsitationem cantoris ostendit*: quoties enim perturbati animi, confusæque memoriæ declamator ad tussim, vt claudus ad cantherium confugit; & consopitas in capite rerum imagines, quas conceperat, hoc quasi tussis strepitu conatur excitare. Sed me plura de tussi dicere meditantem, nescio cuius oscitatio ad oscitationem vocat. ego neminem nominabo; vidi tamen ex Auditorum numero, qui dissertationem meam satis oscitanter audiret. Cùm ergo in sternutamenti, ac tussis interpretatione vel decipi velint, vel decipere coniectores; rarò tamen in oscitationis diuinatione falluntur. Apud Gellium sanè vagi animi, & hallucinantis indicium creditur oscitatio; à Plutarcho verò tanquam deses, & malè feriatus auditor obiurgatur, qui inter audiendum oscitaretur; atque in eandem sententiam & loquitur Tullius, & Terentij verba à Donato Grammatico declarantur. Vtinam

Li.4. Noct. Attic. c. 20.
Plutarc. περὶ τοῦ ἀκούειν. Cic. in Bruto seu de clar. orator.

Donat. in Andr. Terent. act. 1. sc. 2. quam seuerè peregrinus olim philosophus romanum adolescentem, ex equestri familia apud se assiduè oscitantem increpuerit, auditione saltem accipere posteritas potuisset; intelligeremus, opinor, segnem huiusmodi oscitationem, inertis animi, ac dissolûti, inter vigilandum somnia prouocare. Illud certè in confesso est apud omnes, à castigatissimæ disciplinæ censoribus damnatum propemodum iuuenem fuisse olim, Gellius loco laudato. quod ab amico aduocatus, & vt loquitur Gellius, in iure stans, clarè nimis, & sonorè oscitauisset; tanquam fluxam, apertámq; securitatem incuriosa hæc oris diductio patefaceret; quid verò vbi etiam fastidium, contemptúmque oscitatio profitetur? hinc iustissimæ Poëtæ querimoniæ,

Martial l. 2. epigr. 6.
I nunc edere me iube libellos.
Lectis vix tibi paginis duabus,
Spectas ἐσχατοκόλλιον *seuere,*
Et longas trahis oscitationes, &c.

quas vt ego in honestissima concione declinem, in memoriam, Auditoribus meis reuocabo, à Statio per summam animi moderationem siluas suas oscitationes appellatas; quo nomine cum dissertationem meam subito, & extemporali calore profusam iure vocandam putem, finem dicendi facio; ne si diutiùs oscitauero, vos etiam, quod fieri plerúmque solet, ad oscitandum prouocem exemplo meo.

FINIS.

INDEX RERVM memorabilium quæ hac prima parte continentur.

A

Academicorum opinio de animabus. pag. 36
Academici scelerum causam in corpus coniiciebant. 37
Achillem muliebris habitus corrupit. 205.206 b
Achillis cæsaries Sperchio flumini consecrata. 163
Ægyptus prodigiorum mater. 191
Ægyptiorum templorum descriptio. 191
Ægyptij Serapidis simulacro cęlum capitis loco imponebant. 63
Ægyptij linguam subtusq; manum pingebant ad sermonem innuendum. 123
Ægyptus quidnam significet. 25
Æolus ventis imperans, rationem appetitibus imperantem repræsentat. 13
Affectiones cur belluæ dicantur. 14
Ambitiosum hominum genus quale sit. 178
Ambitionis nouum genus quale sit. 180
Ammianus epigrammatum author quomodo promissam barbam appellarit. 157
Amor sophista appellatus. 4.& 5
Amor Philosophus dictus à Diotinna. 4
Animæ imperium in corpus. 36
Animæ alæ à Platone attributæ. 40
Anima mores proprios corpori inducit. 41
Animæ cum sole comparatio. 41
Animæ in virtute exercenda corpus non obest. p. 42
Animorum propensiones è corporis inspectione indagari. 55
Animi hominum in friuolis quam in magni momenti rebus sunt perspicaciores. p. 1
Animus duplex, bonus & malus. 5
Animæ simplicis duplex appetitus. 6
Anima diuersis potestatibus instructa, variâ illa hominum multitudine in equo Durio inclusorum significatur. 9
Animæ facultas triplex. 11
Animæ vas appellata. 14
Anima quomodo à belluis habitetur. p. 14
Animus solis instar in corpore est. 69
Animi hominum in dæmonum or-

dinem à quibuſdam coptati. 19
Animi perturbationes quidnam ſint. p.22
Animi perturbationum ſumma duo capita. 22
Anima mare appellata. 28. hortus deliciarum. 31
Antiſthenis vanitas ex pallis cognita. 178
Apollonius Thianæus è paſſeris voce caſum aſelli præſciit. 107
Angerona quidnam ſit. 24
Aquarum genus duplex in Ægypto. 25
Arrij mores ex ſcribendi genere deprehenſi. 125
Artis cum natura comparatio. 64
Artemidorus ſomniator. 89
Aſini deſcriptio. p.221
Auguſtus Cæſar veſte mediocri & domeſtica vſus eſt. 194

B

Balbuties primum temulentiæ ſpecimen. 103. in deliciis habetur. *ibid.*
Balbuties decora in Alcibiade. 103. & 104.
Bacchum quandonam oporteat nymphis edomari. 201
Barba quænam commoda viris afferat. 153. officij hominem admonet. 154
Barbæ variam compoſitionem varias animorum propenſiones ſignificare. p.155
Barba promiſſa & inculta cuiuſnam rei ſit indicium. 156
Brutis animantibus præſenſiones quædam tempeſtatum à natura inditæ. 82

C

Caput humanum cur cæli nomine inſignitum. 62
Caput animi ſimulacrum. 63
Caligulæ inuſitatus corporis cultus. 201. ipſius Caligulæ habitus & formæ deſcriptio. 202. animi illius vitia & turpitudo. 203
Calpurnius Siculus poëta. 161
Carmolai Megarenſis oſculum duobus talentis conſtitiſſe. 162
Caſaubonum multa ex ingenio cõmẽtum eſſe.250.erraſſe in Petronij loco explicando. 231
Captatores teſtamentorum crebra multa tuſſi decipi. 231.232
Capillorum tinctura deteſtanda. 143.
Capillorum varia diſpoſitio & cura quid indicet. 137
Capillus impexus efferatorum nota. 159
Coato virtutis infractæ ſimulacrũ. 131. quænam illius eloquentia fuerit. *ibid.*
Cæſaris ſtylus acutus & concitatus. 132
Centaurorum natura duplex duplicem animæ appetitum ſignificat. 7
Carneades Philoſophus vocalis fuiſſe proditur. 95
Chiromantia quidnam ſit. 82
Chiromantes ad ſyderum vim omnia referunt. 85
Chiromantum inconſtantia. 85
Chiromantiæ quotnam ſint genera. 86
Characteres quoſdam eſſe in anima, quibus corporis ſigna reſpondeant. 52.

Clamor inconditus quid indicet. 94. iracundiæ equus dicitur. 98
Cleanthem philoſophum ex ſternutamento de hominis moribus iudicaſſe. 228
Comæ laus. 137.138.139
Comæ componendæ cura apud Lacedæmonios. 138. Quænam in ea ſint vituperanda. 140
Corporis ornatum animi indicium eſſe poſſe. 136. eius cultus quid nam ſit. 137
Corporis habitum ad animi habitudinem facilè tranſire. 203
Corporis ornatum, contrariam animi diſpoſitionem nonnumquam occultare. 192
Corpus peregrinantis animæ diuerſorium. 17
Corporis doloribus animam quaque ſauciari. 44
Corpus animæ neceſſaria ſuppeditat. 42
Corporis rerum cum anima rerum contemplationi officere. 40
Corporis & animi conſenſus. 35
Corporis humani appellationes variæ. 35
Corporis humani cum mundo collatio. 62
Cognatio & ſimilitudo inter oculos animi & corporis. 2
Cognitio ſui diſciplina omnium pulcherrima. 3
Concupiſcibilis appetitus Protheo comparatur. 12
Cor humanum ſepulchrum dicitur. 115
Conditionum diuerſitas è veſtium varietate noſcitur. 182
Cornu imperij & potenti æ ſymbolum. 140
Cornuti appellatio, exagitatur. pa. 150
Curioſitas nimia damnoſa. 223
Cupiditas hominum cæca exagitatur. 114

D

DElicati hominis multum ſtudij ad corporis cultum adhibentis deſcriptio. 188.189
Democritus oculos, hoc eſt animi feneſtras obſtruit 3
Demoſthenes luxus nomine malè audijt. 193
Diuinationis genus è ſpeculo apud Achæos. 70
Diuinitatis nomen animi perturbationibus ab hominibus impoſitum. 19.20.21
Diuinitatis veſtigium in corpore humano quomodo elucet. 32.33
Diuinandi ratio apud Hebræos. 65
Dictio fluxa quid innuat. 127
Diogenis Cynici deſcriptio elegans. 179
Dionyſia ſaltatricula. 194
Doloris & voluptatis nexus. 23
Domitianus muſcarum occiſor. 158
Domus vitreæ deſcriptio. 53

E.

EFfœminatorum hominum deſcriptio. 189
Elegantiæ amor cuiuſnam rei indicium ſit. 176
Eliezeris Iudæi opinio de veſtimentorum inuentione. 171.172
Epaminondas vnica veſte contentus fuit. 194
Epictetus Stoicorum princeps. 178.
Error quorundam de anima. 38.39

F

Facierum humanarum discrimen mirabile. 91
Flumina è paradiso exeuntia quid significent. 31
Fucorum lenocinia impudicis conuenire. 190

G

Gaditanæ fœmina obscœnæ & choreis deditæ. 217
Galeni opinio de anima. 43
Gestuum ars, musica muta. 88
Glandium esus poëtarum figmentum, 170
Gratiæ quot numero fuerint. 133.
Vtrum vestimentis ornatæ. 134

H

Halicarnassenses ex sacerdotis barba rerum euentum conijciebant. 152.153
Helenæ vocis flexibilitas. 104. Voluptatem repræsentat. *Ibid.* & 105
Herodis Attici dicterium. 163
Herculis amore & luxu corrupti status repræsentatur. 204
Hirci appellatio quam vim habeat. 149
Hirsuties in manu quid significet. 87
Homines vitiorum causam in Deum & alias res transferre. 6
Homo adorandum animal ab Ægyptiorum sacerdotibus dictus. 90
Hortensius luxus infamia laborauit. 193
Hypanis fluuij prodigium. 25
Hystricis animalis Indici descriptio. 169

I

Incessum animi propensiones indicare. 210.212
Incessu solo Deos olim hominibus innotuisse. 210.211
Incessus modò citus, modò tardus, furorem & dementiam designat. 212
Incessus mollis & effœminatus exprimitur. p.213.214
Incessus perfluus & nutabundus hominem dissolutum indicat. 215. 217
Incessus cunctabundus tumorem animi indicat. 219. 220. interdum strenuitatem. *ibid.*
Incessus superbi & elati descriptio. 218.219
Indorum instituta quibus populorum mores ad honestatem conformabant. 56
Infernum pro sepulcro accipi. 16
Inferos esse ipsa corpora quibus animæ includuntur. 16
Innocentia quolibet vestiméto melius tegumentum. 135
Insaniam in sapientiæ partenon rarò poni. 200
Iones choreis addictissimi & deliciis fracti. 216
Irascens facultas equus, concupiscens fœmina dicitur. 15
Iuliani Apostatæ dementia ex incessu deprehensa. 212

L

Laboriosi & duri hominis descriptio. 227

Lacedæmoniorum vestes arrogantiam præ se tulisse.
Lamiæ oculi exemptiles. p.2
Lapis modulate resonans Megaris visus. 124
Leones quorum densior iuba & crispa ignaui. 148
Linceus acri oculorum acie præditus, 55
Lineæ manui impressæ an ad diuinandum valeant. 82
Linearum quæ sunt in manu nomina. 84
Linguam menti subseruire debere. 117. interpretem agere. 118. loquentum animos patefacere. 119
Literatorum opera, animæ partus dici. 123

M.

MAnum voci articulandæ inseruire. 121
Mentis interpretem esse. 122
Manus vis ad seditionem compescendam. 85
Manus organum organorum. 83. rationis & sapientiæ ministra. *ibid.*
Manuum motum magnam vim in dicendo habere. 89
Mare fluuiorum hospitium. 30
Martiani Imperatoris lex. 114
Mecenas mollitiei damnatus. 130
Mercurij Trismegisti crater quidnam sit. 110.& 111
Mercurium Gratijs copulare quid sit. 135
Mores à temperamento corporis proficisci. 51
Moyses fratris ore loquutus est. 119
Mulierem exuta tunica pudorem etiam exuere, 134
Mundi tres ab antiquis excogitati. 33. quomodo ad tres hominis facultates referantur. *ibid.*
Muscarum captandarum artificium. 157
Musæ Sirenis anteferendæ. 132

N

NAturæ sapientia in barbæ virilis artificio. 155

O.

OCulos id esse in capite, quod astra in cœlo. 68. animæ ianuas dici. 69
Origenis error de anima. 39
Oris humani elogia. 120
Os an aliquid commune habeat cum corde. 109

P

PAllas è Iouis capite prosiliens quid innuat. 59
Paradisus terrestris vbinam fuerit. 30
Paraca vbs cuius incolæ hepate aut corde draconis vescebantur. 108
Paridis lyra auro atque ebore intertexta ab Alexandro magno repudiata. 131
Pellibus quinam induti fuerint. 171
Pericles totam Græciam eloquentia sua permiscuisse dictus. 129
Perspicaces in alienis vitijs, in suis cæcutire. 222
Persarum reges capillitium aureis bracteis intertexere consueuisse, 144

Perturbationum origo duplex. 27.
carundem capita quatuor. *ibidem*.
Petronius Arbiter puriſſimæ impuritatis author. 209
Phidiæ artificium. 54
Philonis Iudæi de animi perturbationibus ſententia. 196
Planetæ cur errantes dictæ. 83
Platonis error de anima. 39
Platonis opinio de veſtium vſu. 170
Platonicum animæ currum duplicem animæ appetitum repræſentare. 7
Promethei figmentum è luto. 112
Promethei & Dædali operum diſcrimen. 208
Prudentem virum ex vultus inſpectione animi mores conijcere. 58
Pſammenyti dolor in amici calamitate, in propria verò ſtupor. 71

R

Rationalis iudicij, quod erat ſuper pectus ſacerdotis, cum vultu humano analogia, 65
Rebeccam repræſentare animam duplici fœtu, hoc eſt appetitu grauem. 9
Rebeccæ geminum fœtum in vtero, duplicem appetitum innuere. 8
Regionis cuiuſdam deſcriptio ex Theopompo. 26

S

Salomonis equites tamentis auri capillos ſparſiſſe. 146
Sapientia, Dei munus. 59
Sapientiam ex earum rerum quas in nobis poſuit Deus, contemplatione comparari poſſe. 1
Saturni tempora verè ferrea. 167
Sciendi cupiditas à natura homini inſita. 80
Scientia omnis humana ignorantiam admixtam habet. 41
Scommata in Iulianum Apoſtatam iacta. 151
Semiramidis aſtus quo Perſarum rex eluſus eſt. 113.114
Senſus corporis animi feneſtras quaſdam eſſe. 223
Sermo animi ſimulacrum. 110. imago vita. *ibid.*
Sermone homines à belluis ſegregari. 121
Serpens ex confuſo auium ſanguine procreatus, 108
Seuerus Imperator tenui veſte vſus dicitur. 194
Signa corporibus humanis impreſſa. 49
Sirenes quid ſignificent. 152
Solimæarum mulierum laſciuia ex inceſſu deprehenſa. 213.214
Sphinx triplici natura cõſtans, triplicem animæ facultatem repræſentat. 10
Speculum ſapientiæ inſtrumentum. 47
Speculum intueri quid ſit. 48
Spuere procul fœdum eſſe. 99.
cuius rei ſignum ſit. *ibidem.* & 100
Sternutamento detectam adoleſcentis libidinem. 228
Sternutationem ſalutis omen ægrotantibus afferre. 229
Sternutamentum animi mores prodere

dere. 224. res futuras portendere. 225
Sternutamenti definitio. 224
Sternutamento magnam vim attributam esse à summis viris. 225. illorum opinio tanquam futilis reiecta est. 226
Stoicorum opinio de animi perturbationibus. 21
Struthiocamelum solo obtutu pullos ab ouis excludere. 60
Stylum animi similitudinem exprimere. 124
Sulpitij Galli luxus notatur. pag. 199
Syllæ furtum Delphis admissum. 77

T

Talus ab Vulcano fabrefactus. 169
Tarentini cuiusdam oculorum debilitas. 57
Temperamentum ad disciplinas idoneum quale sit. 53
Tempora præterita fœliciora existimari quam præsentia. 166
Tempora ante Adami lapsum beatissima. 168
Tertullianus robustæ eloquentiæ princeps. 137
Thesauri vnà cum principum cadaueribus olim reconditi. 113
Tiresias animantes inter se colloquentes intelligere creditus est. 105.106
Tussis sponte suscepta quid indicet. 219
Tussim gulosos indicare. 232
Tussire plurimum cuiusnam rei indicium sit. 231

V

Venus barbata à Romanis culta. 165
Venti quatuor, quos pugnantes vidit Daniel, quid significent. 19
Vespasianus iuuenem quendam vnguento delibutum increpuit. 141
Vestis virum facit. 207
Vestibus sexum mentiri quam infame & detestandum. 198.200
Vestes criminis pœna potius quam ornatus. 135
Vestimenta verecundiæ ac tutelæ causa data. 169.171
Vestis sordidæ commendatio. 177
Vestium cultus, eruditum fraudis instrumentum. 186
Vestimentum molle mollem animum indicare. 188
Vestimentorum diuersitas, varias animi ægritudines indicat. 172
Vestimentorum mutatio, imperij conuersionis indicium existimatum est. 173
Vestis sacerdotalis apud Iudæos totius terrarum orbis imago erat. 173
Vestis neglecta quid indicet. 174. 175
Virtutem debilitate vallari. 71
Vita humana mimo similis. 66
Vitæ totius rationem in duarum rerum nexu positam esse. 20
Vlyssem animi magnitudinem sub sordida veste occultasse. 184
Vlyssem non ex ore, sed ex pectore loquutum esse. 117
Vnguenti vsus in capillis improbatur. 142
Volupia quidnam sit. 24

Vocis humanæ diuersitates multæ. 92. eius soni quotnam sint. 94
Vocis & faciei consenso. 92. Vox animi sensa indicat. ibid. Latentes animi ægritudines prodit. 93. eius vitia & virtutes. ibidem. eius magnitudo vndenam. 97
Vocis magnitudo generosæ naturæ index. 97. nec non iracundiæ & superbiæ. 98
Vox fracta quid indicet. 101. 102. 103
Vulgi prouerbia nonnumquā Philosophorum sententijs præstare. 149
Vultus glabritiei studere, effœminatorum & mollium esse. 165

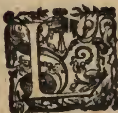
Z

Zenonis prudens admonitio. 111

F I N I S.

LECTOR AB AVGVSTINO MASCARDO SALVE.

IBELLVM habes Romanarum Dissertationum argumenti fortasse varietate iucundum, si authoris in Latinis literis nouitati potes ignoscere. Ingenio opus erat non subacto tātùm, sed etiam ipsa styli excercitatione detrito; vt mihi iudiciorum aleam subire securo liceret. Verùm vt aliquid Italis nostris sæpiùs dederim, Latina certè vel non attigi, vel à prima statim adolescentia dimisi: ita videlicet grauiores primò disciplinæ, mox etiam aulica negotia iussere. His accessit contumax viscerum morbus, qui me aliò migrandum identidem monet, nec sinit in literarum studijs conquiescere. Vtcumque sit; non ea est ætas, non ea valetudinis, aut vitæ conditio, vt meliora in dies polliceri Lectoribus debeam: vnum illud supra votum erit, si quales quales conatus meos vel amicis probauero, vt socordiæ infamiam declinem. Ignoscet mihi literatorum genius non tam ætatem, quæ grandis omnino non est, quàm ægritudinem, vtinam falsò, causanti.

Valè.

INDEX
DISSERTATIONVM.

DISSER. I. DE Multiplici animæ humanæ simplicitate. 1
DISS. II. De humani animi perturbationibus. 18
DISS. III. De admirabili corporis cũ anima cognatione, &c. 32
DISS. IV. Verũ animi mores certis corporis signis internoscantur. Hoc est de Physionomia in vniuersum. 46
DISS. V. De perturbationum, ac morũ coniectura ex vultu. 59
DISS. VI. In Hieronymi Alexandri funere extemporalis eiulatio. 71
DISS. VII. De morum, ac perturbationum coniectura ex manibus; Hoc est de Chiromantia. 76
DISS. VIII. De morũ, ac perturbationũ coniectura ex voce. 90
DISS. IX. De coniectura ex Sermone. 105
DISS. X. De coniectura ex oratione, siue stylo. 120
DISS. XI. De coniectura ex cultu corporis, & primùm de capillamento. 313
DISS. XII. De coniectura ex hominum barba. 148
DISS. XIII. De coniectura ex vestibus. 166
DISS. XIV. De eodem argumento. 181
DISS. XV. De eodem vestium argumento. 195
DISS. XVI. De morum, ac perturbationum coniectura ex incessu. 208
DIS. XVII. De coniectura ex sternutamento, tussi, & oscitatione. 222

DE

AVGVSTINI MASCARDI ROMANÆ DISSERTATIONES

DE AFFECTIBVS, SIVE PERTVRBATIONIBVS ANIMI, earúmque characteribus.

PARISIIS,
Apud SEBASTIANVM CRAMOISY, Typographum Regis ordinarium, viâ Iacobæâ, sub Ciconijs.

M. DC. XXXIX.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

APPROBATIO HVIVS OPERIS.

Vm iussu Reuerendissimi P. Fr. Nicolai Ricardij sacri Palatij Apostolici Magistri has Illustrissimi D. Augustini Mascardi Romanas Dissertationes de Affectibus perlegerim; nihil in eis deprehendi à Fide vel bonis moribus alienum. Contra vero tantum in eisdem sacræ & profanæ eruditionis agnoui, tantam in inuentione solertiam, in collocatione prudentiam, in elocutione amœnitatem, vt ad communem Doctorum omnium vtilitatem simul ac voluptatem, eas typorum luce dignissimas censeam. Ad quorum fidem hæc mea manu scripsi.

Imprimatur,

ANGELVS GALLVXIVS è societate IESV.

P. NICOLAVS RICARDIVS, Sacri Palatij Apostolici Magister.

SVMMA PRIVILEGII CHRISTIANISSIMI REGIS.

VDOVICI XIII. Galliæ & Nauarræ Regis authoritate cautum est, ne quis in Regno suo, aliisve locis ditioni suæ subiectis, intra proximos annos decem, à die impressionis primæ inchoandos excudat, vendat, excudendum, vendendúmque quouis modo, ac ratione librum qui inscribitur, *Augustini Mascardi Romanæ Dissertationes de affectibus, siue perturbationibus animi, earúmque characteribus*, præter SEBASTIANVM CRAMOISY Bibliopolam Iuratum, Typographum Regium, & Ciuem Parisiensem, aut illos, quibus concesserit sub pœnis originali diplomate contra delinquentes expressis. Datum Parisijs 6. Decembr. 1638.

De mandato Regis, CEBERET.